

**Títol: CENTRE AUTONOMISTA DEL
COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA (1903-1923).**

Autor: MANUEL LLADONOSA

Fecha: 01/01/1979

Número: E0023

EL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ

I DE LA INDÚSTRIA ENTRE 1903 I 1923

MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA

Tesi doctoral dirigida pel doctor
Josep Termes i Ardévol

INDEX

INDEX

INTRODUCCIO	2
LA PRIMERA ETAPA: AUTONOMIA, EDUCACIO I MUTUALISME (1903-1910)	5
1. ELS INICIS (1903-1905)	5
<u>Situació de la dependència catalana a primers de segle</u>	6
<u>Obrerisme, lerrouxisme i catalanisme en els primers anys de segle</u>	9
<u>Orígens i desenvolupament del CADCI. Les primeres seccions</u>	13
<u>El CADCI segons els estatuts de 1904</u>	16
<u>El Centre davant del procés catalanista</u>	22
<u>El CADCI i les lluites dels dependents</u>	27
<u>Conclusions</u>	30
2. SOTA EL SIGNE DE "SOLIDARITAT CATALANA" (1905-1909)	32
<u>La "Solidaritat Catalana"</u>	33
<u>Solidaritat Catalana i Solidaritat Obrera</u>	39
<u>El creixement del CADCI entre 1905 i 1909</u>	44
<u>Les activitats periòdiques</u>	50
<u>La presència en les campanyes i conflictes nacionalistes. CADCI i Solidaritat Catalana</u>	56
<u>Els primers inicis d'un intervencionisme laboral</u>	62
<u>Les seccions entre 1905 i 1909</u>	67
<u>Conclusions</u>	77
LA SEGONA ETAPA: L'EMBRANZIDA DEL CENTRE. RADICALITZA- CIO NACIONAL I REFORMISME SOCIAL (1910-1923)	81
3. CREIXEMENT I CONSOLIDACIO	81
<u>El catalanisme polític i el sindicalisme entre 1910 i 1914</u>	82
<u>Creixement i consolidació del CADCI (1910-1914)</u>	94
<u>Les activitats periòdiques</u>	121
<u>L'acció nacionalista</u>	130

	<u>El reformisme social en el Centre: la Secció de Relació i Treball i les primeres accions reivindicatives</u>	161
	<u>L'Assemblea de Dependents de Catalunya i la campanya pel tancament de les botigues a les vuit</u>	204
	<u>Les altres seccions entre 1910 i 1914</u>	235
	<u>Conclusions</u>	253
4.	A L'OMBRA DE LA GRAN GUERRA (1914-1918)	255
	<u>A l'ombra de la gran guerra</u>	256
	<u>Els dependents i la crisi. El CADCI davant del conflicte internacional</u>	271
	<u>L'evolució del CADCI entre 1914 i 1918</u>	291
	<u>Les activitats permanents entre 1914 i 1918</u>	318
	<u>L'activisme nacionalista del Centre</u>	335
	<u>Les campanyes de reivindicació social</u>	366
	<u>Les seccions entre 1914 i 1918</u>	411
	<u>Conclusions</u>	424
5.	ENTRE L'AGITACIO NACIONALISTA I L'ESCLAT ANARCOSINDICALISTA. LA CRISI DE LA SOCIETAT CATALANA	427
	<u>Entre l'agitació nacionalista i l'esclat anarcosindicalista</u>	428
	<u>El CADCI entre 1918 i 1923</u>	441
	<u>Les activitats permanents entre 1918 i 1923</u>	472
	<u>El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes</u>	486
	<u>El CADCI i la lluita de classes</u>	532
	<u>Les seccions entre 1918 i 1923</u>	630
	<u>Conclusions</u>	645
	CONCLUSIONS GENERALS	648
	FONTS	665
	INDEX	688

INDEX *NOTES*

NOTES DEL CAPITOL PRIMER	2
NOTES DEL CAPITOL SEGON	28
NOTES DEL CAPITOL TERCER	98
NOTES DEL CAPITOL QUART	420
NOTES DEL CAPITOL CINQUE	769
INDEX	1127

DECLARACIO FUNDACIONAL DEL CENTRE	2
ELS NOSTRES DEPENDENTS	4
EXPOSICIO LLEGIDA PER HELADI HOMS A L'ACTE D'INAUGURACIO DE LES CLASSES DEL CURS 1904-1905	7
EXPOSICIO DE LA JUNTA DE GOVERN DE LA SECCIO PERMANENT D'EDUCACIO I INSTRUCCIO L'OCTUBRE DE 1906	11
LA SALVACIO DE CATALUNYA (conferència de Francesc Cambó al CADCI)	19
MEMORIA DEL CURS 1906-1907 DE LA SECCIO PERMANENT DE SOCCORS MUTUS	23
TREBALL LLEGIT PER JOSEP PUIG I ESTEVE A LA FESTA DE CULTURA EN OCASIO DEL V ANIVERSARI DE LA FUNDACIO DEL CADCI	28
EL CATALANISME NO POLITIC	38
ELS DEURES DEL COMERCIANT I DE L'INDUSTRIAL DINS DEL MOVIMENT NACIONAL DE CATALUNYA	63
ACTUACIO DEL CENTRE I DELS SEUS ASSOCIATS DINS DEL MOVIMENT NACIONAL DE CATALUNYA	77
DEURES DEL COMERCIANT I DE L'INDUSTRIAL CATALA DINS DEL MOVIMENT NACIONAL DE CATALUNYA	81
INTRODUCCIO AL CICLE DE CONFERENCIES D'EDUCACIO CIVIL (conferència d'Eugeni d'Ors)	89
ACTUACIO POLITICA I SOCIAL DEL CADCI	95
PROPAGANDA AUTONOMISTA	100
NOSALTRES ELS DEPENDENTS	103
CONFERENCIES DEL VII ANIVERSARI DE LA FUNDACIO DEL CADCI	109
<u>Conferència de M. Folquera i Durant glosant el tema de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista</u>	109
<u>Conferència de Martí i Julià glosant el tema de la Secció</u>	

<u>Especial d'Esports i Excursions</u>	117
<u>Conferència de Raimon d'Abadal glosant el tema de la</u> Secció Permanent de Socors Mutus	124
<u>Conferència de Pere Coromines glosant el tema de la Secció</u> <u>Permanent d'Educació i Instrucció</u>	140
EN PRO DEL TREBALL INTENSIU	148
AL.LOCUCIO A LA DEPENDENCIA COMERCIAL I MERCANTIL	151
AL.LOCUCIO ALS CAPS DE LES CASES COMERCIALS	154
PEL TREBALL INTENSIU	157
QUESTIONS SOCIALS. EL TREBALL INTENSIU	159
PROJECTE DE LA SECCIO PERMANENT DE SOCCORS MUTUS DEL CADCI PER A LA REDEMPCIO DEL SERVEI MILITAR	161
PARAULES AMIGUES ALS JOVES NEGOCIANTS (conferència d'Heladi Homs)	165
EL FET DE LA PERSONALITAT (conferència de Serra i Moret)	173
L'ESCOLA I LA VIDA EN LA FORMACIO INTEGRAL DE L'HOME. EL CAS DE LA CATALUNYA D'AVUI (conferència d'Alexandre Galí)	193
MEMORIA DE LA SECCIO PERMANENT DE RELACIO I TREBALL DEL CURS 1910-1911	207
SECCIO PERMANENT DE RELACIO I TREBALL PEL SEU PRESIDENT ADRIA PRESAS	210
ESPERANCES (A propòsit de la Secció Permanent de Relació i Treball)	214
TREBALLEM-HI TOTS	216
PARLAMENT DE FRANCESC ROSELL A LA VETLLADA D'HOMENATGE A LA BANDERA CATALANA, EL 31 DE JULIOL DE 1911	219
INFORME DE LA SECCIO PERMANENT DE PROPAGANDA AUTONOMISTA SOBRE EL PROJECTE DE CREACIO DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA	222
INFORME DEL CADCI SOBRE EL PROJECTE DE CREACIO DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA	225
PARLAMENT DE FRANCESC ROSELL AL MITING DEL CADCI EN COMMEMORACIO DE L'ONZE DE SETEMBRE, EL 10 DE SETEMBRE DE 1911	229
PARLAMENT DE J. DECLOS I DOLS AL MITING DEL CADCI EN LA	

COMMEMORACIO DE L'ONZE DE SETEMBRE DE 1911	232
POLEMICA A L'ENTORN DE LA CELEBRACIO DE L'ONZE DE SETEMBRE EL 1911	235
<u>Triptic</u>	235
<u>La inoportunitat</u>	238
<u>Lletra oberta</u>	240
<u>Breus mots</u>	242
<u>Els punts sobre les 111</u>	244
INTRANSIGENTS	246
VOS, JOVE DEPENDENT	247
PARLAMENT D'ELADI HOMS A LA VETLLADA AMERICANISTA DEL 20 DE GENER DE 1912	250
LLETRA DEL CADCI A L'ACADEMIA SUECA DEMANANT EL PREMI NOBEL PER A GUIMERA	257
VIA FORA...!	259
MEMORIA DEL CURS 1911-1912 DE LA SECCIO PERMANENT DE PROPAGANDA AUTONOMISTA	261
ESPERIT NACIONAL DE LES CRONIQUEES CATALANES (conferència d'Antoni Rubió i Lluch)	265
DISCURS DE PUIG I ESTEVE A LES FESTES DEL IX ANIVERSARI DEL CADCI, EL 14 D'ABRIL DE 1912	282
CONSIDERACIONS SOBRE LA SECCIO PERMANENT DE RELACIO I TREBALL	295
INFORME DE LA SECCIO PERMANENT DE RELACIO I TREBALL SOBRE EL TERME "DEPENDENCIA MERCANTIL"	297
REALITAT PEDAGOGICA ACTUAL (conferència d'Anna Canalias)	303
LES BORSSES DEL TREBALL PROFESSIONAL	321
CONCLUSIONS DE LA PRIMERA ASSEMBLEA DE DEPENDENTS DE CATALUNYA FETA AL CADCI EL 12 I EL 13 D'ABRIL DE 1913	327
MEMORIA DEL CURS 1912-1913 DE LA SECCIO PERMANENT DE RELACIO I TREBALL	341

A L'OPINIO BARCELONINA (manifest del CADCI arran de la campanya pel tancament de les botigues a les vuit)	355
ESCOLTEU JOVES	359
NO SOM NEGATIUS, SOM PRACTICS	361
EL CAP DRET I EL COR NET	363
COMUNICAT DEL CADCI AL PRESIDENT DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA	366
INFORME DE LA SECCIO PERMANENT DE RELACIO I TREBALL SOBRE EL PROJECTE DE LLEI REGULADOR DE LA JORNADA DE LA DEPENDENCIA COMERCIAL	368
EL FRACAS DE L'OPORTUNISME	376
CAP A LA VIDA NORMAL	379
MEMORIA DE LA SECCIO PERMANENT DE PROPAGANDA AUTONOMISTA DEL CURS 1913-1914	382
MEMORIA DE LA SECCIO PERMANENT DE RELACIO I TREBALL DEL CURS 1913-1914	387
PER A ESSER SOCI DEL CADCI	395
DISCURS DE PUIG I ESTEVE EN OCASIO DEL LLIURAMENT DE LA BANDERA CATALANA PEL CADCI A L'AJUNTAMENT DE BARCELONA, L'ONZE DE SETEMBRE DE 1914	397
COINCIDENCIES	399
QÜESTIONS CULTURALS I ECONOMIQUES. UNA ABERRACIO QUE DEU MORIR	401
NECESSITAT QUE TOT NACIONALISME TINGUI UNA POLITICA INTERNACIONAL(conferència de Rovira i Virgili)	404
POSICIO DE CATALUNYA DAVANT DEL PROBLEMA EUROPEU (conferència de Rovira i Virgili)	412
LA MANCA DE TREBALL	421
MEMORIA LLEGIDA A LA INAUGURACIO DEL DISPENSARI DEL CADCI EL 11 DE MAIG DE 1915	423
MEMORIA DEL CONSELL DIRECTIU DEL CADCI DEL CURS 1914-1915	431
MEMORIA DEL CURS 1914-1915 DE LA SECCIO PERMANENT DE	

RELACIO I TREBALL	439
DISCURS DE JOAN BAS I SOLER A LA FESTA DE REPARTIMENT DE PREMIS DEL CURS 1913-1914	444
DEL MON DEL TREBALL. LA FAMILIA OBRERA	450
UNA INIQUITAT	454
ESTATUTS DEL CADCI D'ACORD AMB LA REFORMA DEL 1915	456
L'ENSENYAMENT COMERCIAL OFICIAL A ESPANYA	464
COMUNICAT DE LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL SOBRE L'ASSOCIACIO DELS VIATJANTS	468
SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL. CAMPANYA PER L'AUGMENT DELS SALARIS	471
LOS CONFLICTOS OBREROS Y NOSOTROS	473
SOBRE EL MISMO TEMA	476
POLEMICA ENTRE JAUME CARDUS I JOSEP CLIMENT SOBRE L'ORIENTACIO SOCIAL DEL CADCI	479
<u>Desvetllament?</u>	479
<u>Punts d'obir</u>	483
<u>Ratificació</u>	485
ELS DEPENDENTS DE COMERÇ I EL SOCIALISME	489
CARLES MARX I EL CAPITAL (article d'un soci del CADCI)	493
LES ESQUERRES	500
ELS JORNALS I LES SUBSISTENCIES	503
LA MANCOMUNITAT I L'ENSENYAMENT MERCANTIL	511
FORMES JURIDIQUES DE PARTICIPACIO DELS DEPENDENTS EN ELS BENEFICIS	513
LES ESCOLES DE COMERÇ DE LA MANCOMUNITAT. ALGUNES OBSERVACIONS	517
EL VOCABULARI CATALA DE LES INDUSTRIES TEXTILS	522
L'ACCIO PRIVADA EN LA VIGORITZACIO DE L'ECONOMIA CATALANA (conferència de Francesc Cambó)	525
CAMPANYA PEL DESCANS DOMINICAL	530
LA MEVA REELECCIO (parlament del president del Gremi	

de Viatjants i Corredors, Antoni Nadal)	532
LLETRA DEL GREMI DE VIATJANTS I CORREDORS DEL CADCI AL DIARI "ABC"	534
CONVOCATORIA DE LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL	536
MANIFEST DE LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL DEL CADCI AL POBLE DE BARCELONA	537
RECENSIO DE LA REUNIO DEL 17 DE NOVENBRE DE 1917 DE LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL	538
ESCRIT DE LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL ALS PATRONS AMB MOTIU DE LA CAMPANYA PER L'AUGMENT DE SOUS	540
REGLAMENT DE LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL	542
EL PROGRAMA ESCOLAR PER A 1917-1918	548
EL VIATJANT CATALA EN LA POLITICA	550
ES UN VIATJANT...!	552
ELS NOSTRES VIATJANTS	554
EL SO DE L'HORA	556
L'ESCOLA D'ALTS ESTUDIS COMERCIALS	559
MEMORIA DE LA SECCIO PERMANENT DE SOCORS MUTUS LLEGIDA EL 15 DE JUNY DE 1918	561
ALS JOVES	573
QUALITATS QUE ADRNEN I CONDICIONS QUE MANQUEN ALS CATALANS PER AL COMERÇ MODERN (tres conferències pronuncia- des per Jaume Carner)	576
OPUSCLE DEL CADCI EN JUSTIFICACIO DE L'ACTUACIO DEL CADCI A LA CAMPANYA PEL DESCANS DOMINICAL	586
EDIFICANT!(crítica a un model de contracte de treball)	594
BASES PRESENTADES PEL CADCI ALS PRESIDENTS DE LES ENTITATS ECONOMIQUES PER A MILLORAR LES CONDICIONS DELS DEPENDENTS	597
UNA MILLORA QUE NECESSITEN AMB URGENCIA ELS DEPENDENTS DE COMERÇ	601

LA CUESTION SOCIAL Y LA AUTONOMIA	605
LA AUTONOMIA Y EL PROBLEMA OBRERO	607
LA QUESSTIO SOCIAL I L'AUTONOMIA	608
CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDUSTRIA. SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL. A LA DEPENDENCIA MERCANTIL	611
CONSIDERACIONS DEL SOCI JAUME CARDUS SOBRE EL CADCI	613
EL QUESSTIONARI DE LA SECCIO D'ORGANITZACIO I TREBALL	615
TEXT DEL CARTELL DEL CADCI DE CONVOCATORIA PER A UN MITING PEL DRET CATALA	619
EN EL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS. POR LA DIGNIDAD DE CATALUÑA	620
CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS. LA SECCIO D'ORGANITZACIO I TREBALL	625
LA COMISSIO MIXTA I ELS SOUS MINIMS DELS DEPENDENTS	628
A LA COMISSIO MIXTA I CONSELLS PARITARIS	631
OBRA SOCIAL	633
DE LA LUCHA SOCIAL. SE INICIA LA OFENSIVA CONTRA LA JORNADA DE OCHO HORAS	635
PROPOSICIONS PRESENTADES PEL SOCI JAUME CARDUS A L'ASSEM- BLEA GENERAL DE SOCIS DEL 26 DE JUNY DE 1921	638
RESPOSTA A UNA CRIDA DE LA UGT	641
LA FEDERACIO DE DEPENDENTS DE CATALUNYA	643
L'ATUR FORÇOS	650
EL DEURE NOSTRE	652
ELS PROBLEMES SOCIALS. LA SINDICACIO FORÇOSA	654
CONFERENCIA DE PAU GRIERA SOBRE L'ACTUACIO DE LA COMISSIO MIXTA DEL TREBALL EN EL COMERÇ DE BARCELONA	658
PER LA RUSSIA QUE ES MOR	693
LA PERSONALITAT DEL DEPENDENT	695

INFORME DE LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL SOBRE L'AVANTPROJECTE DE CLASSIFICACIO I AGRUPACIO D'INDUSTRIES FORMULAT PER LA DELEGACIO DEL MINISTERI DE TREBALL	696
LA SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL DEL CADCI I LES REFORMES TRIBUTARIES	699
MANIFEST DEL CADCI EN OCASIO DE L'ACTE D'AFIRMACIO NACIONALISTA	704
OBRA DE CATALANIZACION	708
ACTUACIO ANTICATALANISTA	710
COMENTARI	712
ACTUALITAT SOCIAL	714
L'HORA D'ARA DEL MOVIMENT OBRER DE CATALUNYA	716
EL CADCI I ELS PRIMERS ACORDS DE LA COMISSIO MIXTA SOBRE LES VACANCES DELS DEPENDENTS	721
LA TASCA CULTURAL DEL CADCI	724
L'ATEMPTAT CONTRA SALVADOR SEGUI (declaració del CADCI)	726
EL XX ANIVERSARI DEL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS	728
AFIRMACIO OBRERISTA: PRIMER DE MAIG DE 1923	733
DAVANT EL PRIMER DE MAIG (lletra de Ramon Rucabado al president del CADCI)	736
CATALANS ABANS QUE DEPENDENTS	739
LO PRIMER	741
LLETRES DE RAMON RUCABADO AL COMITE EXECUTIU DE LA FEDERACIO DE DEPENDENTS DE CATALUNYA	743
<u>Lletra al Comité Executiu de la Federació de Dependents de Catalunya</u>	743
<u>L'Interès més interessant. Segona lletra al Comité Executiu de la Federació de Dependents de Catalunya</u>	748
EL NOSTRE CURRIOL. PER L'AMIC FRANC MARCET	753
CRITICA DE RAMON RUCABADO A UN PROJECTE DEL CADCI DE CREACIO D'ESCOLES PER A INFANTS SENSE ENSENYAMENT RELIGIOS	756

L'ANARQUISME I EL CENTRE DE DEPENDENTS	763
SINDICALISME I NACIONALISME	765
SECTARISME	767
SI US PLAU PER FORÇA	771
EL BLOC	773
ARTICLE DE MANUEL ALCANTARA I GUSART SOBRE LA UTOPIA DE LUCIEN DESLINIERES (VII)	775
INDEX	778

INTRODUCCIÓ

INTRODUCCIÓ

La història del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona, a l'igual que els altres centres de dependents que varen anar constituint-se per tot Catalunya, inspirats sovint per l'exemple barceloní, presenta un interès notable, donat que representà l'exemple més remarcable del catalanisme popular durant un bon nombre d'anys del segle XX. Per a conèixer les diverses manifestacions que s'han reclamat del nacionalisme català, hom ha d'aturar-se per força en aquesta institució dels treballadors mercantils catalans.

En el meu treball he procurat descriure amb la màxima exhaustivitat possible, la història, les activitats i l'evolució del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona entre 1903 i 1923, és a dir, des de la seva fundació fins a l'esclat de la dictadura de Primo de Rivera. He dividit aquesta etapa en cinc capítols corresponents a cinc períodes concrets. A cada capítol he situat el CADCI en el context del moviment obrer i del moviment nacionalista a Catalunya, però l'esforç de la investigació l'he dirigit bàsicament a la seva actuació catalanista i social. Finalment, cada capítol l'he completat amb una descripció breu de les activitats educatives, mutuals i esportives del Centre. M'ha preocupat l'evolució del CADCI i dels seus animadors, les tendències interiors, les seves connexions amb els diversos agrupaments polítics catalans, i la seva contribució a la història general catalana.

La raó per la que he posat l'any 1923 com a punt final de la investigació present, és molt senzilla. La dictadura de Primo de Rivera modificà de manera coercitiva el desplegament periòdic i normal de les activitats del CADCI fins arribar a lliurar aquesta entitat a les mans dels Sindicats Lliures. Per aquesta raó la

data de 1923 fou la triada per a separar l'època que he treballat de la que està estudiant el company Joaquim Ferrer i Roca (el CADCI entre 1923 i 1939).

Per a procedir a l'elaboració d'aquesta tesi m'he servit de les fonts indicades al final del text (volum primer). Aquestes han estat dividides en cinc seccions: la primera, Obres generals, m'ha ajudat a situar el CADCI dins del seu context exterior, en cara que alguns dels llibres esmentats continguin alguna dada concreta sobre el Centre, sempre i quan aquesta no sigui d'importància cabdal. La segona, Obres específiques i fonts manuscrites, relaciona aquells textos fonamentals per a la història del CADCI o que incloguin informació o comentaris d'interès per a la història del Centre. La tercera secció inserta els diaris i les publicacions periòdiques utilitzades -ja que he mirat molts més periòdics- tant per al context com per als altres camps d'actuació del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. La quarta comprèn els periòdics, fulls i opuscles editats directament pel CADCI o la publicació dels quals fou promoguda principalment pel Centre. Hi figura també "Lluita", portantveu de la Federació dels Dependents de Catalunya, pel paper que jugava el CADCI en la seva elaboració i edició i pel valor dels seus articles pel que fa al nostre tema. Finalment, una llista de testimonis orals completa les fonts emprades.

Els arxius i biblioteques consultades han estat bàsicament tres: l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona, la Biblioteca de Catalunya i la Delegació Nacional de Serveis Documentals a Salamanca. Altres biblioteques com la de la Universitat de Barcelona, l'Ateneu Barcelonès i la Biblioteca Arús contenen poques publicacions per al tema del nostre interès.

El text de la història del CADCI i la bibliografia emprada estan contingudes al primer volum, les notes de cada capítol al segon i l'apèndix al tercer. Finalment, i per acabar, he d'agrair l'ajut prestat pel doctor Josep Termes i Ardévol, director d'aquesta tesi. Les seves nombroses i valuoses indicacions i suggeriments han estat molt importants per a mi, encara que probablement no hagi estat sempre prou capaç d'extreure'n totes les possibilitats que oferien.

LA PRIMERA ETAPA: AUTONOMIA, EDUCACIÓ I MUTUALISME (1903-1910)

1. ELS INICIS (1903-1905)

LA PRIMERA ETAPA: AUTONOMIA, EDUCACIÓ I MUTUALISME (1903-1910)

1. ELS INICIS (1903-1905)

Situació de la dependència catalana a primers de segle

És difícil d'escatir el nombre més o menys exacte de dependents del comerç i de la indústria (1) així com donar una relació precisa de la seva situació partint d'una comparació entre salaris i cost de la vida, car als anuaris estadístics de la ciutat de Barcelona, el grup "dependents" no hi figura. Igualment no figura aquest grup als Anuaris d'Estadística Social de Catalunya ni als Butlletins del Museu Social de Barcelona. Tan sols sabem, per l'Anuari Estadístic de la ciutat de Barcelona de l'any 1902 (2) que en el ram del comerç - (Bancs, comissió i comerç en general) hi treballaven 17.817 persones. Però ignorem la composició d'aquestes persones i, concretament el nombre d'empresaris, caps i empleats respectivament. Tan sols podem donar xifres estimatives, tretes dels diaris, i sense poder-ne oferir cap garantia. Així, per exemple, "La Veu de Catalunya" del 13 d'octubre de 1904 indica que el nombre de dependents supera els deu mil. La revista del CADCI "Acció", en el seu número de maig de 1914 indica la dada de 30.000 dependents, com a recordatori del nombre de socis que encara cal guanyar per arribar a aquella xifra. Tot plegat ben poca cosa.

Igualment, a l'hora d'assenyalar la situació social dels dependents ens haurem de refiar només del que ens diu la premsa o els fulls -- dels mateixos dependents, o els escrits o records orals de vells -- membres d'aquest grup social. La primera constatació que podem donar a la vista del material consultat (3), és que si el dependent podia ésser anomenat "treballador de coll i corbata", per a diferenciar-lo de l'obrer manual, aquesta diferència s'aturava aquí. Carreras i Palet, en els seus records sobre el CADCI (4) ens parla de -- jornades de treball de 12 i 14 hores "tancats en botigues fosques, sense veure mai el sol (...) menjaven i dormien a caprici dels botiguers". El treball en règim d'internat era una de les notes més im-

portants que marcava la vida de molts dependents, la supressió del qual es demanava constantment. La reivindicació de la "vida externa" figura en el lema de capçalera de "Nuestro Programa" (5), portant--veu de l'Associació de la Dependència Mercantil, una de les entitats més dinàmiques dels primers anys de segle (6). I la veiem reivindicada en data tan tardana com la de 1921, a l'Assemblea de la Federació de Dependents de Catalunya, celebrada a Reus (7). Diu per exemple Amanci Domínguez, en aquesta assemblea: "Si la inspecció sanitària exercís el comès que la Llei Mercantil del 4 de Juliol li encomana, seguint un criteri rigorosament higiènic i classifiqués les habitacions destinades a dormitoris dels dependents, atenent-se als principis de la medicina preventiva, el noranta i cinc per cent de les habitacions destinades per a alberg als pobres esclaus interns de Barcelona, tindrien que rebutjar-se com impròpies per habitació humana!" (8)

A aquesta situació cal afegir-hi la manca de salaris suficients, de seguretat en el treball, de repòs dominical, la manca de tota limitació a la jornada de treball, la manca de cultura, etc.. Per a fer-hi front, i a desgrat que l'individualisme i la rutina eren majors en aquest grup social que no pas en els treballadors de fàbrica, a causa de la seva major dispersió, no mancaren grups de dependents reivindicadors de millores per a aquests. Ja durant el segle XIX no havien mancat les entitats de dependents (9). Segons L'Anuari Estadístic de Barcelona de 1903 hi havia a Barcelona 6 societats de dependents (10). D'aquestes, la més activa en aquests primers anys de segle fou l'Associació de la Dependència Mercantil, entitat de caire sindical que reivindicava l'associació dels dependents, la limitació d'hores de treball, el descans dominical, la vida externa i el salari mínim (11). Aquesta entitat, fundada el 1898, impulsà la creació d'una Federació Espanyola de Dependents del comerç (12). I durant aquests anys, especialment en els conflictes que motivà la Llei de 1904 sobre el descans dominical, encapçalà el moviment destinat a fer realitat aquest repòs setmanal. Més tard veurem aquesta

associació com una de les impulsores de "Solidaritat Obrera" el 1907.

El repòs dominical fou una de les reivindicacions socials que més - esperonà els dependents al llarg d'una bona colla d'anys del primer quart de segle vint. Els mítings (13) les manifestacions, les trencadisses de vidres de botigues foren esdeveniments normals els diumenges a Barcelona.

Però, fou el 1904 quan aquest moviment prengué especial virulència. Després de les repetides reivindicacions dels dependents, al llarg de les principals ciutats de l'Estat Espanyol, durant aquests anys, Dato va presentar al Parlament un Projecte de Llei sobre el descans dominical que no arribà a discutir-se. Aquest projecte és el que -- Maura reproduí des del Ministeri de la Governació (14). El 17 ---- d'agost de 1904, Maura remetia al rei el decret del Ministeri de la Governació aprovant el reglament per a l'aplicació de la Llei del - Descans Dominical que havia de començar a regir a tot l'Estat Es - panyol el primer de setembre. El 19 d'agost era signat pel rei, però la premsa madrilenya, o, millor, part d'aquesta atacà el decret tot fent-se ressó d'interessos del patronatge mercantil i industrial. Pel que feia a Barcelona, els organismes econòmics es manifestaven favorables a la legislació sobre el repòs dominical. La Cambra de - Comerç de Barcelona, per exemple, adreçà un telegrama al Ministre - de la Governació tot indicant que veia amb gust la implantació --- d'aquesta mesura, si bé considerava que en algunes indústries s'hau - ria d'adaptar amb lleugeres modificacions (15). Igualment el diari "La Veu de Catalunya" es manifestava favorable al reglament. Però, - molts propietaris de botigues, per raons òbvies d'egoisme comercial, eren contraris al descans dominical. Els dependents tingueren por - què el reglament fos paper mullat i desenvoluparen una intensa tas - ca de proselitisme a favor del decret esmentat (16).

El 11 de setembre fou el primer diumenge en què era obligatori l'ob - servança del repòs i, segons la informació dels diaris, en línies - generals fou respectat pels establiments. De bon matí començaren a

circular comissions de la Federació de la Dependència Mercantil --- pels districtes barcelonins amb la finalitat de vigilar el compliment de la Llei. Amb tot, no deixaren de donar-se casos d'infracció i d'actuació violenta de grups de dependents contra les botigues -- obertes (17). Els dependents, aquest i els diumenges següents, denunciaren les infraccions a l'Ajuntament, però aquest mantingué una posició passiva que exasperà els grups més actius. Manifestacions, aldarulls públics, detencions, trencacissses de vidres de les botigues obertes s'anaren repetint diumenge darrera diumenge (18).

La batalla pel descans dominical eixirà contínuament a la vida pública amb més o menys intermitència i anirà estretament lligada al combat dels dependents de comerç.

Obrerisme, lerrouxisme i catalanisme en els primers anys de segle

Obrerisme, catalanisme i lerrouxisme donen color a aquests primers-anys de segle, i, especialment, els dos primers protagonitzaran la vida pública del nostre primer quart de segle. Amb la victòria elec

toral dels "Quatre presidents", el 1901 es manifestà obertament el catalanisme polític, expressat a través d'un partit de llarg futur: La Lliga Regionalista. Per a combatre el catalanisme aparegué el fenomen lerrouxista. Però Lerroux i el lerrouxisme no solament fou un obstacle per el catalanisme, sinó que incidí negativament sobre el desenvolupament del moviment obrer. Lerroux alçà enfront del catalanisme, la bandera espanyolista i una demagògia pseudo-revolucionària, verbalista, i fortament anticlerical amb la finalitat de galvanitzar la classe obrera a favor seu. El resultat fou desviar -- l'obrerisme del seu camí reivindicatiu i, sovint, desorientar-lo en posar-li davant com a terra redemptora "La república" que havien -- d'implantar els "jóvenes bárbaros". Els obrers més lúcids, especialment els d'ideologia anarquista, no deixaren de denunciar, de bona hora, el perill que representava el lerrouxisme, si bé aquest, malgrat els successius enfrontaments entre uns i altres, no desencisà definitivament la classe obrera barcelonina fins els esdeveniments de la "Setmana Tràgica" de 1909, desencís que estimulà l'apoliticisme obrer i afavorí la tendència anarcosindicalista entre els obrers catalans. Però, entre la victòria dels "Quatre presidents" el 1901 i els fets del "cu-cut", el 1905 externament, a la vista dels resultats electorals, sembla imposar-se el lerrouxisme. Els treballadors, en bona part, donaran suport a "l'Emperador del Paral·lel". I no hem d'oblidar aquí el desencant dels treballadors davant del fracàs de les vagues generals de 1901, 1902 i 1903. (19)

El catalanisme, per la seva banda, a nivell polític, a través de la Lliga Regionalista i, sobretot després de la mort del Doctor Robert, decantant-se cada cop més a la dreta i cap a posicions burgeses i conservadores, seguint l'orientació de Prat de la Riba i Cambó, en detriment de la posició més liberal i republicana de Carner i Suñol. (20). Aquesta trajectòria amenaçava de convertir el catalanisme en un moviment conservador, obrint un solc insalvable entre el catalanisme i l'obrerisme. Amb tot, cal no oblidar que, al marge del na -

cionalisme de Prat, existia una altra tradició federalista entre capes extenses de les classes mitges i classe obrera barcelonines. Però, el fet és que l'orientació excessivament dretana de la Lliga Regionalista provocà malestar dins d'aquest mateix partit i l'escissió fou un fet quan es produí la visita del rei de Barcelona, a primers d'abril de 1904 amb les protestes que originà, entre el sector més radical de la Lliga, el gest d'un grup de regidors regionalistes encapçalats per Cambó d'adreçar-se al rei (21) per a fer-li conèixer les aspiracions catalanistes, en contra de la decisió presa anteriorment per la Lliga d'abstindre's de tota manifestació (22). Tot plegat donà lloc a una discussió pública entre una tendència i l'altra (23) i la convivència resultà cada cop més difícil al si de la Lliga. L'escissió fou inevitable i el grup dissident de l'orientació que seguia aquella creà el 12 de novembre de 1904 el setmanari "El Poble Català", que esdevingué mes tard diari (24). El grup estava constituït en la seva majoria per intel·lectuals, professors i membres de professions liberals. En resultava un grup intel·lectualment progressiu, europeu, laic, republicà o filo-republicà, liberal, més ètic que pragmàtic en política. El grup per les declaracions fetes al setmanari era ben conscient del perill que suposava l'evolució del catalanisme de la Lliga en identificar-se amb els interessos conservadors i dretans (25). Amb tot, el grup sortia massa tard com per a atreure's el proletariat i part de la classe mitja enlluernada per Lerroux. D'altra banda, l'intel·lectualisme excessiu, el diletantisme polític i la manca de posicions socials més radicals i definides era un fort "hàndicap" per al grup de "El Poble Català". Tanmateix, aquest anà incidint progressivament dins dels sectors populars de la població, especialment durant l'afer del Pressupost de Cultura de l'any 1908 i, sobretot, amb la campanya contra la guerra del Marroc que preludà els fets de la Setmana Tràgica.

L'aparició de "El Poble Català", el novembre de 1904, si més no, significava que el perill d'un catalanisme polític reduït a una posi -

ció de simple portantveu d'interessos burgesos i conservadors s'al-
lunyava.

Malgrat l'escissió, el catalanisme era una realitat en un ampli sec-
tor de la joventut dels primers anys de segle. I aquella mateixa e-
ra més una manifestació de vitalitat d'un catalanisme -que anava -
esdevenint plural- que no una feblesa. D'altra banda, entre molts
catalanistes, es conava com en el sector anarquista un "apoliticis-
me" o rebuig de tota acció política de tipus "partidista" o electo-
ral. Aquests sectors de caire nacionalista radical es malfiaven de
les possibilitats reals que oferia el règim establert i propugna-
ven una actuació que podríem sintetitzar en la frase "Catalunya --
primer"; plens d'una forta càrrega emocional i sensibles solament
a la reivindicació d'una màxima autonomia per a Catalunya, es des-
entenen de tot el que pugués significar relació política amb Ma-
drid. Aquest ideari nacionalista no es diferenciava pas massa, a -
nivell de principis, amb les formulacions de Prat de la Riba, però
sí a nivell tàctic i estratègic. La Unió Catalanista era, potser, -
en aquells moments, l'expressió més genuïna del catalanisme "no -
polític" (26). Els fets del "Cu-Cut", el novembre de 1905, varen -
conjuntar totes aquestes energies en l'ampi i espectacular movi-
ment de "Solidaritat Catalana", on s'hi aplegà el catalanisme radi-
cal, el pragmatisme de La Lliga, el republicanisme nacionalista i
el simplement català de La Unió Republicana, el federalisme i el -
foralisme carlí. Tot plegat signe d'una vitalitat evident de Cata-
lunya en aquests primers anys de segle. Vitalitat, dins de la ---
qual, cal situar l'aparició del Centre Autonomista de Dependents -
del Comerç i de la Indústria. Alhora, la fundació d'aquest centre
era un senyal clar de la penetració del catalanisme en un sector -
popular de la societat barcelonina.

Orígens i desenvolupament del CADCI. Les primeres seccions.

Dins de la problemàtica que plantejava l'existència d'un ampli grup social com era el dels dependents i dins de la societat catalana -- que va prenent progressivament consciència de la seva realitat nacional, cal situar l'aparició, a primers de març de 1903, del CADCI (Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria), una entitat nascuda amb l'objectiu de " crear una nova força que alcostat de les altres, que en el nostre país existeixen, lluiti amb fe i ardor per la santa causa de les reivindicacions catalanes " i, alhora, per a difondre "la instrucció i cultura entre la dependència mercantil i industrial" (27) com a mitjà per a aconseguir "el millorament moral i material de què tan necessitada està la nostra classe", segons un full explicatiu del CADCI i reproduït per " La Veu de Catalunya" el 14 de maig de 1903 (28).

Al cafè de "Els quatre gats" de Barcelona, al voltant d'una taula, i després de diverses reunions, prengué cos i realitat la idea de crear el Centre, fruit de les inquietuds d'una colla d'amics, tots ells joves dependents, "agermanats per llur amarat patriotisme i -- per unes iguals ànsies de perfeccionament" (29). 14 foren els qui signaren l'acta de constitució a primers de març de 1903. Els seus primers estatuts foren aprovats abans del 7 de març d'aquest any -- (30). El domicili del CADCI s'establí provisionalment al cafè dels IV Gats, però el mes de març mateix la jove entitat es domiciliava al número 17, pis principal, del carrer de la Boria, rellogada al local de la "Asociación de Joyería y Platería". El seu primer consell directiu quedà constituït de la manera següent:

President: Carles Font i Rovira

Vice-president: Baltasar Fiol i Martí

Secretari: Antoni Mir i Albanell

Vice-secretari: Ramon Nogués i Casas

Tresorer: Jaume Mestres i Grifoll

Comptador: Ramon Pérez i Ibàñez

Bibliotecari: Manuel de Bofarull i Artés

Vocals: Antoni Teixidor i Masjuàn

Antoni Oliva i Boada

Francesc Rull

Josep Mayoles i Duñó

11 persones en total (30 bis). És a dir que, en aquests primers moments, gairebé tots els socis fundadors tenien un càrrec a la junta, la qual d'altra banda, estava estructurada de faiso tradicional. Com hem vist pel full citat abans, els primers objectius de la junta se centraren fonamentalment en la propagació de la doctrina autonomista i en la instrucció i formació dels dependents. D'aquesta manera, els fundadors englobaven el seu ideari catalanista i la seva voluntat de millora i progrés dels dependents, progrés que ells consideraven s'havia de realitzar mitjançant l'ensenyament. Per a complir aquests objectius es crearien les seccions de Propaganda -després - Secció Permanent de Propaganda Autonomista- i la d'ensenyament -més tard Secció Permanent d'Educació i Instrucció, la màxima realització de la qual serà la creació de les Escoles Mercantils Catalanes-. El Centre anà creixent entre la data de la seva fundació, a primers de març de 1903 i el setembre de 1904, en què l'aprovació d'uns --- nous estatuts donà ja la seva estructuració clàssica al centre. De bell antuvi, el Consell directiu del centre, directament, o la secció de Propaganda, oferiren la sala d'actes a diversos conferen--- cians que desenvoluparien tota mena de temes, bona part dels quals dedicats a les reivindicacions catalanistes (31). Les seccions anaven creant-se i realitzaven les seves primeres tasques. El primer - d'abril de 1903 neixia la secció d'excursionisme (32). Pel juliol - es formava oficialment la secció de propaganda (33). El 1 de novembre d'aquest mateix any es creava la secció d'ensenyament (34), i a mitjans de novembre s'inauguraven les primeres classes, fetes en -- condicions ben magres, a l'entorn de dues taules de fusta blanca, - unes quantes cadires de boga i una cortina que partia la sala per - la meitat, amb la llum feble d'un bec de gas. L'aritmètica fou la - primera matèria que s'impartí, a càrrec de Josep Sala i Ricol. - Un incident amb la Junta de L'Associació de Joieria i Plateria (35)

i la insuficiència del local (35 bis) per a qualsevol pla d'ensenyament, per mínim que fos, obligà els impulsors del CADCI a cercar -- nou domicili que trobaren al carrer de la Falla pel gener de 1904 - (36). El 20 de febrer s'inauguraren el local i les classes, les --- quals responien ja a un cert pla concret (37).

El canvi de local i l'inici de les classes comportaren un augment - de socis i d'alumnes (38). Igualment, la campanya per a captar nous socis protectors suposà per al centre un augment important d'ingres - sos i un punt de partida per a realitzacions més ambicioses.

El Centre donà un nou pas endavant i pel mes de maig de 1904 es for - mà una comissió encarregada d'estudiar la constitució d'una german - dat o mutualitat per als socis del centre (39). Aquesta germanat - esdevendria, pocs mesos després, la Secció Permanent de Socors Mu - tus.

L'expansió d'activitats plantejà la necessitat de reestructurar el centre i de revisar-ne els estatuts. El 18 de setembre de 1904, L'As - semblea de socis --el Consell General-- aprovava els nous estatuts.-- I, alhora, que es produïa aquesta revisió, el creixement del centre i de les seves tasques obligava a canviar novament de local. El 6 - de setembre es llogava un estatge més espaiós al número 12 del car - rer Montjuïc de Sant Pere (40).

En començar el curs 1904-1905, el Centre havia superat amb èxit els problemes que planteja tota institució novella. I havia pres una -- fórmula definitiva d'organització a base de seccions permanents amb àmplia autonomia al seu sí i de seccions especials que depenien de les primeres. De moment eren tres les seccions permanents definides en els estatuts de setembre de 1904: Propaganda Autonomista, Educa - ció i Instrucció, i Socors Mutus, amb una secció especial, la d'ex - cursions que depenia de la secció permanent d'Educació i Instrucció (41). Autonomisme, educació i mutualisme, constituïen els tres ob - jectius sobre els que es desplegava la tasca animosa i plena de vi - talitat dels joves dependents del centre. Més de 400 alumnes es ma - triculaven a les classes del curs 1904-1905 en les recent creades -

Escoles Mercantils Catalanes, escoles que suplien les que "l'estat no sosté", segons paraules de Puig i Esteve (42) i que responien a unes necessitats d'ensenyament professional mercantil insuficientment atès pels organismes oficials.

Els 14 primers socis fundadors esdevenien 130 pel setembre de 1904 (43) i les sol·licituds d'entrada al centre no s'aturarien. El CADCI cridava ja l'atenció de la premsa catalanista, la qual comença a dedicar-li espais remarcables (44).

El CADCI segons els estatuts de 1904

No sabem res dels estatuts de 1903, aprovats pel governador civil a primers de març i que constituïren l'esquema organitzatiu durant un any i escaig. Sabem, també, que foren revisats en una junta general de socis el primer de novembre (45). De bon començament el Centre - estava format per dues seccions: ensenyament i propaganda; dins de la d'educació o ensenyament se situava la secció especial o subsecció d'excursionisme. Més tard, entrat l'any 1904, es formà la secció de Socors Mutus. Pel que fa als socis, de bell antuvi, es dividiren en socis ordinaris o actius i protectors. Els primers havien d'ésser obligatòriament dependents, mentre que els segons podien ésser propietaris o botiguers establerts pel seu compte. Solament els socis actius podien ocupar càrrecs a la junta, i havien d'abandonar

los i deixar la seva condició de soci ordinari o actiu si esdevien propietaris de comerços (46).

Foren els estatuts de 1904 els qui donaren la pauta d'organització al centre que, en línies generals, ja no abandonà més, sobretot -- pel que fa a l'organització de seccions permanents que posseïen, -- com en un altre lloc s'ha dit, una ampla autonomia. L'activitat -- creixent dels fundadors del CADCI a l'hora que obligava a canviar diverses vegades de local obligà a una renovació a fons dels estatuts de l'entitat. Amb aquesta finalitat darrera, el 31 de juliol de 1904 es nomenava una ponència de reforma dels estatuts formada per Manuel de Sobarull i Artés, Martí Castañeda, Josep Bordas i Baltasar Fiol. Aquesta ponència presentà un projecte d'organització del centre sobre la base de les tres esmentades seccions permanents: Educació i Instrucció, Socors Mutus i Propaganda Autonomista, regida, cada una, per una junta de govern, el president i vocal directiu de la qual serien, per dret propi, vicepresident i -- vocal respectivament del Consell Directiu del Centre.

Presentat el projecte el 26 d'agost al Consell Directiu, aquest -- l'aprovà íntegrament i nomenà, tot seguit, tres comissions per a organitzar les seccions esmentades (47). Aquesta activitat reorganitzadora es consumà el 7 de setembre amb una reunió general de socis, de caire preparatori i amb la celebració d'un Consell General Extraordinari, el 18 de setembre, el qual aprovà els nous estatuts presentats pel Consell Directiu i que plasmaven la nova reestructuració de l'entitat; aprovats els estatuts fou elegida la nova junta per al curs 1904-1905 (48). El 22 d'octubre el Consell Directiu aprovava els reglaments de les seccions permanents d'Educació i -- Instrucció i de Propaganda Autonomista i el 5 de novembre aprovava el reglament interior del centre (49).

El model d'organització que marcaven aquests estatuts estava afaiçonat, com hem dit més amunt, sobre la base de seccions permanents, les quals, per la seva banda, podien englobar seccions especials.-- L'autonomia de les seccions, com també ha estat dit, era una de -- les notes més remarcables de l'organització del CADCI. La Junta ge

neral de cada secció permanent (49 bis) elegia els membres de la seva respectiva junta de govern, el president i primer vocal de les quals entraven a formar part del Consell Directiu del Centre com a vicepresident i vocal directiu. D'aquesta manera, pel que feia al Consell Directiu de tot el Centre, solament el president, secretari general, caixer i bibliotecari eren elegits pel Consell General de socis ordinaris o actius de l'entitat.

La lectura atenta d'aquests estatuts ens permet de copsar la mentalitat dels forjadors del centre a més a més de l'estructura del CADCI. Així, per començar, veiem com l'article primer d'aquests estatuts (50) manifesta:

" El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria té per objecte el millorament moral i material dels individus de la classe i la propagació dels principis autonomistes. Per aconseguir aquests objectius es valdrà de diferents medis, tals com l'ensenyament, les conferències, la lectura i converses, el conreu de les ciències i de les arts, l'excursionisme i els esports, la creació de caixes de previsió i socors mutus, la premsa, el miting i tots aquells que, dintre la llei, les circumstàncies aconsellin." (51).

L'estructuració abans descrita responia clarament a aquest ideari (52). Seguint la lectura d'aquests estatuts hom pot adonar-se de manera concreta dels diversos aspectes organitzatius del centre. Ja hem parlat de les seccions permanents organitzades segons un reglament interior propi, redactat i elaborat pels socis de la secció mateixa, i que havia d'ésser aprovat pel Consell Directiu del Centre.

Pel que feia als socis de l'entitat, aquests es dividien en fundadors (ingressats abans del 24 de febrer de 1904), numeraris i protectors. Els numeraris eren els ingressats després de la data del 24 de febrer esmentada i havien de reunir la condició de dependent. Els protectors estaven formats per aquells que no reunien la condició de pertànyer al grup social de la dependència mercantil i industrial i que pagaven quotes especials així com per aquells socis nu-

meraris que, en establir-se pel seu compte, havien de deixar llur anterior condició de soci numerari. El soci, en ingressar al centre, havia d'inscriure's obligatòriament almenys en una secció permanent. La quota era de 18 pessetes anuals i voluntària la dels protectors.

Els socis numeraris tenien veu i vot a les assemblees generals o Consells Generals -ordinaris o extraordinaris- i eren electors i elegibles per a qualsevol càrrec. Els protectors solament tenien veu i eren elegibles, només, per als càrrecs de caixer i sub-caixer de la Junta de Govern de la secció permanent de Socors Mutus (53).

El Consell Directiu del Centre es renovava cada dos anys, tret dels càrrecs de president, vice-presidents i secretari general que es renovaven cada any. Segons aquests estatuts, tots els càrrecs eren reelegibles. L'article 21 assenyalaria les atribucions del Consell Directiu: admissió de socis, reunir les seccions per a fins que trascendeixin les mateixes, reformar el reglament interior, cosa que havia de posar en coneixement dels socis, fer complir els estatuts, els reglaments, els seus acords i els dels Consells Generals, ésser àrbitre de les qüestions que poguessin plantejar-se entre les seccions permanents i entre aquestes i les seccions especials i resoldre qualsevol dubte no previst en els estatuts o en el reglament interior. Els acords del Consell, finalment, eren executius si bé podien ésser revocats pel Consell General de socis.

El Consell General de socis, per la seva banda, havia de reunir-se si més no, un cop a l'any i d'una manera extraordinària quan el convoqués el consell directiu o bé ho sol·licitessin les 2/3 parts dels socis actius. Els acords del Consell General eren vàlids fos quin fos el nombre d'assistents, si bé per a la reforma dels estatuts calia l'assistència de la meitat més un dels socis numeraris i l'assistència de les 3/4 parts per a la dissolució de l'entitat. En segona convocatòria, cas que en la primera no haguessin assistit el nombre escaient de socis, al cap de vuit dies de la prime--

ra, eren vàlids els acords fos quin fos el nombre d'assistents. --
Els estatuts prevenien la creació d'una comissió mixta per a resol--
dre els possibles conflictes entre les seccions permanents i el Con--
sell Directiu.

El Consell Directiu, dins dels 30 dies d'ençà de la seva presa de --
possecció, havia d'elaborar i acordar el pressupost general indi--
cant els capítols que pertocaven a les seccions. La Secció Perma--
nent de Socors Mutus, a més de la subvenció corresponent, tindria --
consignat el 15% del total de recaudació de les quotes.

(El llenguatge) oficial del centre era el català, si bé podia usar--
se'n qualsevol altre si les circumstàncies ho aconsellaven. El cen--
tre no podia adherir-se a cap altra associació i havia de conservar
sempre el seu caràcter autonomista. Aquest article, el que feia re--
ferència a l'oficialitat de la llengua catalana i el 33 (prohibició
d'ocupar-se el centre d'affers religiosos així com jugar als "prohi--
bits"), no podien modificar-se ni suprimir-se.

En cas de dissolució, la secció permanent de Socors Mutus, atenent--
als interessos creats, podria restar constituïda en associació amb--
vida independent.

El 18 de setembre eren signats aquests estatuts pel president Al--
fred Bertràn, el qual cloïa aquest dia la seva tasca de president.-

Pel que feia al Reglament interior, aprovat el 5 de novembre de ---
1904, els socis podien presentar propostes, per escrit, al Consell
Directiu i al Consell General, amb dos o tres dies d'antelació.

Les votacions, tant a les juntes directives com a les assemblees ge--
nerals, havien d'ésser personals i intransferibles; hom prohibia --
completament les eleccions i votacions per aclamació. Aquestes podi--
en ésser: ordinàries (s'aixequen els qui voten negativament, roma--
nen asseguts els qui ho fan positivament), nominals (el vot s'emet
en veu alta) i secreta (amb paperetes) (54).

Dels reglaments de les tres seccions permanents (Educació i Instruc

ció (55), encarregada fonamentalment de fer rutllar les Escoles Mercantils Catalanes, Propaganda Autonomista (56) i Socors Mutus), ens aturarem un xic en el d'aquesta darrera secció. La seva finalitat, segons l'article primer dels seus estatuts particulars, era la de "socórrer els associats en casos de malaltia, cessantia i invalidesa, o a llur família o hereus en cas de defunció del soci."

Aquesta secció era l'única en la junta de la qual hi havia dos càrrecs directius (caixer i sub-caixer) que havien de recaure obligatòriament en socis protectors.

Segons aquests estatuts, els socis malalts tenien dret a ésser assistits gratuïtament pel metge contractat per la secció, a cobrar un subsidi de cinc pessetes diàries durant 75 dies, si les malalties eren de cirurgia major, i de 3 pessetes durant 50 dies, si eren de cirurgia menor. El soci acomiadat del seu lloc de treball "per motius que no afectin a sa honradesa i prohibitat" i que fes més de dos anys que pertanyés a la secció, podria sol·licitar un subsidi de 75 pessetes mensuals a cobrar durant un màxim de seixanta dies l'any. Es preveien, també, socors d'invalidesa als socis que haguessin pertanyut, almenys 10 anys, a la secció, per una xifra de 75 pessetes al mes durant el temps d'invalidesa. Es preveien igualment consignacions per defunció que variaven segons l'antiquitat del soci (57). Finalment, la secció podia tenir socis que residissin fora de Barcelona.

En conjunt, doncs, els estatuts i reglament del Centre, reeixiren força a donar una organització dinàmica a l'entitat, descentralitzada (58) a fi que totes les seccions poguessin donar el màxim de si, i amb proua coordinació i unitat com perquè s'evités tot perill de dispersió o disgregació. La flexibilitat que saberen donar els primers socis al centre, així com la seva joventut i activisme, aconseguiren de crear una plataforma popular autonomista i socialment dirigida a l'ensenyament, l'esport i el mutualisme, i que pas a pas esdevindria el centre dels dependents de Barcelona per excel·lència; imatge del qual serien els nombrosos centres de dependents que s'anirien espargint per la geografia catalana: Sabadell, Terrassa, Man

resa, Reus, Lleida, etc.

El Centre davant del procés catalanista.

El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona, en adoptar el nom d'autonomista definia ja, de bon començament, el seu caràcter catalanista. Si socialment, com hem pogut veure pels estatuts i com més endavant assenyalarem, el centre se situa dins d'una línia moderada i mutualista que el feia presentar com a modèlic a un Ramon Rucabado, soci del centre i escriptor i -- conferenciant de caire social conservador (59), el seu catalanisme era total com indiquen prou els articles dels seus estatuts o les manifestacions dels dirigents.

"Treballem units -- escriuen en un full ja citat (60)- amb tots els catalans, sense distinció d'estats socials, idees ni tendències per la causa de la llibertat i de l'autonomia de Catalunya."

Per a servir aquest fi, hom creà, com ja ha estat dit, la secció de Propaganda que esdevindria més tard Secció Permanent de Propaganda-Autonomista (61), secció que es distinguí aviat com a organitzadora de manifestacions de tot tipus: conferències sobre diversos aspectes del catalanisme i de la vida de Catalunya -- política, economia, cultura, pedagogia, qüestions socials- (62), vetllades literàries i musicals (63), etc. Dins d'aquesta línia de formació catalanista -- cal situar el curs de les classes mercantils sobre "Drets i deures

del ciutadà" i el cicle de conferències sobre "Teoria de les nacionalitats", començat el 4 de novembre de 1904 i que es perllongà durant els primers mesos de 1905 (64), ambdós a càrrec del pedagog - Joan Bardià.

Els assistents a les primeres xerrades formatives no passarien de cinquanta, però el nombre anà augmentant progressivament (65). Amb tot, les veritables manifestacions d'afirmació catalanista es donaren en els actes d'inauguració dels cursos -que coincidiren en els inicis de la vida del Centre amb els canvis de local-, actes en -- els quals foren convidats i parlaren representants de tots els matisos del nacionalisme català davant d'un públic nombrós, variat i enfervorit.

Així, a la primera inauguració d'un curs al Centre, el 14 de novembre de 1903, prengueren part Martí i Julià de la Unió Catalanista, Montllor de la Lliga Regionalista i Tona de l'entitat Nova Catalunya (66). El 20 de febrer de 1904 es feia un altre acte d'inauguració -inauguració del nou local del carrer de la Palla i d'obertura de les classes-; Alfred Bertran, Amadeu Funsoda, Martínez i Serrià, Francesc Puig i Trinitat Monegal explicitaren novament les finalitats del centre, vindicaren la importància de l'ensenyament del poble, remarcaren la diferència entre la vitalitat catalana i l'esmortuiment de la resta de l'Estat Espanyol i hom destacà la necessitat de la culturalització i l'ensenyament de la comunitat com a mitjà per arribar a l'autonomia (67). El el d'octubre de 1904 se celebrava un nou acte d'inauguració del curs de les Escoles Mercantils Catalanes i del nou local del carrer Montjuic de Sant Pere. - Francesc Albó i Martí, Frederic Rahola, Giralt i Verdaguer, Domènec i Montaner, Martí Castañeda, president del Centre, i Eladi -- Homs, secretari de la secció d'Educació hi intervingueren (68).

A més d'aquests actes interns, comencem a veure el nom del centre en alguns actes externs a l'entitat; així trobem l'adhesió del --- CADCI a un míting al Teatre Gran Via, el 22 de novembre de 1903, - organitzat pel Foment Autonomista Català contra l'intent del go---

vern de Madrid de fer aportar a les províncies de l'estat una quantitat en conjunt de 2.000.000 de pessetes, destinades a l'Ajuntament de Madrid, en concepte de capitalitat(69). En un altre camp, veiem l'acord de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista d'obrir una subscripció, el 14 d'octubre de 1904, per a contribuir "a la iniciada en la nostra ciutat amb objecte de costejar una corona per a la tomba de Mossen Jacint Verdaguer", la diada de Tots Sants (70).

El que té interès, a l'hora d'estudiar aquests primers moments de la història del CADCI, és la seva posició enfront de les diverses opcions del catalanisme, especialment a nivell polític. Per a això cal conèixer el pensament polític dels fundadors del centre i les declaracions oficials d'aquest. Pel que fa a la qüestió de l'ideari polític dels fundadors i dels impulsors, és difícil d'escatir-ho. Coneixem l'ideari de dues de les personalitats més actives del CADCI: Bordas de la Cuesta, que més endavant el veurem en l'afer de Prats de Molló, durant la Dictadura de Primo de Rivera, i Puig i Esteve, procedent de la Unió Catalanista, que passà a l'esquerra de Carner i Suñol i que, després de 1915, evolucionaria cap a la Lliga Regionalista, per la qual seria regidor a l'Ajuntament de Barcelona el 1917; se'n separà, finalment, a l'escissió de 1922 i entrà a Acció Catalana (71). Però, això no ens diu res sobre el que pensaven políticament els socis del centre en els seus inicis. Pel que fa a les declaracions públiques, el CADCI es manifesta clarament autonomista. En fragments de textos citats en d'altres pàgines, podem veure clar la voluntat de lluitar per les llibertats catalanes, més enllà de diferències socials o ideològiques. De fet, oficialment, el centre es mantindrà neutral en les diferències entre la Lliga i el grup esquerrà de "El Poble Català". Així, podem observar que a l'hora de convidar representants dels diferents sectors del catalanisme als actes inaugurals, s'esmercen perquè ningú en sigui exclòs. En aquests actes hi veurem personalitats del grup dissident de La Lliga, Martínez i Serrià, Trinitat Monegal, Domènec i Montaner, Giralt i Verdaguer, al costat d'altres com Rahola-

o Albó. Igualment, veurem com a l'obertura dels cursos de 1904-1905, el 31 d'octubre, el president del Centre Martí Castañeda manifesta quina és la finalitat política del Centre: "La finalitat política del centre, diu, és l'avor més intens a Catalunya anant sempre al costat dels qui més radicalment treballin per obtenir l'autonomia de la nostra terra" (72). La realitat és que totes les tendències del nacionalisme se sentiren en aquests primers moments: els socis tingueren l'oportunitat d'escoltar diverses vegades la paraula de Martí i Julià, president de la Unió Catalanista, i que, segons les manifestacions orals que ens feu Cardús -president del Centre durant els fets del sis d'octubre de 1904-, pocs mesos abans de morir, influí realment entre els socis del centre. Un altre dels mitjans -- d'influència ideològica -- a més de les conferències -- era evidentment el de les aules de les classes mercantils. Aquí, entre els professors, hi veiem un Cebrià de Montoliu, professor d'anglès, -- col.laborador de "El Poble Català" i un Joan Bardina, pedagog conegut, afecte a Prat de la Riba, professor de l'assignatura "Drets i deures del ciutadà" i del cicle sobre "Teoria de les nacionalitats". Joan Bardina es manifestava, com hem dit, d'acord amb els postulats pràctics sobre el fet nacional i contrari a les tesis federals del "pacte voluntari" (73).

Una altra de les qüestions que podem plantejar-nos és la possibilitat que el grup de "El Poble Català" cerqués la seva base popular entre els dependents del Centre. Aquest, si bé poc nombrós en els seus inicis, podia esdevenir la "secció obrera", per dir-ho -- d'alguna manera d'aquesta primera esquerra catalanista. Però això, en aquells moments, era difícil, no solament per la petitesa numèrica del centre, sinó per la manca de vocació radical a nivell social d'aquest -- fet que l'allava dels grups de dependents més activistes en aquest sentit i dels grups d'obriers de caire sindicalista o anarquista --. El mateix enlluernament que la demagògia de Lerroux provocava entre molts obrers era un obstacle per al moderantisme social del CADCI. A més a més, hi havia la voluntat decidida dels dirigents del Centre de romandre al marge de les picabaralles

entre els grups catalanistes i fidels al comú denominador de tots : el combat per l'autonomia. El CADCI pretenia catalanitzar i millorar la classe mercantil i ambdues coses a través de l'ensenyament, la cultura i el mutualisme, si més no en aquests primers anys de la seva existència. De moment, el Centre suposà una bona tribuna per als homes de la primera esguerra catalanista. I aquests, ben segur, influïren sobre molts dependents.

El CADCI, doncs, per acabar aquest apartat, mantindria relacions -- amb tots els sectors del catalanisme. La nota dels seus membres amadors fóra la d'un nacionalisme ardent que avantposava l'objectiu nacional a tota consideració entesa com a fraccional.

El CADCI i les lluites dels dependents

Els dependents que crearen i tiraren endavant el CADCI eren conscients dels problemes comuns al seu grup social, però així com l'Associació de la Dependència Mercantil reivindicava l'augment salarial, la supressió del treball intera, la limitació de la jornada d'hores, el salari mínim, el descans domínical, etc., com a objectius a aconseguir per al millorament de les condicions socials i econòmiques, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona, es plantejà com a primer problema a resoldre, des del punt de vista social, el de la formació professional dels dependents com a mitjà per a assolir aquell millorament, i el mutualisme en cas d'atur, invalidesa, cessantia o defunció enfront dels mètodes més contundents - formulats el més de les vegades verbalment, o, en tot cas mitjançant manifestacions - de l'Associació de la Dependència Mercantil. Si en els seus inicis el Centre adoptava uns mètodes d'acció social molt més moderats que els que practicaven d'altres grups de caire sindical, a nivell de principis encara estava molt més lluny de les concepcions socialistes i anarquistes, car l'ideal social dels animadors del centre d'aquells primers anys - anys a venir aquestes posicions del Centre o, millor, de molts socis o grups del centre, aniran evolucionant paulatinament, era esdevenir comerciant establert pel propi compte o escalar posicions jeràrquiques superiors en les grans cases.

Fuig i Esteve, sintetitzaria les preocupacions d'aquells primers moments del Centre (74): "(...) compreníem que nostre impuls primer - l'havíem d'esmerçar en l'establiment de l'ensenyament dintre de casa, de manera que en forma ben racional i al propi temps econòmica hi poguéssim trobar aquells coneixements que manquen al dependent de comerç d'aquesta terra. Estem ben convençuts que la causa primordial de la pobre vida social del dependent ho és lo defectuós de l'ambient que respira i que fa que siga considerat com un objecte que hi ha dret a arraconar quan se'n ha tret tot el resultat que se'n espera; aquest deplorable estat del dependent és degut al trist concepte que, socialment parlant, es tingut de sa gran missió

a realitzar, de lo que en té bona part de culpa l'absoluta manca de preparació en què el dependent es troba que el priva com un -- pes mort d'enlairar-se al nivell que li pertoca (...) Per totes aquestes consideracions, veiérem que lo que abans que tot ens havia de preocupar era la creació d'unes escoles (...) on trobar tots aquells coneixements que donen aptitud plena al dependent de comerç; d'aquí va néixer la idea de la creació de les Escoles Mercantils - Catalanes."

Ramon Albó, a la seva obra Barcelona caritativa, benéfica y social (75) informa també sobre aquesta preocupació dels fundadors del centre per l'ensenyament: "Su fundación data del año 1903 en que -- unos pocos jóvenes deseosos de instruirse e imposibilitados de hacerlo en establecimientos oficiales debido a sus ocupaciones que -- no les permitían asistir a las horas en que se dan las clases, decidieron fundar esta entidad, a fin de poder instruirse debida-- mente, sobre todo en los ramos comercial e industrial."

Sobre la problemàtica social, hem d'assenyalar aquí que el 29 d'abril de 1903, Martí i Julià fou el primer que parlà en la novella-entitat i, concretament, sobre "L'esdevenir del problema social." A la seva dissertació Martí i Julià s'oposà al socialisme, manifestà que l'anarquisme solament podria imposar-se per evolució i que calia "la instrucció del proletariat per arribar així a què el treball sia considerat una fruïció, tenint els obrers intervenció directa en la vida social, puig dret hi tenen, i més dret que els representants del capital. Sols d'aquesta manera es pot aconseguir -- la dignificació humana. Defensà l'associació com a medi d'arribar-hi. Digué que l'autonomisme és el règim més democràtic, puig que -- en els grans estats priva que la força pesi de la banda del capital. Afirmà que solament les nacionalitats històriques i naturals donaran al obrer el lloc que li pertoca en la vida de la societat" (76).

Encara podríem esmentar aquí, sobre aquesta temàtica, la conferència de Joan Ventosa i Calvell el 18 de maig del mateix any en la

qual exposà "un pla de sindicats professionals, sense més intervenció de l'estat que la de donar força legal al contracte del treball fet en forma col·lectiva, és a dir entre les societats dels elements que contractaren. Aquests sindicats, inspirats en sentit pràctic i fonamentats en la cultura intel·lectual i sentiment del deure, foren organismes autònoms que podrien federar-se amb llurs similars, constituint una democràcia industrial federativa dintre d'una federació democràtica política que vindria a resoldre, conforme a les necessitats i esperit del nostre temps, els problemes socials que tantes convulsions i perjudicis ocasionen a la riquesa." (77)

Pel que fa a la campanya pel descans dominical, hem de dir que no hem trobat cap manifestació oficial sobre aquest problema l'any 1903 ni adhesió a alguns dels mítings celebrats amb motiu d'aquesta qüestió. En canvi, l'any següent, observem una intervenció del Centre enfront de la campanya de la premsa madrilenya, durant l'agost, contra el decret de Maura sobre el descans dominical. "La Veu de Catalunya" del 28 d'agost de 1904 reproduïa aquest telegrama del president del CADCI: "Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria considera necessari descans setmanal i protesta campanya premsa madrilenya". Signat Alfred Bertran, era adreçat al govern.

Fora d'aquesta intervenció no veiem, en aquests inicis de la vida del CADCI, cap presa de posició oficial sobre el problema. Això no vol dir que alguns socis no participessin en manifestacions o aldarulls, però, fins més endavant, no veurem el Centre intervenir activament en la batalla permanent dels dependents pel descans dominical. De moment la majoria de detinguts pertanyia a l'Associació de la Dependència Mercantil o a d'altres associacions com la dels Dependents Barbers.

Ara bé, les dades dels diaris ens parlen de 400 i 500 manifestants i les dades més optimistes ens parlen de 446 socis del CADCI en acabar l'any 1904 (78). Uns i altres sumaven un miler i hom donava xifres de 10.000 dependents per a Barcelona (79). El problema veritable, doncs, era la sensibilització d'aquesta massa. El Centre, a me

sura que aniria augmentant les seves files i endinsant-se amb profunditat entre els sectors dels dependents, començaria a fer-se ressó de tota la problemàtica que plantejava la situació social d'aquest grup i guanyaria en dinamisme i combativitat.

Conclusions

La primera conclusió a treure a la vista d'aquest període primerenc de la vida del CADCI és que els 14 dependents signants de l'acta de la seva constitució, eren signe clar de la penetració del catalanisme en els ambients populars de la societat barcelonina, signe avalat a més pel creixement progressiu del centre.

Segonament, els impulsors del centre saberen donar a la novella entitat entre març de 1903 i setembre de 1904, una estructuració flexible i dinàmica i, alhora, saberen trobar un camp d'expansió i penetració entre els dependents a través de les Escoles Mercantils Catalanes com ho prova la xifra de més de 400 matriculats per al curs 1904-1905. Alhora que el centre havia sapigut crear unes escoles -- que responien a unes necessitats deficientment ateses per l'Estat i que, per sí soles, justificaven la creació d'una entitat, aquelles-

foren indubtablement una de les millors plataformes de captació de socis nous.

En tercer lloc, els successius canvis en la presidència del centre -tres entre 1903 i 1905- provava prova que la novella agrupació no era el fruit d'un animador més o menys secundat pels seus companys, sinó d'un equip. La ràpida estructuració del centre en seccions corroborava, d'altra banda, aquesta constatació.

En quart lloc, no podem deixar de destacar que la joventut dels fundadors del CADCI se situava dins d'una generació de joves -recordem Carbó, Layret, etc.- que havia de fer viure pàgines intenses al país. La vitalitat d'aquesta generació no pot menystenir-se a l'hora d'estudiar el moviment polític i social de la nostra terra.

En aprovar els seus estatuts de setembre de 1904 i començar el nou curs, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria apareixia com una novella entitat, amb les seves tres seccions permanents d'educació, propaganda autonomista i socors mutus, la seva secció especial d'esports i excursionisme, amb un catalanisme integral i que volia ésser globalitzador i superador de tota mena de diferències i amb la voluntat de respondre a la situació i problemàtica dels dependents amb els instruments de la formació professional -una formació que no s'aturava en un ensenyament utilitari sinó que comprenia, també, l'educació cívica i patriòtica- i el mutualisme.

2. SOTA EL SIGNE DE "SOLIDARITAT CATALANA" (1905-1909)

2. SOTA EL SIGNE DE "SOLIDARITAT CATALANA" (1905-1909)

La "Solidaritat Catalana"

Entre 1905 i 1909 el país viu sota l'impacte del moviment i de l'esperit de "Solidaritat Catalana" (1). Aquest moviment serà d'una importància cabdal car replantejarà tota la vida política del país i, fins quan trontolli i s'enroni, continuarà condicionant els esquemes dels partits polítics catalans a l'igual que els fets de la Setmana Tràgica faran replantejar l'estil i l'estratègia sindicalista. Entre la Solidaritat i aquells fets de juliol de 1909 tot un encadenament d'esdeveniments: l'assalt d'oficials de l'exèrcit als locals del "Cu-cut" i de "La Veu de Catalunya", la Llei de Jurisdiccions, la concòrdia entre catalanistes i republicans - abans enemics a mort - la formació d'una solidaritat catalana amb la finalitat de dur al Parlament una representació autèntica de Catalunya, la victòria electoral solidària amb l'irrupció del catalanisme en el món de la política general espanyola i amb la revelació d'un líder i polític nat, Cambó, l'escissió del republicanisme lerrouxista i la creació del Partit Radical que adoptarà una posició antisolidària, fundació de Solidaritat Obrera, a imatge de l'exemple solidari, polèmica i campanya pel sufragi universal, atemptats -explosions de bombes- terroristes i procés d'en Rull, Congrés de les joventuts republicanes, afer del Pressupost de Cultura, Congrés obrer català, campanya contra la guerra del Marroc i l'explosió de juliol de 1909; tot plegat marcarà una radicalització dels ànims fruit d'un agreujament en la situació econòmica, social i política (2). Aquesta radicalització - entre els símptomes de la qual està el mateix augment de l'anticlericalisme-esquerdarà l'edifici de la solidaritat catalana. I, així, de la gran Festa de l'homenatge de maig de 1906, considerada per Cambó com l'exemple de la maduresa política d'un poble(3), i del mateix esperit solidari, signe de convivència (4), hom passarà a la rauxa dels fets tràgics de juliol de 1909, demostració aquests que la concòrdia solidària havia deixat al marge una qüestió fonamental: la urgència de les transformacions socials i la constatació que el

reformisme polític, solament, no era suficient. Dins el món burgès i dins el camp catòlic, tan sols un home, Maragall, serà prou lúcid davant dels fets tràgics i de la creua de convents de 1909 (5). En l'esquerra catalanista, un altre home, Gabriel Alomar, treurà les conseqüències dels fets i assenyalarà la necessitat de radicalització social de les esquerres solidàries(6)..

En aquests anys, dos moviments es tornen en dinamisme i presència pública, fet que, un altre cop, no pot considerar-se al marge de la conjuntura socio-econòmica: catalanisme i obrerisme (7).

Pel que fa al primer, d'ençà de la segona meitat de 1905 el catalanisme es reavigoritza. Els fets del "Cu-cut", fan convergir tots -- els partits i grups catalans --tret del sector lerrouxista-- en el moviment de solidaritat catalana, que desvetllarà l'entusiasme -- per tot Catalunya, fins el punt que Maragall, describint el moment, parlarà "d'alçament" (8). Però aquest "alçament" ja s'insinua en diversos conflictes i actes del mateix any 1905, com el "conflicte de la bandera", en els quals el CAOCI hi jugarà un paper notable. D'altra banda, cal no oblidar que és a les eleccions municipals -- d'aquell any quan el lerrouxisme, tot poderós fins aleshores, perd punts importants davant La Lliga Regionalista que aconsegueix de fer sortir íntegra la candidatura que presenta. És precisament a partir del "sopar de la victòria" per a commemorar l'esdeveniment i de l'acudit antimilitar que inspirarà en la revista satírica -- "Cu-cut" (9) que es desencadenaran els fets motivadors de l'esclat solidari: assalt a les oficines del "Cu-cut" i "La Veu de Catalunya" protagonitzat per grups d'oficials, Llei de Jurisdiccions, campanya parlamentària --en la que ja coincideixen republicans, regionalistes i carlins-- per a oposar-s'hi, organització del moviment "Solidaritat Catalana", campanyes per un aranzel proteccionista i per d'altres reivindicacions com l'oposició al trasllat del presidi -- d'Àfrica a Figueres.

En conjunt, a finals de 1905 i durant els anys 1906 i 1907, el moviment solidari creix aclaparador. El ressò que trobarà el radicalisme de "La Jrella" que convoca tots el centres i entitats catala

nistes a una reunió per a iniciar una campanya sota un lema únic - "Catalunya vol l'autonomia" el que aconseguiren les celebracions del 11 de setembre, procoquides precisament pel CAOC o la Festa Nacional Catalana per a commemorar el Corpus de Sang, la crida de la Comissió de Solidaritat Catalana per una reunió al Consell de Cent per la defensa de Barcelona i contra la ineficàcia policiaca davant l'esclat sovintejat de bombes, pel gener de 1907, o l'organització d'un "lunh" per l'amnistia, poc després, i sobre tot, les campanyes electorals per a les eleccions provincials i parlamentàries feren créixer el "climax" i la intensitat política. "Catalunya té febre", exclama Pi i Sunyer en un míting (10), però "aquesta, com en el cas humà, no és una malaltia, sinó que representa la reacció contra les causes que ataquen la salut de l'organisme". La frase sintetitzava prou bé el significat profund del moviment solidari. Aquest, en bona part, era la reacció de la perifèria, plena de vitalitat, contra un centre polític inoperant, centralista i que imposava els seus tentacles a través del caciquisme, i Muret, en fer aprovar la Llei de Jurisdiccions, encarnava "l'enemic tradicional dels catalans". És aquesta una realitat que és còpsa perfectament amb la lectura dels diaris "El Poble Català" o "La Veu de Catalunya". Al mateix temps, el moviment tenia un caire econòmic concret per l'hegemonia lliguera en la seva direcció: la lluita per un aranzel proteccionista. El caràcter interclassista del moviment era, certament, un fet inqüestionable com ho prova l'assistència popular als mítings i els resultats de les eleccions dins els Garris populars mateixos (11), però La Lliga Regionalista, a través de l'activisme de Cambó, es manifestava amb voluntat hegemònica dins el conglomerat solidari. Els grups republicans o federalistes, de base social de classe mitjana, menestral, de la dependència mercantil o treballadora, es trobarien, a la llarga, en especial després de la victòria electoral de 1907, en condicions d'inferioritat a causa del diletantisme polític dels seus dirigents i de llur insuficient radicalització social i en desavantatge enfront del professionalisme polític i la capacitat de treball-

dels homes de La Lliga, Prat, Cambó, Ventosa, etc. (12).

Però en el moment de màxim entusiasme solidari, al que s'imposava -- era la "febre", el sentiment de la "salvació de Catalunya" per a -- cir-ne amb el títol de la conferència de Cambó, a finals de 1906 al CAPEL. Així, la campanya contra els tractats de comerç del govern -- de Madrid, d'aquest any mateix, que perjudicaven els interessos pro -- taccionistes dels industrials catalans, era recolzada unànimament i, com en d'altres dates, una reivindicació econòmica esdevenia popu -- lar.

La Solidaritat Catalana, doncs, simbolitzava tota la vida catalana, inc -- cloïent el món obrer, com després veurem. L'adhesió de Salmeron al moviment català provocà, a més a més, l'escissió del republicanisme a Barcelona i la creació del Partit Radical. Però l'actitud antiso -- lidària de Lerroux i el seu article El alba en los labios li produí molts més perjudicis que beneficis, desprestigiant-lo, d'altra ban -- da, davant dels elements més radicalitzats de la classe obrera. -

Després de les espectaculars victòries electorals -- provincials, de -- diputats i senadors -- a tot Catalunya, la discussió del projecte de llei maurista d'administració local i els coquetajos de Cambó amb -- Maura produïrien les primeres dificultats dins del bloc solidari. -

Entre els republicans catalanistes s'imposa la necessitat de crear -- una veritable esquerra catalana, sense trencar, en absolut, el pac -- te solidari. En aquest sentit a finals de 1907 "El Poble Català" fa diversos entrevius a membres del republicanisme nacionalista, espe -- cialment del Centre Nacionalista Republicà, fundat l'any anterior i que presideix Jaume Carner, amb la finalitat de crear un estat d'o -- pinió favorable a l'organització d'una esquerra solidària i popular. Els joves, com Rovira i Virgili, seran els impulsors d'aquest plan -- tejament. Gabriel Alomar manifestarà que aquesta esquerra solidària hauria d'ésser anticlerical, futurista, jacobina, civilista, antimilitarista, cosmopolita, occidentalista i hauria d'incloure, de més -- a més, "els elements --entre els quals em compto, escriu -- que posen -- com a més transcendental, la més gran de les reivindicacions --per--

què és la més universal-, el problema obrer" (13). Dins d'aquest ambient cal incloure la crida dels joves republicans catalans a celebrar un Congrés de la joventut republicana que tindrà lloc pel mes d'abril de 1908 (14), la campanya pel sufragi universal -mívat en el projecte de Llei d'Administració Local de Maura que comptava en aquest aspecte amb el beneplàcit de la Lliga- la campanya pel Pressupost de Cultura en el que conflueixen les societats obreres amb el catalanisme d'esquerra (15) enfront dels sectors socials més conservadors que s'hi oposaven pel seu neutralisme en matèria religiosa i pel sistema de conducció que propugnava (16), i la campanya -- contra la guerra del Marroc, l'any 1909, que augmentà l'audiència -- popular de "El Foble Català" i entreobrí una convergència entre el nacionalisme català republicà i l'obrerisme (17).

En aquest camí, les diferències entre dreta i esquerra solidàries -- s'aniran eixamplant. La dimissió de Sunyol com a parlamentari, les discrepàncies respecte del sufragi universal, l'oposició de sectors regionalistes de la Lliga al Pressupost de Cultura elaborat i impulsat pels regidors catalanistes republicans de l'Ajuntament de Barcelona, la mateixa qüestió de la moció parlamentària del bloc solidari demanant la derogació immediata de la Llei de Jurisdiccions (18), farien perillar la unitat solidària i més quan el fracàs del "copo" a les eleccions parcials de 1908 manifestava un cert refredament popular per la coalició (19). Els republicans d'esquerra, sense trencar encara amb la Solidaritat, es presentaran pel seu compte --for -- mant un sol bloc unionistes, federals i CNR- a les eleccions municipals de maig de 1909 obrint, de fet, un nou solc entre els solidaris (20). La qüestió de la vice-presidència de la Diputació de Barcelona (21), l'atemptat carlí contra Govern i la Setmana Tràgica acabaran d'esquarterar l'edifici solidari. La Lliga Regionalista acusarà sempre les esquerres d'haver trencat el pacte solidari, a l'igual que l'esquerra denunciarà les maniobres oportunistes de la Lliga d'instrumentalitzar a favor seu Solidaritat Catalana, com a qüestió de fons en l'esberlament de la conjunció. De fet, la radicalització de les esquerres anava a cavall de la necessitat de no ésser --

absorvidos pel diputisme de la Lliga i a través d'un moviment patriòtic fer el joc als interessos conservadors, de no perdre punts en presència popular respecte dels lerrouxistes, i de l'agreujament de la situació social. Els joves republicans catalanistes impulsaran el plantejament d'un programa social (22). Rovira i Virgili, a través del Fòble Català, amb les seves campanyes contra la guerra del Marroc, protagonitzarà aquest intent d'ascolir "l'obsessió perdurable d'atreure's el poble obrer", segons els mots de Claudi Ametlla (23). Però els caps tradicionals del republicanisme català no seguirien per aquest camí i els fets de la Setmana Tràgica els agafaria totalment de sorpresa. La inhibició de Carner a l'igual que la dels dirigents radicals demostrava prou clarament el poc convenciment revolucionari del republicanisme (24), el caràcter burges o petit burges de la seva direcció i la insuficiència dels plantejaments purament "republicans" i laics. Deixent de banda les excepcions personals, la manca d'un veritable programa i voluntat de reformes socials dels partits polítics catalans i la seva inhibició en els fets de la Setmana Tràgica, estan darrera de l'apoliticisme obrer creixent a partir d'aquestes dates i de l'audiència cada cop més forta que trobaran els militants àcrates entre la classe treballadora.

Solidaritat Catalana i Solidaritat Obrera

Solidaritat Catalana no solament replantejà tota la política catalana sinó que influí sobre la mateixa classe treballadora estimulants els esforços dels treballadors més inquietes i sensibilitzats per assolir una solidaritat obrera per damunt de tendències societàries, socialistes, àcrates i purament polítiques. Així Josep Negre va poder escriure: "Este movimiento de solidaridad (fa referència a la Solidaritat Catalana) entre las fuerzas político-burguesas sugirió a algunos elementos obreros la idea de iniciar otro movimiento solidario entre los trabajadores, constituyendo la Federación Local de Solidaridad Obrera." (25)

Aquesta idea anà gestant-se durant l'any 1906 i els seus impulsors hagueren d'afirmar-la tot denunciant la tasca disgregadora que duia a terme, entre la classe treballadora, el lerrouxisme com ho ho manifestà en un míting de solidaritat amb els vaguistes de Bilbao, el dos de setembre de 1906 (26). D'altra banda l'elogi de Lerroux a l'exèrcit en el seu article El alma en los labios (27) fou un factor més en el distrenciament del sector més conscient de la classe treballadora barcelonina. El fet és que els forjadors del moviment "Solidaritat Obrera" ho feren amb independència de tota opció política, seguint el criteri que el treballador Josep Maria Carreras havia exposat en una lletra pel setembre de 1906, citada a la nota anterior: "Si bé és cert que en l'actualitat hi ha en les societats obreres catalanistes i republicans, acuests cada vegada que es debateix una qüestió de caràcter purament social, són únicament obrers, fins que convençuts de la missió que, com a tals, els hi correspon, deixaran de pertànyer a un partit burgès." (28)

"Solidaridad Obrera -manifestaven les entitats impulsores en un manifest publicat a "La Publicidad" el 14 de juliol de 1907-, no seguirà ninguna tendencia política de partido aunque respetemos la de todos los asociados".

Solidaritat Obrera, doncs, representava una conjunció entre els treballadors per damunt de les seves opcions polítiques i ideològiques,

tot assajant d'englobar àcrates, socialistes i societaris -com -- abans hem dit- sobre uns principis apolítics, sindicals i de reivindicacions econòmiques (29) i, en cap manera, suposava una resposta a Solidaritat Catalana, sinó que aquella s'havia forjat per l'esperó d'aquesta (30).

Badià Matamala, un dels iniciadors de Solidaritat Obrera i impulsor de l'Associació de la Dependència Mercantil, podia manifestar així en una entrevista:

"En toda organización obrera ha germinado esta aspiración de la Solidaridad Obrera -que no tiene carácter alguno de oposición, hégalo usted constar claramente, a Solidaridad Catalana, pues no es contraria ni favorable a esta.-" (31)

Les societats obreres, amb tot, entre la Solidaritat Catalana i la Setmana Tràgica no seguiren una actitud fixa respecte dels diversos agrupaments polítics, com ho demostra el fet de veure aquelles col.laborar obertament amb els grups catalanistes esquerrans en la lluita per l'amnistia (32), per la derogació de la llei de jurisdiccions (32 bis) i, sobre tot, en la campanya pel Pressupost de Cultura, i col.laborar amb els radicals de Lerroux en la campanya contra el policia anglés Mr. Arrow (33).

Però, a més a més, en un altre nivell i com ja ha estat assenyalat en un apartat anterior, la presència obrera en els mitings de Solidaritat Catalana fou notable (34) com l'èxit de la candidatura solidària als barris més populars de Barcelona.

Tanmateix el programa solidari, a les eleccions de 1907, ignorà tota reivindicació social -i més quan aquell pretenia d'unir grups totalment diversos i remarcar per damunt de tot les coincidències-, aspecte el qual fou assenyalat per Diego Ruiz a les pàgines de "El Poble Català" (35). Aquest article i d'altres escrits que aniran sortint en aquest diari (36), l'atenció dedicada a la problemàtica de la classe obrera al Congrés de les Joventuts Republicanes de -- 1908 (37), l'interés de "El Poble Català" perquè se celebrés un Congrés obrer català (38) i els espais que hi dedicaria quan aquest -

tingués lloc el mateix any 1908, i aquelles coincidències assenyalades entre obrerisme i catalanisme -campanyes conjuntes per l'amnistia, per la derogació de la llei de jurisdiccions i pel Pressupost de Cultura, campanya contra la guerra del Marroc abans de la Setmana Tràgica-, manifestaven clarament unes possibilitats reals de conjunció i de lligam entre l'aspiració catalana i l'aspiració obrera. Però el pes del republicanisme català no fou prou conscient de la necessitat de llançar-se a fons en el camí d'aquest lligam, amb totes les seves conseqüències, i no seguí rera la via que marquen els més joves en aquells moments, com Rovira i Virgili, Layret o Alomar. A més a més, era evident que els impulsors de Solidaritat Obrera tenien llurs propis criteris pel que fa a la doctrina i l'estratègia que havia de seguir la classe treballadora. Els uns, com Eudici Matemala, volien dur el moviment cap a les aigües del Partit Socialista (39), d'altres, els elements àcrates, assajaven de dur-lo cap a un moviment revolucionari, i els radicals, per la seva banda, maldaven per no perdre la seva base popular. El catalanisme -- d'esquerra, pel tant, hauria hagut de multiplicar un veritable activisme organitzador i enquadrador militant entre la classe obrera -- per a superar els anys perduts en aquesta tasca i els punts que els altres nuclis li portaven d'avantatge, i anar més enllà de les campanyes pel Pressupost de cultura o contra la guerra del Marroc, les quals, certament, marcaven una confluència però no significaven una vivència activa i militant el si dels estaments treballadors catalans. Cal dir, amb tot, que aquest activisme organitzador entre els obrers, era difícil de fer quan els mateixos republicans, malgrat el procés creixent de convergència que es clouria amb la creació de la UFR, i no posseïen tots una visió global coherent, una estratègia clara i un mínim de direcció professionalitzada. Els fets de la Setmana Tràgica foren reveladors. Gabriel Alomar analitzà lúcidament els esdeveniments (40) però els republicans no avançaren gaires passos en el camí de radicalització social que Alomar assenyalava i -- que fins el mateix Prat de la Riba recomanava (41) i no anaren més enllà de la unificació de les pròpies forces amb la creació de la

UFMR. La creació de la CNT, primera Confederació Regional del Treball, de caràcter totalment anarcosindicalista indicava prou --- clar que les altres opcions polítiques i socials que es disputaven amb anterioritat els favors de la classe obrera havien perdut punts fonamentals. De moment la força cenetista era minsa, - però l'evolució dels fets polítics, socials i econòmics li permetria de superar la clandestinitat, primer, i aprofitar a fons, - després, la crisi que plantejaria l'impacte de la primera guerra mundial sobre el nostre país.

La victòria esclatant de Solidaritat Catalana, certament, demostrava la incidència popular del catalanisme o, millor, la catalanitat dels sectors populars, però el nombre de vots lerrouxistes, en aquelles mateixes eleccions de 1907, indicava no solament la realitat d'un nucli d'immigrants de fora dels Països Catalans o de funcionaris forans sensibles a la demagògia espanyolista, sinó que el programa solidari no era prou global -el lerrouxisme - es donava igualment entre catalans de neixement i de parla-; li mancava, com ha estat dit, una visió social, si més no reformadora. Fou probablement una situació desaproveitada: el catalanisme triomfà a tots els districtes de Barcelona, tret d'un i encara - per poc (42), i la majoria de la classe obrera romaní sense enquadrar com ho prova el nombre d'adherents a Solidaritat Obrera o a la CNT durant els seus primers anys d'existència (43). Tot un camp de la població restava potencialment obert al catalanisme si els grups que s'hi inspiraven sabien fer un plantejament i una praxis englobadora de les realitats socials. Aquest plantejament, com ha estat dit, no es feu o es feu de manera insuficient i sense continuïtat, malgrat les posicions lúcides assenyalades. Tanmateix, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria representava realment una presència popular del catalanisme. Sota el signe de Solidaritat Catalana i l'eferverescència nacional que provocà a Catalunya, el CADCI es faria present a tota mena d'actes d'afermament patriota i n'impulsaria -- d'altres com les celebracions del 11 de setembre. El Centre, a

més a més, desenvoluparà les seves Escoles Mercantils Catalanes, - les quals comencen a estructurar uns plans d'estudis en cursos, i esdevindrà una de les principals tribunes de Barcelona per on passaran conferenciants de tot caire polític -com ja s'havia esdevingut des de la seva fundació-. Continua l'acció mutualista i enceta les primeres actuacions a nivell laboral: registre de col·locacions, reforma d'hores de treball, etc. El president Jordas de la Cuesta serà la figura sobresortint d'aquest moment. I, alhora, - el centre estudiantil, amb el seu exemple, la creació d'un primer Centre de dependents fora de Barcelona, el Centre de Dependents - de Sabadell que mantindria relacions excel·lents amb el barceloní. Finalment, quan la solidaritat catalana s'escuerdi el centre remandrà fidel al seu esperit i en els moments de refredament que aquestes esquerdes delataran o provocaran -o ambdues coses alhora-, els actes del centre -especialment les inauguracions de curs-, representaran un esperó de fe nacionalista.

El creixement del CADCI entre 1905 i 1909

El Centre Autonomista de Departaments del Comerç i de la Indústria de Barcelona fa en aquesta etapa un salt considerable endavant que es palesa en l'augment de socis i de matrícules com podem veure en les xifres següents:

<u>Anys</u>	<u>Nombre de socis segons "El Fable Català" del 3 d'abril de 1910</u>	<u>Segons la "Revista Anyal" de 1914, pàg. 192</u>
1904 -----	85 -----	446 -----
1904 (setembre)-----		130(44)-----
1905 -----	200-----	588 -----
1906 -----	350-----	1213 -----
1906 (maig)-----		400(45)-----
1907 -----	1100-----	1472 -----
1908 -----	1250-----	1457 -----
1909 -----	1380-----	1530 -----
1910 -----	1600-----	1648 -----

<u>Anys</u>	<u>Nombre de matrícules de cada curs (45 bis)</u>	<u>Nombre d'assignatures</u>
1904-05-----	489-----	14 -----
1905-06-----	790-----	-----
1906-07-----	925-----	20 -----
1907-08-----	945-----	22 -----
1908-09-----	1003-----	26 -----
1909-10-----	1019-----	26 -----

El CADCI que a la segona meitat de l'any 1904 tenia uns 130 socis, assolí la xifra de 1380 afiliats el 1909 (46). L'augment més espectacular correspongué a la segona meitat de l'any 1906. Així el Centre que tenia uns 400 socis al 23 de maig d'aquest any, data en què es feu el canvi de local a l'antic col·legi dels Germans de la Doctrina Cristiana del Carrer Comtal, nº 35, cloïa l'any 1907 amb 1100 socis. Alexandre Galí, soci del Centre en aquelles dates i --

autor d'un monumental escrit sobre les institucions catalanes -- (47) assenyala, com hem dit en una nota anterior, que el Centre, tot just instal·lat al nou local del carrer Costal robé en un mes i mig 500 propostes de nous socis (48). Aquest creixement, evidentment, es produïa per l'augment de matricules i d'assignatures -- el qual havia fet necessari el nou canvi de local -- de les Escoles Mercantils Catalanes, les quals, amb llur desenvolupament constant, manifestaven prou clarament l'incertada visió dels fundadors del Centre que ompliren un buit fonamental en el camp de les necessitats dels dependents, i la plataforma excepcional que suposaven per a la captació de nous socis -- per a ésser alumne de les Escoles calia pertànyer com a soci al Centre (49). Les matricules passaven de 489 durant el curs 1904-1905, a un miler al curs 1906-1907. Fins els cursos 1915-16 i sobretot 1916-17, no prendran les matricules una embranzida semblant a la d'aquests anys (50). Aleshores, novament, el canvi de local a l'hostatge definitiu de la Rambla de Santa Eulòria, serà impulsat pel desplegament constant de les necessitats del Centre, alhora que canalitzarà el creixement de les activitats i, entre elles, el de les Escoles Mercantils Catalanes. Les assignatures augmenten, igualment, de manera progressiva, com hem vist més amunt: de 14 durant el curs 1904-05 a 26 durant el de 1909-10, si bé aquesta xifra no representa més que la meitat de la que assolirà durant el curs 1920-21 (40 assignatures) (51). L'abrandament catalanista, d'altra banda, afavoria l'empenta del Centre de la mateixa manera que l'activisme dels seus dependents suposava per al moviment nacionalista, l'aportació de noves brases.

L'evolució de les xifres dels lloguers i dels pressupostos és -- un altre senyal del desenvolupament del Centre en aquesta etapa, marcada sota el signe de la Solidaritat Catalana, tot i que no assoleixi, encara, aquella espectacular embranzida dels anys -- compresos entre la primera guerra mundial i la Dictadura de Primo de Rivera. El pas d'un lloguer de 2.100 pts l'any 1904 per al local del C. Montjuic de Sant Pere, a 8.500 l'any per al del

número 35 del Cercar Cental, i de 10.000 pts. de pressupost per al curs 1904-05, a 2d.000 per el del curs 1909-10 són signes inequívocs del que diem (52). Encara el Centre llogarà un pla veí amb la finalitat d'augmentar el nombre de classes i disposar d'una sala d'actes més gran (53). Finalment el Consell General Ordinarí de socis del 27 de juny de 1900 aprovava la creació d'un capital social o de reserves, destinat a aconseguir la possessió d'un Edifici social i a la constitució d'una comissió d'Edifici Social (54).

El Centre, doncs, creix entre 1905 i 1909, i creix en activitat interna i en prestigi i ressò extern. D'una banda aquelles accions que es repeteixen cada any: la inauguració del curs, les festes de l'aniversari de la fundació del Centre a partir de 1906, i l'organització, a partir de 1905, de la commemoració del 11 de setembre, al costat de les quals cal assenyalar els cursos regulars de les Escoles Mercantils, els cicles de conferències, les excursions i, a partir del primer d'agost de 1908, la publicació mensual del butlletí "Acció", a més a més de la renovació de juntes que es produïa cada estiu (55). Però, a més a més, cal assenyalar la tasca pròpia d'aquests anys: la creació de seccions especials dependents de la d'Educació i Instrucció (Esports i Excursions el mes de setembre de 1905 (56), Taquigrafia, el novembre del mateix any (57), i Esperanto entre octubre i desembre de 1908 (58), l'ampliació d'assignatures, especialment d'idiomes, - la creació d'un sistema de taquigrafia catalana així com l'ensenyament d'aquesta, l'establiment d'un pla d'estudis en quatre anys per al curs 1909-1910 (59), la creació d'un registre de col·locacions per l'agost de 1906 i els inicis d'un intervencionisme laboral (60). De l'altra banda, el CADCI és un dels grups animadors de l'esclat nacionalista d'aquests anys: participa en tota mena d'iniciatives (la Festa Nacional per la diada de Corpus, -- campanya contra els tractats de comerç contraris als interessos del proteccionisme català, contra el trasllat dels presos del -- Presidi d'Àfrica a Figueres o contra la Llei de Jurisdiccions),-

participació activa en el moviment de Solidaritat Catalana, presència constant, enfi, en tot acte de ceire nacionalista, empresa, com ja ha estat dit, per l'agitació solidària que expressava plenament l'ideal polític i doctrinal dels fundadors i animadors del CADCI. El CADCI, com a tribuna de tot tipus de personalitats i de tota mena de temes, acaba d'arrodonar la seva imatge pública la qual, cada cop, atreu més l'atenció exterior (60 bis).

Assenyalem, per acabar, algunes dades dels homes del CADCI. El 18 de juny de 1908 es duia a terme la reglamentària renovació de càrrecs del Consell Directiu del Centre. Aquest quedava constituït - així:

Josep Bordas i de la Cuesta, president.
 Eladi Ions i Eller, vice-president primer (61).
 Frederic Montaner i Esteve, vicepresident segon.
 Alfred Bertran i Illa, vicepresident tercer.
 Josep Guartmoner i Bassa, vocal primer.
 Josep Fayró i Parellada, vocal segon.
 Josep Güell i Tarragona, vocal tercer.
 Josep Sala i Ricol, caixer.
 Ramon Civit i Girona, bibliotecari.
 Josep Puig i Esteve, secretari general.

D'aquests noms i dels qui els substituïran en futures juntes (62), cal remarcar la figura de Josep Bordas i de la Cuesta, president del CADCI durant els cursos 1905-06, 1906-07 i 1907-08, president de la Secció Permanent de propaganda autonomista durant l'etapa 1908-09 i president de la Secció Permanent de Relació i Treball - (63) durant el seu primer curs de vida (1910-11). Bordas de la Cuesta, segons paraules de Noguer i Comet "es pot ben dir que era el cap d'aquest estol de dependents fundadors de l'entitat i hauria, segurament, estat president indefinidament a no ésser les condicions del seu caràcter que el feien renyir amb la major part dels seus companys." (64). Per la seva banda Alexandre Galí escriu; "Josep Bordas l'any 1908 no s'assemblava en res al diputat estra-

falarí que trenta anys després va sortir a Castelló d'Empúries per anar al Parlament de Catalunya. L'any 1909 era un jove barba ros, de bella presència, que donava la sensació d'una innegable distinció intel·lectual, temporalment organitzat i plé de simpatia, Bordas duia la pasta d'un gran polític abortat no sabem per quines raons." (65). Més tard Bordas de la Cuesta abandonaria el Centre i es trobaria a Alemanya al venir la primera guerra mundial i, en tornar, pels anys vint Noquer i Comat els descriu com a alcalde de Castelló d'Empúries, de la qual era fill, població important del districte de Figueres, pel qual era diputat provincial el 1921 Noquer i Comat. "Va ésser un dels alcaldes i un dels apartments que em varen donar més feina", escriu aquest darrer (66). Veurem encara Bordas de la Cuesta a l'afar de Frats de Folló, al costat de Figüera (67) i membre del Parlament de Catalunya com indica Galí.

Al costat de Bordas de la Cuesta, cal assenyalar la figura d'Eladi Homs, secretari primer de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció el curs 1904-05, i president de la mateixa durant l'etapa 1905-1906; fou l'animador de les Escoles Mercantils Catalanes en els seus inicis. Eladi Homs es traslladà després a Estats Units, pensionat per l'Ajuntament de Barcelona per a completar els seus estudis pedagògics a les universitats de Xicago i Urbana (68). Més tard Frat de la Riba el nomenà secretari del Consell d'Investigació Pedagògica de la Diputació de Barcelona, el 1913. El 1914 impulsaria les activitats de l'Escola d'Estiu i iniciaria la introducció a Catalunya del sistema de Montessori (69). Frederic Barceló, el substituïria al front de la secció d'educació durant els cursos 1906-07 i 1907-08. Aquest any Puig i Esteve presidiria aquesta secció. Finalment, una important figura de les tasques educatives del CADCI, Joan Bas i Soler animaria i estructuraria definitivament les Escoles Mercantils del Centre.

Josep Sala i Ricol serà el caixer permanent del Centre durant la major part de la seva història. Puig i Esteve, finalment, serà en aquesta etapa secretari general en els mateixos anys de la presidència de Bordas, president de la Secció d'Educació sota la presi-

d'incia de Fàstia Fucerna el curs 1998-99, i aquest darrer any serà elegit president del Centre, presidència que desenvoluparà els anys successius, donant un impuls vigorós a l'entitat i protagonitzant una de les etapes més fecundes de la seva història.

Les activitats periòdiques

El darrer diumenge del mes de març tenia lloc al CADCI, a partir de l'any 1906, la commemoració de l'aniversari de la fundació del Centre. Els actes acostumaven a tenir un mateix programa: repartiment de "bones de pa i arròs als pobres" pel matí, ballada de sardanes i vetllada literària (70) o festa cultural per la tarda. D'aquestes celebracions tingué un relleu important la del 29 de març de 1909 -- en què hom celebrà el cinqué aniversari del Centre (71). L'acte rellevant fou la festa de cultura al Teatre Novetats. S'hi adheriren 150 entitats de tot Catalunya. Presidí Abadal, representant dels Estudis Universitaris Catalans, acompanyat de Bordas de la Cuesta president del Centre, Sansalvador de la Unió Catalanista i representant de totes les entitats autonomistes de Catalunya, Puig i Esteve, secretari del CADCI, Domingo Saló del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell, Frederic Rahola, representant de les societats econòmiques de Catalunya, Jaume Carner per la representació de Catalunya a les Corts, Eduard Calvet, representant dels socis protectors del Centre i Guifré Coroleu pel quadre de professors de les Escoles Mercantils Catalanes del Centre. Era aquest el primer acte d'aquest caire que tenia lloc fora del local del CADCI. Un article publicat a "El Poble Català" el 2 d'abril en remarcava la significació:

"La festa de cultura feta al Novetats, fou un acte de verdadera -- transcendència i de resultats positius per molts conceptes: tot i essent la primera festa que amb tal caràcter ha tingut lloc a aquesta ciutat (una festa d'una classe determinada: la mercantil) i àdhuc tractant-se només que de l'obra o dels interessos d'un determinat estament, el teatre s'omplí i els oients escoltaren amb vera atenció tots els parlaments" (72).

Entre els diversos parlaments, cal remarcar la lectura de la memòria de l'actuació del Centre durant els seus cinc anys d'existència, feta pel secretari Puig i Esteve, document important per a conèixer les intencions i fites que animaven als forjadors del Centre, el seu camí progressiu i ascendent i la seva estructuració interna.

Fuig i Estève després de remarcar que l'entitat comptava amb l'ex --
pressió "Ja som" (74).

Després, seguiren els parlaments dels qui ocupaven la presidència:
"El dependent de comerç, manifestà Julió del Centre de dependents de
Sabadell, s'ha fet signe d'ésser més considerat que un simple em --
pleat: avui ha de tenir en nostra terra la mateixa consideració que
un advocat o un metge, o un químic." (75).

"Aquest centre -ascanyalava Gonsalvador- esdevindrà aquella institu --
ció somniada, esplendorosa: la Universitat Mercantil Catalana." (76)

"Continuem treballant activament en la vostra obra -manifestà, per
la seva banda, Calvet- : ella és una garantia de què dins Catalunya
podrà enviar els seus productes industrials i comercials als pobles
que van davant de nosaltres i competir dignament amb ells (...).
Sols després d'obtenir la independència econòmica podrem assolir --
aquella autonomia política que tant desitgem per bé i glòria de la
nostra estimada Catalunya." (77)

Tant Rahola com Carner remarcaren la necessitat de la formació de --
dependents i comerciants per al desenvolupament de Catalunya (78) i,
finalment, Abadal cloqué l'acte.

Als mateixos actes de 1909, hom hi incloqué una festa esportiva, or --
ganitzada per la secció d'Esports i excursions (79), i la proclama --
ció de resultats d'un "Petit Concours" organitzat per la Secció Per --
manent de Propaganda Autonomista (80).

Des de 1906, les seccions d'esports i Excursions i de Propaganda Au --
tonomista organitzarien, la revetlla de Sant Joan, una sortida aquest
primer any a Sant Pere Màrtir, i al Turó de l'Alzina d'en Pasqual, --
prop de Vallvidrera, els anys següents, on encenien una "foguera pa --
triòtica."

Durant el mateix mes de juny tenien lloc els consells generals del --
centre i de les seves seccions que renovaven llurs juntes per meitat;
el mes de juliol s'aproven els pressupostos de "l'any social" que co --
mençava amb la renovació esmentada.

A partir de 1905, el CADCI reprenia el gest, iniciat el 1900 per l'entitat "Catalunya i Avant", de guarnir amb flors l'estàtua de Rafael Casanova (81). La primera setmana de juliol de 1905, la junta del CADCI convocà tots els centres i periòdics nacionalistes, perquè adreassin delegats a una reunió destinada a commemorar la diada de l'onze de setembre. De la reunió en sortí un projecte d'actes, que foren modificats en coincidir la data del 11 de setembre amb la celebració d'eleccions (82), i una comissió organitzadora, formada per representants del CADCI, Unió Catalanista, Lliga Regionalista i Catalunya Federal, entre d'altres (83). El dos de setembre la comissió dirigí un comunicat a totes les entitats autonomistes per a què duquessin un record (corona o ran) a l'estàtua de Rafael Casanova pel naix, i que endolessin llurs balcons (84). La segona mesura donà lloc a l'anomenat "conflicte de les banderes": les entitats catalanistes hissaren banderes catalanes endolades, actitud que motivà la reacció governativa i la presència de la policia en diversos locals per a obligar a què fossin retirades (85). El dissabte següent, el governador civil de Tarragona prohibia al Centre Nacionalista Català d'hissar la bandera barrada i, el diumenge, el governador civil de Barcelona, Fuentes, manava de retirar-la del Foment Autonomista Català. Davant d'aquests actes governatius, les entitats catalanes prengueren l'acord, el dilluns, d'enlairar la bandera catalana a tots els balcons de llurs locals, consigna que es complí plenament. Fins al cap de 14 hores no s'adonaren o no reaccionaren les autoritats. Al vespre, escamots de policies es dirigiren als diversos centres a treure les banderes, però la majoria ja les havien retirat en fer-se fosc i solament la trobaren hissada al local de la Lliga Regionalista de Gràcia que obligaren a arriar-la. El dimecres el conflicte continuà; les banderes foren novament enlairades i el seu nombre encara augmentà amb els corresponents esforços de la policia per fer-les retirar i les reaccions al carrer i a la premsa (86). Malgrat l'acció policial i les multes que havien començat a caure sobre alguns centres, els presidents de les entitats catalanistes reunits al local de La Lliga, decidiren de fer hissar novament la bandera el diumenge vinent i que cada junta romangués al-

seu centre per impedir que fos retirada. Davant l'amplitud que anava prenent el conflicte, el governador civil cedí en la seva actitud. Unes declaracions seves, fetes a "El Liberal" manifestaven respecte i estima per la bandera catalana així com pel dret de tots els ciutadans a hissar-la i justificava la prohibició del 11 i del 20 de setembre per l'especial significació que se li hi havia donat. El diumenge, doncs, les banderes onejaren lliurement en tots els domicilis socials i àdhuc en cases particulars. D'altres ciutadans es passejaren amb banderes a les solapes dels vestits o bé duien a la mà el número extraordinari de "La Fralla" amb la seva portada de quatre barres (87).

El CADCI s'encarregava de rebre les corones i rams de les entitats, adreçats per a guarnir l'estàtua de Rafael Casanova, si bé, d'ençà 1907, la tasca organitzadora anà a càrrec successivament de cada una de les entitats que formaven part de la Comissió executiva (88) actuant el CADCI en concepte de secretari (89).

De la commemoració del 11 de setembre de 1906 cal assenyalar la participació femenina (90) i l'ofertament de rams i corones per part de més de quaranta entitats (91). "Al sortir de les fàbriques i tallers -escriu la crònica de "El Poble Català"-, les colles d'obrers es paraven. Uns preguntaven el que significava allò; altres trobaven la resposta en les quatre barres de la cinta. I més d'una colla, sugestionada pel testimoni de patriotisme, posava mà a la gorra." (92)

La commemoració creix a mesura que avança el moviment solidari. (93) A la de 1908 (94), a més de l'ofrena, el Centre organitzà un acte commemoratiu al Teatre Gran Via en el qual hom representà "Mestre Olaguer" i "Jordi Erin", tot completant-se el programa amb una actuació del Cor Catalunya Nova. (95) La de 1909 no pogué realitzar-se a conseqüència de la situació creada pels fets de la Setmana Tràgica.

És difícil d'escatir el nombre de ciutadans que aplegaven aquestes commemoracions, car es basaven fonamentalment, en el guarniment de l'estàtua fet per entitats i també particulars, a més a més dels ac

tes que cada entitat pugués organitzar pel seu compte. Però, el fet és que durant aquests anys la xifra d'entitats i la seva procedència geogràfica anà ampliant-se com ens ho manifesten les cròniques de "El Poble Català". La data del 11 de setembre, serà, a partir d'aquests anys, referència periòdica per a la reivindicació nacional catalana i la importància del CADCI haurà consistit en fer reprendre, precisament, aquest punt de referència.?

Els actes del Centre volien ésser sempre un punt de trobada de tots els grups catalanistes, polítics o no polítics i del corrent ideològic que fos. Les festes de l'aniversari, la celebració del 11 de setembre, responien a aquesta voluntat globalista. Hi haurem d'afegir, pel mes d'octubre de cada any, l'acte d'inauguració de les classes, veritable míting nacionalista on novament hi confluen i prenen la paraula representants de totes les branques de l'autonomisme. Martí Julià, Albert Rusiñol, Narcís Fuster, Bremon, Puig i Alfonso, Serra i Fagés, Antoni Peltu, Ildefons Suñol, Josep Ferris, Francesc Albó, Eduard Calvet, Sixte Quintana, Jaume Cruells, Puig i Cadafalch, Frederic Bahola, Torras i Sampol, Antoni Suñol, Ramon Monegal, Ferran Agulló, Fere Coromines, Coroleu, Folguera i Duran, Saló, al costat dels dirigents del Centre van succeint-se en la representació d'entitats diverses: Unió Catalanista, Lliga Regionalista, Centre Nacionalista Republicà, Ajuntament de Barcelona, Catalunya Federal, Econòmica d'Amics del País, Ateneu Barcelonés, Foment del Treball Nacional, Cambra de Comerç, Diputació de Barcelona, Centre de dependents de Sabadell, Escoles del districte II i VI (96). Martí Julià fòra la figura d'aparició constant en aquests actes. La Unió Catalanista tenia una de les seves bases entre els dependents i la paraula del seu animador tenia sempre un ressò favorable al Centre (97).

El caràcter convergent de les diverses branques del catalanisme és vist conscientment pels animadors del centre, concretament a l'obertura del curs 1909-10, després dels fets de la Setmana Tràgica i de l'esquarterament solidari, en que els portants de les diverses fraccions catalanes predrien la paraula. "L'acte realitzat, escriu la crònica d'Acció", tingué una vertadera importància, no solament pel que es refereix a la tasca que es fa en el centre sinó per la

trascendència que pot tenir en aquests dies que per la marxa política de nostra terra semblen d'aplacament." (98)

Martí i Julià, en el mateix acte manifestaria que al Centre "es practica la veritable qüestion nacionalista, que és l'única força que pot fer triomfar la causa de la pàtria." Martí i Julià, segons la crònica de "El Poble Català" al·ludí a les circumstàncies actuals de la política catalana i expressà el seu convenciment de què l'ideal de Catalunya, una i plena, era preu alt per a aplegar tots els catalans i per a fer-los triomfar." (99).

La presència en les campanyes i conflictes nacionalistes. CADEI i Solidaritat Catalana.

A l'apartat anterior hem assenyalat una presència netament autonomista del CADEI. Les interesses de subratllar ara aquella presència, igualment constant, i que respon als estímuls que provoca la tensió entre la política centralista de l'Estat, d'una banda, i la vitalitat creixent de Catalunya, de l'altra, que es manifesta plenament en el moviment de Solidaritat Catalana. No cal esperar a què el centre s'adhereixi oficialment al moviment solidari el 19 d'octubre de 1906 (100) per a què, ja abans, no solament hi hagi col·laborat, sinó que hagi estat un dels protagonistes de l'agitació nacionalista progressiva de l'any 1905. Deixant de banda l'organització del guarniment de l'estàtua de Rafael Casanova, el 11 de setembre, i de l'encobriment dels balcons que originà el conflicte de les banderes, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, havia organitzat ja el mes de maig un miting nacionalista que resultà igualment conflictiu. El 27 de maig es convocà aquest miting per a clausurar la sèrie de conferències fetes durant el curs (101). La Secció de Propaganda hi convidà, com sempre, personalitats representants de totes les branques autonomistes. El govern civil hi feu desplaçar dos inspectors de policia, vint d'uniformats i vint de la policia secreta (102), signe que havia alarmat prou a l'autoritat governativa. L'inspector, tot aduint que l'acte no havia començat a l'hora anunciada, el suspengué. El rebombori fou considerable i el dia 31, quan es convocà novament el miting, el local del Centre s'omplí de gom a gom; la gent omplí sales veïnes i escales. La suspensió anterior havia estat la millor propaganda. Els oradors, Bordas, Prats i Peris, Fere B. Tarragó, Lluís Manau, Fugollà, Gibert, J. Llorens, i Roig i Pruna parlaren amb tons de nacionalisme radical i amb criteri "liberal i modern" segons la crònica de "El Poble Català" tot provocant, segons la mateixa crònica, manifestacions esclatantes d'aplaudiments i d'entusiasme. Aquest acte fou, evidentment, estimulants per als homes del Centre i significà un pas més en la seva popularització.

El seu catalanisme abraçat era paral·lel al d'altres institucions i revistes: "A, l'ec", "Progrés", "Centre Catalunya", "La Tralla", - etc. grups ocults, portant-vos, solenc "El Foble Català" d'un -- "nacionalisme expansiu, obert a les idees noves i cregut pels vents sanitosos del segle" (103).

Les manifestacions nacionalistes del Centre continuaran. Pel mes - de novembre el Centre obrirà un concurs per a premiar un projecte de bandera (104); a la gran manifestació solidària del 20 de maig de 1906, d'homenatge als diputats i senadors que s'havien oposat a la Llei de Jurisdiccions, hi donarà el seu escalf popular i, fins i tot, folclòric: la guardia municipal i els ciclistes convocats - pel Centre tancaran la gran manifestació (105). El Centre intervé a la campanya pel proteccionisme econòmic i ofereix el seu local, - com a tribuna, al diputat Rebola que disserta sobre "Catalunya i - el proteccionisme", amb la presència de Rusiñol i Girona, i desvetlla igualment intensos i nombrosos aplaudiments que interrompen di- versos cops al conferenciant (106). Novament el Centre se solida- ritzarà amb les protestes que susciten els tractats comercials del govern amb països forans (107) i s'adreçarà en telegrama d'encorat- jament al Foment del Treball Nacional el 8 d'octubre de 1906 (108). La reivindicació proteccionista no era vista pels homes del CADCI com una reivindicació classista sinó com una qüestió catalana.

Quan el Consell de Ministres decideix a finals de juny d'aquest -- any de traslladar els presos del Presidi d'Àfrica al Castell de Sant Ferran de Figueres es provoca a Catalunya una vigorosa oposi- ció (109). El 5 de juliol, amb aquest motiu, el local del CADCI, - era novament tribuna d'un gran míting en pro del revocament d'aque- lla decisió del Consell de Ministres. Abadal, Salvatella, Ramon Al- bó, Gambús, Breamon, Roig i Fruna, i Jordà hi intervenien (110) i com a conclusió el centre es dirigia al president del Consell de Ministres protestant de l'acord d'aquest darrer (111).

Després de la commemoració del 11 de setembre, trobem el centre -- adherint-se a la iniciativa de la revista nacionalista "La Tralla" de convidar les entitats autonomistes a una reunió amb la finali-

tal de plantejar la conveniència de convocar una assemblea general autonòmica de Catalunya i afegir un plebiscit reivindicatiu del dret de Catalunya a la seva autonomia integral. El centre participà en aquesta reunió, feta el 30 de setembre de 1906, i deixà el seu local per a la mateixa. Els delegats del Comitè Republicà federal de Sant Martí de Provençals i del CADCI proposaren, com a acord, d'adherir-se a la iniciativa de la "La Tralla", que fos la junta de la Solidaritat Catalana la que tingués cura de la realització de la iniciativa i que la redacció de "La Tralla" es constituís en comissió auxiliar de la junta comentada. La proposta fou aprovada per unanimitat. Més de 150 entitats eren representades a la reunió (112). La unió de nomenclatures que figuren en les adhesions a aquesta iniciativa com en d'altres actes, ens il·lustren tant de la vitalitat i pluralisme catalanista d'aquells moments com de la seva atomització. La Solidaritat Catalana, permetia precisament de superar aquesta atomització i d'unificar tots grups de Barcelona i de Catalunya, en general, en una fita comú, tot posant en marxa una font immensa d'energies fins aleshores disperses. La importància d'aquest acte (113), protagonitzat per "La Tralla", és que hi trobem un dels graus del catalanisme radical i esquerrà.

El CADCI farà acte de presència corporativa al míting de la protesta catalana del 21 d'octubre (114), serà novament tribuna contra la Llei de Jurisdiccions (115) i Francesc Cambó hi donarà una conferència sobre "La salvació de Catalunya" el 17 de novembre de 1906, enmig d'una sala plena a vessar, plenament il·lustrativa del pensament de Cambó en aquelles dates (116).

A finals de desembre d'aquest any 1906, tan ple d'alè nacionalista i d'activisme per al Centre, aquest celebra la Festa de la Bandera en què hom otorga el guardó del concurs de projectes de bandera per al centre. Antoni Yance i Aguilera serà l'autor del projecte guanyador, com hem assenyalat abans (117).

El Centre, encara, s'inscriurà l'agost de 1906 com a congressista efectiu del Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana (118).

Seguim veient l'adhesió del Centre a la reunió convocada per la Co-

missió Solidària al Consell de Cent per la defensa de Barcelona, - per a protestar per la provocació ferrouxista contra en Fella al 20 de gener de 1907 (119) i per a protestar de l'oucllet sovintajat de bombes (120); igualment, participa al "lunch" per l'amnistia -- fet al local del Centre Republicà Autonomista com a homenatge als qui "han sofert persecució per defensar Catalunya i la llibertat" (121). Cal no oblidar, a més a més, que entre les detencions i empresonaments que havia produït l'aplicació de la Llei de Jurisdiccions coneixem el de Lluís Pannau, soci del CADCI (122). El Centre, també, col·laborarà a les eleccions legislatives (123) tant a les de 1907 com a les parcials de l'any següent (124). Per la Diada de Corpus al viciu present, juntament amb innumbrables grups, a la -- Festa Nacional Catalana, celebrada al Parc de Barcelona (125).

El Centre s'adhereix a la campanya contra la Llei de Jurisdiccions en la qual participen també societats obreres (126) pel juny de -- 1908, participa a les festes d'homenatge al rei Jaume I en el VII centenari del seu naixement (127) i ofereix el local a Eduard Segarra i Cendra perquè hi pogués celebrar les reunions de la comissió que ell presidia i de la qual el CADCI n'era membre amb la finalitat de confeccionar, mitjançant subscripció pública, una bandera catalana per a l'Ajuntament de Barcelona (128). La bandera hauria d'ésser lliurada, tot encapçalant una manifestació cívica, el diumenge següent a l'onze de setembre; els treballs es dugueren a terme en la segona meitat de l'any 1908 i probablement els fets de -- 1909 obstaculitzaren la realització del projecte que fou représ de finitivament pel CADCI l'any 1914 (129).

El dos de desembre de 1908 el Consell Directiu acorda l'organització d'un concurs lexicogràfic de la llengua catalana a fi de cooperar a l'obra del Diccionari de Mossen Alcover (130). Un aplec de -- 400 a 500 socis, en fi, participarà a la manifestació d'homenatge al dramaturg Àngel Guimerà el 23 de maig de 1909 (131). Els cicles de conferències que les diverses seccions organitzen a l'etapa -- 1908-1909 acaben de perfilar l'activitat del Centre. En un altre -- apartat hi farem referència. A un nivell o altre l'acció del cen -

tre roman constant, però evidentment la nacionalista minva l'any - 1909 seguint el refredament que sofreix la Solidaritat.

Després de la "febre" dels anys 1905, 1906 i 1907 s'inicia una certa calma en la tasca reivindicativa. Veiem l'adhesió del Centre a la campanya contra la Llei de Jurisdiccions, però no en la del Sufragi Universal o en la del Pressupost de Cultura, probablement --- perquè eren campanyes que aprofundien les divisions solidàries. Sí, en canvi, veiem el centre participar a les eleccions parcials de - 1908 i en els seus actes periòdics (131 Bis); com hem pogut veure a l'apartat anterior, el centre seguiria fidel a la seva globali - tat i contrari a prendre partit per qualsevol de les fraccions del catalanisme. Els dirigents del Centre romanen "sempre a punt" per a participar en tota iniciativa "a favor de Catalunya", en tota -- iniciativa de "patriotisme radical" (132). Podem veure la concep - ció nacionalista dels animadors del centre a les conferències que donaren, a finals de 1908, els socis Antoni Roca i Codina, Amadeu Tous i Marsans i Joaquim Rodríguez i Follar. La del primer, sobre el catalanisme no polític, fou reproduïda íntegrament al butlletí - "Acció", prova evident que les seves paraules trobaren ressò favo - rable i tenien categoria d'autoritat per a aquells dependents (133). Antoni Roca, evidentment, manifestava un nacionalisme radical, pro - pi d'un militant de la Unió Catalanista, i en les seves crítiques, per exemple, a la Llei d'Administració Local coincidia amb l'esque - rra solidària (134) o amb l'esperit del "Catalunya endins" de la - futura "Acció Catalana":

"i com que ja estem cansats de pidolar, puig que jamai han sigut - ateses les nostres moltes reclamacions davant dels poders públics, creiem que el nostre primordial treball és fer catalans conscients de llurs deures i drets, sense perdre el temps en conxorxes i bai - xeses indignes, que sols serviran per a fer desconfiar i desorien - tar més i més el nostre poble." (135)

La conferència és important perquè ens il·lustra sobre el pensament d'un sector, almenys, del Centre per sota de la neutralitat oficial

de l'entitat. Antoni Roca ataca el liberalisme, però també aquells "que es diuen defensors de la nostra autonomia, de les nostres llibertats, però això sí, en solista moltiosa són fanàtics i pel mateix absolutistes, volent que tothom pensi com ells, i si algú pensa de manera diferent, el declaren enemic (...); en conseqüència -- molts d'altres que es diuen catalanistes i tracten com esclaus a tots els qui tenen sentit seu." (135).

De fet, en aquestes conferències com els parlaments dels diversos mitings o vetllades que organitza el CAECI es veu clarament que el nacionalisme que anira el centre és radical i poc capaç d'avenir-se amb les sancions parlamentàries d'un Cambó, per exemple. Els homes del Centre volen sempre la unitat de tots els catalans en la tasca d'encarregar l'autonomia de Catalunya, d'aquí que segueixin amb entusiasme carrera del moviment de Solidaritat Catalana, de la campanya per la Francofonia o per l'autonomia l'any 1918. Però, en aquest camí s'aniran trobant més aprop dels grups més marcadament d'oposició i quan la crisi de la primera guerra mundial els faci adonar de la seva condició comú a la classe treballadora, les actituds radicals i d'esquerra aniran arrelant al centre. Però, en darrer terme, en aquests moments el centre és un dels principals nuclis populars del catalanisme, disposat sempre a reivindicar les "llibertats de la pàtria" i a "oposar-se" als assajos centralistes "constants" del poder central. El que importa és la reivindicació dels "ideals", no pas l'estratègia o la tàctica. D'aquí el prestigi de Martí Julià al Centre, un home tan oposat al possibilisme i al "realisme" tàctic de Cambó.

El primer inici d'un intervencionisme laboral

Com ja ha estat dit en d'altres places, el combat pel descans domini-
 cal serà un afany constant entre els dependents i a l'ensam que
 es desenvolupa el moviment solidari i l'obrerisme fa els seus temp-
 tejos organitzatius, aquells segueixen acarats amb la seva proble-
 mática laboral, manifestació important de la qual és la reivindica-
 ció per fer real el repòs domini- cal. Així trobem accions d'aquest -
 grup social dirigides a fer tancar les botigues els diemes o de-
 nunciar llurs infraccions pel 1906 (137) o reaccions patronals aca-
 traries com la protagonitzada per la societat barcelonina "La Viña"
 el 1908 enfront de l'energia de Lacerba per fer complir la llei --
 (138). Podem deduir una certa intervenció del CADCI en la qüestió --
 del descans domini- cal amb motiu del manifest que un grup de depen-
 dents havia publicat tot arrogant-se la representativitat de l'ac-
 ció reivindicativa esmentada i en el que declaren la seva volun-
 tat d'abstenir-se de tota tasca, a la vista de la manca de solidari-
 tat dels altres dependents (139). Aquest breu manifest motivà que --
 el mateix dia de la seva publicació visitessin la redacció de " El
 Poble Català " una comissió de socis del CADCI i de l'Associació de
 la Dependència Mercantil tot "protestant de les declaracions fetes,
 estimant, falses la majoria de firmes" i indicant que "dit manifest
 no estava autoritzat per cap de les societats de dependents de Bar-
 celona" (140).

El primer d'agost de 1906 el Centre obrí un Registre de col·loca-
 cions gratuït per als socis que l'any següent passaria a dependre --
 de la Secció de Secors Mutus. (141)

Encara el centre duria a terme una nova iniciativa per la reforma --
 de les condicions de treball dins d'aquets inicis d'intervencionis-
 me laboral. El 15 de febrer de 1907 el Consell Directiu convocava --
 una reunió de socis per a discutir la "conveniència o necessitat --
 que el centre inici i porti a terme un moviment d'opinió a favor --
 del millorament de les condicions de treball de la nostra classe; re-
 formes que es deuen demanar en primer terme i conveniència d'obrar
 en aquest cas d'acord amb totes les entitats de caràcter patronal o

obrer d'interessos afins a la nostra, demanant el seu concurs i la seva cooperació, una igualant interressos, fins aconseguir les millors de treball compatibles amb el nostre temps", a celebrar el 20 d'aquest mes (142). La reunió obtingué resultats poc concrets i el Consell Directiu adreçà als socis un qüestionari per a formar-se "Una idea exacta sobre la manera de pensar dels nombrosos elements que componen el centre" (143). El 19 d'abril s'havien rebut 153 qüestionaris contestats, dels quals hom dedueix "llur conformitat a què d'un mode ordenat, evolutivament, sense violències, s'empenen a guí una campanya a favor del millorament de les condicions de treball, especialment de la reforma sobre reducció d'hores, en vista del qual s'acorda de convocar una reunió i d'exposar el nostre propòsit a les associacions patronals i obreres de caràcter similar a les que pugui interessar o sigui Cambra de comerç, Foment del Treball Nacional, Lliga de Defensa Industrial i Comercial, Unió Obrera, Cercle d'Unió Mercantil, Associació de Viatjants i Representants del Comerç i de la Indústria, Cambra de Viatjants i Representants, i Associació de la Dependència Mercantil" (144). La iniciativa prenia plenament un caràcter corporatiu, sumament reformador i conciliador que entusiasma poc als convidats. La reunió tingué lloc, certament, pocs dies després, però "havent-hi deixat d'assistir la representació de diferents entitats de les esmentades i en vista del seu resultat negatiu per part de les que hi assistiren, degué suspendre's l'acció del centre, interinament no es trobés ocasió més favorable" (145).

Aquesta acció no es reprendria fins l'any 1910 (146) quan es creà la Secció Permanent d'Organització i Treball, però cal subratllar-la aquí tant pel seu caire de precedent de l'acció reformadora laboral del CADCI a partir de 1910 com del seu caràcter il·lustratiu de la mentalitat social dels dependents del Centre.

Aquesta mentalitat considerava com a ideal l'harmonia entre capital i treball, fet obvi que es desprèn dels textos més amunt citats o d'altres com la conferència, pronunciada l'abril de 1909 al centre, per Juli Bassols sobre la qüestió social (147), o les idees paterna

listes que Ramon Rucabado exposava al seu treball guanyador del Petit Concurs celebrat en la commemoració del VI aniversari el 1909 (148). Ramon Rucabado era vice-president de la Secció d'Educació - durant el curs 1908-09 i 1909-10 i les seves cuesixes posteriors sobre la infiltració d'idees sindicalistes al si del Centre ens il·lustren igualment de l'evolució d'aquest darrer (149). Tanmateix, al costat del text de Rucabado, cal assenyalar el d'un autor anònim, guanyador del segon tema de l'esmentat Petit Concurs, membre del centre i que ens ajuda a matisar el pensament dels dependents del carrer Central. En aquest treball, "Actuació del nostre centre i ses associats dins del moviment nacional de Catalunya", hi trobem afirmacions que ven forga més enllà d'aquell paternalisme social d'un Rucabado:

"Si aspirem a què el Centre, a més d'una entitat catalanista, i catalanista ho ha d'ésser tant com se pugui pel motiu irrefutable i que mai s'ha d'oblidar que sa essència i els seus components catalans són; si volem que el centre sigui a més un nucli social català que tiri a intervenir en el moviment societatari del món, és essencialment precís que, sense precipitacions, més sí amb pas ferm, conservant el caient actual i arrendant de son mateix sí, vagi establint totes aquelles reformes que duguin al dependent com a home de treball a l'assoliment dels majors avantatges compatibles amb els temps i segons la característica de la nostra terra (...) Hem d'aspirar a què el centre sigui espill d'organització obrera catalana on s'emmirallin totes les que en nostra terra prenguin forma i que han de substituir forçosament a les organitzacions que avui amb absoluta desorientació busquen entre nosaltres la solució del problema obrer; i hem de pensar també com l'Alomar quan diu que -- "al catalanisme interessa l'educació de les masses com a les masses interessa adequar llur actitud d'homes futurs al medi social, nacional i polític on habiten i on llur acció ha de ser un dia realitat" i que "el proletarisme té d'evolucionar fins a un socialisme orgànic, capaç de confluir en el nostre ciutadanisme catalanista per a una obra comuna d'incorporació catalana a l'universal ciutadanització o civilització"... Aquesta és la més gran empresa a -

ouè podem dur al centre." (150)

L'escrit parlava després de fer de la Secció de Socors Mutus "un instrument de solidaritat que no solament garanteix al soci de les misèries de la vida, sinó que sigui un raser on fer-nos forts per a la defensa de nostra comunitat i de nostres interessos." dem per lava àdhuc de dur representants al municipi perauè "fessin obra -- emmanament social" i finalment plantejava la necessitat de subdivi dir el centre en seccions professionals. En conjunt, un llocuatge nou en els textos del CADCI. Som a l'any 1909 i els problemes laborals dels dependents havien d'ésser sentits amb més força alsho-- res. El fet és que l'any següent es crearà la Secció permanent de Relació i Treball --més tard d'Organització i Treball-- amb l'esprit que animava aquest escrit i organitzada d'acord amb l'esquema que proposava, signe que no es tractava d'una veu aïllada (151).

Els escrits de Vocabado i el darrer esmentat, publicats al butlle-- tí "Acció", responien a uns matisos reals i presents, ben segur, -- entre els socis. Un d'ells, Frederic Barceló (152), manifestava -- també en un accèssit a aquest Petit Concurs citat: "Nosaltres no creiem amb l'absoluta independència de la qüestió social amb la -- qüestió nacionalista; nosaltres entenem que malament podran actuar juntes dues forces si en la qüestió vitalíssima de la pròpia vida, del benestar material, permaneixen dividides" (153).

Paternalisme social, reformisme, nacionalisme englobador de les di-- ferències de classe, crida a la conciliació i a la superació d'a-- questes darreres, vet aquí, en textos escrits i publicats al but-- lletí del CADCI, unes pistes que ens permeten d'apropar a la men-- talitat social dels dependents del Centre Autonomista o, si més no, el testimoni d'uns opuscles impresos sobre el "catalanisme i la -- qüestió social" desconeguts i ignorats fins ara --com en bona part la mateixa realitat del CADCI--.

Aquesta manca de radicalisme social serví, al moment de produir-se la crisi de la Setmana Tràgica, perquè el CADCI no sofrís cap de les conseqüències posteriors de caire regressiu que afectà a nom-- broses institucions educatives i culturals (154). L'explosió de ju

Lió? fou retardat el sortida d'"Acció", però la vida del Centre con-
tinuà estabrint normal i, així, el 23 d'agost de 1909 oferí una -
gran recepció a la caravana de la "Union Fraternelle des Employés -
de Commerce et de l'Industrie" de Lió (155). Solament la commemoració
del 11 de setembre en restà afectada, car fou suspesa aquest --
any. (156)

Les seccions entre 1903 i 1905

L'activitat concreta de cada secció, al costat de l'acció ensenyada als anteriors apartats, arrodonix el quadre històric del Centre Autonomista durant aquest període.

La secció que experimentà més desenvolupament fou la d'Educació i Instrucció. Pel setembre de 1905, es fusionaren en una sola les seccions d'esport i excursionisme i quedà instituída la Secció Especial d'Esports i Excursions, dependent de la permanent d'Educació i Instrucció (157). Les excursions (158), el ciclisme (159), el gimnàs (160), els jocs de bitlles i de pilota amb pala (161), l'esgrima (162), els esports d'hivern (163), les classes de "jiu-jitsu" (164), les festes esportives (165), les conferències sobre excursions fetes (166) o sobre temes esportius (167), a més de la col·laboració a actes del Centre o d'una altra secció, constituïren l'activitat fonamental d'aquesta secció especial (168).

"Les orientacions més perfectament encaminades -llegim en un butlletí d'"Acció" a manera de declaració de principis- a procurar l'educació individual ens diuen que aquesta no sols ha d'ésser intel·lectual sinó també física. Són moltes les escoles i universitats de l'estranger que tenen establerts ambdós ensenyaments, i així no és d'extranyar es digui que la secció d'educació i instrucció no podria arribar mai a acomplir el seu comès si no hagués tingut en compte aïtals orientacions, si no comptés, per a això, amb la seva branca principal, la secció d'esports i excursions. Els dependents de comerç i de l'indústria, lligats pel treball diari durant un bon nombre d'hores; tancats tot el dia en fàbriques o magatzems qualques vegades malsans i quant menys molt sovint mancats de ventilació; ocupats en feines sedentàries, sense fer cap mena d'exercici, necessiten, com qui més, els beneficis de l'educació física." (168 bis).

El 31 d'octubre de 1905, uns socis afeccionats a la taquigrafia proposaven la creació d'una secció especial de taquigrafia. El seu origen, de fet, datava d'una reunió que Joan Bernadell convocà a casa seva amb Josep Miró, Enric Parés i Antoni Caballer, el 15 d'agost de 1903 i en la qual hom exposà la idea de formar un sistema de taqui-

grafia catalana "a fi de contribuir al desenvolupament que en aquell -- temps s'observava en la cultura pública" i a fi de dur-la més fàcilment a terme es decidí d'ingressar col·lectivament al CADCI, cosa -- que el grup feu el 8 de setembre del mateix any 1903 (169). I des--prés de diversos treballs aconseguiren llur propòsit de crear un -- sistema de taquigrafia catalana (170). El 30 de novembre s'aprovava el reglament de la nova secció especial de taquigrafia (171). Men--tre, el grup havia anat organitzant classes periòdiques de taquigra--fia castellana (171 bis). El primer de juliol de 1905 s'inaugurava la primera classe de taquigrafia catalana a càrrec del professor An--toni Caballer i Avinó (172).

El 2 d'abril de 1906 s'havia constituït, també, una comissió d'àrab per a promoure l'afecció als estudis arabistes (173).

El 26 d'octubre de 1908, per iniciativa d'un grup d'alumnes de la -- classe d'esperanto, s'organitzava una secció especial d'esperanto -- (174). Aquesta es constituïa el 22 de desembre i el 25 de gener de 1909 prenia el nom de "Komarka fako" (175). Aquesta secció assisti--rà, en nom del Centre, a la Festa Comemorativa del 22 aniversari -- de l'aparició del primer llibre d'esperanto, el 18 de juliol de --- 1909 a Vallvidrera (176) i s'inscriurà com a congressista numerari al V Congrés Internacional d'Esperanto a celebrar a Barcelona (177).

Pel que fa a les Escoles Mercantils aquestes anaren ampliant-se, -- progressivament, com ja ha estat dit en un altre apartat. El curs -- 1905-1906 s'incrementà amb l'ensenyament d'una nova llengua, l'ale--many, i amb l'establiment de classes de Càlcul Mercantil i Dibuix -- Industrial (178). Pel gener de 1906 hom organitzava una classe d'es--peranto (179). A partir del mes de febrer de 1906 s'iniciaren, els dissabtes per la tarda, unes lectures políglotes escollides d'obres d'educació comercial i d'altres matèries com a complement de l'en--senyament de les llengües estrangeres (180). La segona quinzena de maig de 1906 s'organitzà un concurs d'aplicació entre els alumnes; -- pels mesos d'estiu es feien classes de taquigrafia catalana, ale--many, anglés, àrab, teneduria de llibres, policaligrafia i taquigra--fia castellana (181), i, a mitjans d'agost, d'acord amb els Estudis

Universitat de Catalunya, hoo establida una càtedra de llengua portuguesa (182).

Algun problema sorgí entre la junta de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció i el Centre al tercer trimestre del curs 1906-1907 que impulsà a aquella a fer pública la dimissió dels seus membres -- "per acord amb certs elements del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria". El 6 de juny se celebrava reunió general i es renovaven gairebé la totalitat dels càrrecs de la junta de la secció (182 bis).

El curs 1906-1907 s'obrí amb tres noves matèries: Història, Teoria dels tèxtils i Química industrial (183), deixant de banda els nous grups que es creaven en una mateixa assignatura (184). Al marge de les assignatures fetes a l'estiu (185), cal subratllar dues noves assignatures per al curs 1907-1908: Correspondència mercantil i Economia política (186); i les conferències organitzades per la Secció com la de l'escriptor Miguel dels Santos Oliver sobre el sentit econòmic de la vida nacional (187) pel mes d'abril de 1907 (187), la de Rosendi-Serra sobre la necessitat d'encoratjar els estudis folclòrics el 18 de maig d'aquest mateix any (188), o el cicle que encapçala Guifré Coroleu amb una xerrada sobre el port d'Hamburg i el port de Barcelona, el 16 de novembre (189). El 6 de juny de 1908, Ramon Rucabado farà una lectura pública d'un treball d'Eladi Homs sobre "la vida universitària a Nordamèrica (189 bis).

Per l'estiu de 1908 s'acordava establir un examen previ d'admissió -- per a un grup d'assignatures bàsiques (190) i un curs elemental de preparació per als alumnes "amb pocs coneixements instructius per a cursar-les" (191). El nou curs 1908-09, per la seva banda, començaria amb dues assignatures noves, a part del curs elemental, mecanografia i rudiments de dret mercantil (192). Pel mes de novembre de 1908 s'obriria un cicle de conferències, organitzades d'acord amb la Societat d'Estudis Econòmics. Ramon Rucabado, Manuel Raventós, Antoni Monfort, Josep Sitjas, Alvar Vinyals, Antoni Soldevila, Aureli Ras, Josep M. Tallada, Vidal i Guardiola, Manuel Puçés i Guifré Coroleu des envoluparan un veritable "curs d'economia popular" (193).

Per l'entiu de 1900 s'acordava establir un examen previ d'admissió -- per a un grup d'assignatures bàsiques (190) i un curs elemental de preparació per als alumnes "amb poca coneixements instructius per a cursar-les" (191). El nou curs 1900-02, per la seva banda, començaria amb dues assignatures noves, a part del curs elemental, mecanografia i rudiments de dret mercantil (192). Pel mes de novembre de 1902 s'obria un cicle de conferències, organitzades d'acord amb la Societat d'Estudis Econòmics. Ramon Ducabado, Manuel Raventós, Antoni Monfort, Josep Sitjas, Àlvar Viayels, Antoni Soldevila, Aureli Ras, Josep M. Tallada, Vidal i Guardiola, Manuel Fugés i Guifré Coroleu desenvoluparen un veritable "curs d'economia popular" (193). El curs 1902-10 fou el que experimentà un canvi més sensible, car les Escoles Mercantils Catalanes establiren per primer cop els estudis en cursos. Hom estructurava un pla d'estudis en quatre cursos, el qual no comprenia totes les assignatures sinó un esquema essencial de matèries per al dependent de comerç (194). En el quadre general d'assignatures hom hi incloua dues matèries noves; Redacció de documents mercantils i un segon curs de Tenedoria de llibres, -- aquesta darrera amb un projecte de classe de "pràctiques mercantils", "organitzada en forma de veritable casa de comerç en la qual cada deixeble ocupa un càrrec, devent tornar tots els deixebles en cada un del càrrecs" (195).

La realització d'aquest pla d'estudis coronava tota una sèrie d'esforços duts a terme per a millorar la formació dels dependents de comerç i d'indústria: Des dels canvis de local i ampliació del mateix que permetien d'arranjar 10 aules per a les Escoles, passant per l'ampliació d'assignatures i activitats complementàries com les lectures poliglotes esmentades (196), la provisió de material per a les classes, aportat alguns cops per particulars (197), la recerca de professors "de reconeguda capacitat i compenetrats del caràcter -- marcadament progressiu que voliem se dongués a dites ensenyances" -- (198), fins a l'establiment d'aquest pla d'estudis en quatre anys -- modificat en tres l'any següent --, tota una maduració em la tasca -- progressiva del CADCI que assoleix ara, en el curs 1909-1910, la se

va consolidació i inicia l'estructura definitiva. Per això aquest curs és un punt final i un punt de partida, punt final de l'etapa de creació i afirmació de les Escoles i punt d'arrencada d'uns estudis que hem dissenyat, vivint, desenvolupant i fins i tot, algunes cop, així són considerats una veritable universitat comercial catalana. Uns estudis contemplats amb orgull, tant al Centre com entre els mitjans catalanistes, com un exponent de la vitalitat catalana i del seu propi esforç enfront de l'esclatament de l'ensenyament oficial (199). Aquesta estructuració en cursos experimentarà les seves dificultats per a ésser acceptada pels alumnes, però la fórmula del pla d'estudis en diversos anys és la que realitzarà, com veurem als capítols següents. Darrera d'aquesta sistematització dels estudis hi trobarem la personalitat de Joan Pons i Soler, president de la societat entre 1909 i 1917. Ell serà el que impulsarà aquesta sistematització i la divisió del curs en trimestres. Els estudis del Centre superaven -- així l'estadi d'una simple acadèmia per a esdevenir realment unes Escoles.

Pel que fa al nombre de professors, aquests augmentaren de 9, durant el curs 1905-06, a 16 durant el següent, xifra que es mantingué aproximadament constant en la resta de cursos d'aquest període. Els honoraris dels professors que pujaven 275 pts. mensuals en el curs -- 1905-06, esdevingueren 447'50 el curs 1906-07, xifra que romangué -- idèntica el curs 1907-08 i que assolí les 610 pts. al mes el curs -- 1908-09, i 690 el curs següent (200).

L'assistència a les classes era gratuïta per als socis els quals pagaven, primer, una pesseta de matrícula per assignatura i, a partir del curs 1907-1908, dues pessetes (201). Les classes estaven destinades exclusivament als socis, tanmateix es reservaven 10 places per als dependents no socis "que tenint necessitat d'aprofitar les lliçons de les nostres escoles no puguin pagar la quota que els dona dret a formar part de nostra entitat" (202) -- la quota era de -- 1'50 pts. mes--.

L'horari era nocturn, donada la condició social dels alumnes. Les classes començaven a les 9 del vespre --tret de les de Dibuix indus-

triat que començava a les 8- i acabaven a les 11 de la nit, horari aquell, que després d'una extensa jornada de treball, justificava - que "molts tornessin -després de les classes- amb el cap abatit de són" com escriu Alexandre Galí (193).

Les despeses de les Escoles Mercantils eren ateses amb les partides anuals que el Consell Directiu del Centre hi destinava (204). El 70% de la recaudació dels socis protectors es destinava a aquesta secció; l'estiu de 1906 hom hi destinava 275 pts. al mes; el 1907, 450; el 1908, 525; i el 1909, 500 pts, les quals juntament amb les matefícules subvenien al pagament del professorat i millorament del material de les aules. (205)

Cal assenyalar encara l'interès dels animadors de les Escoles en fer-se amb llibres de lectura estrangers per a facilitar l'estudi de les llengües (206) i, finalment, remarcar els objectius que donaven a les escoles, especialment a l'ensenyament d'idiomes foranis:

"Concretant la qüestió a Catalunya -llegim en una memòria de 1905- pel que fa a la seva vida econòmica i havent les colònies de l'Estat de què formen part recobrada llur llibertat, lògicament n'ha vingut la pèrdua de mercats on col·locar nostres productes (que és l'únic que hi dúiem); fent-se, per aquest motiu, necessari perfeccionar nostra producció per a introduir-nos en els nous centres de consum amb manufactures iguals o millors que les que actualment hi concorren (...)"'. D'aquí "la utilitat de l'estudi d'aquelles llengües que per llur caràcter internacional facilitin l'entrada a nostre poble". Després d'aquests mots que hom diria formen part de la memòria d'una corporació de fabricants o industrials, o d'una societat d'"amics del país", vé l'elogi de les "matemàtiques" i els "números" i aquestes manifestacions, que confirmen el que ja hem dit a d'altres llocs: el dependent posava la seva fita en esdevenir "amo":

"Si les ensenyances lingüístiques, aritmètiques, i geogràfiques de nostres escoles, poden ésser tan profitoses per a vosaltres els comercians i industrials de demà que us puguin dur a negocis pròspers i fins a fer fortunes; vosaltres les futures forces vives -el subratllat és nostre- (...)." (207)

Aquest text i d'altres de la Secció d'Educació i Instrucció ens -- ajuden a comprendre el projecte educatiu dels primers dirigents -- del CAOCI. I obrim encara completant aquesta visió revivint la vo- luntat de la Secció d'Educació d'inspirar-se, en l'organització de les Escoles, "en les grans institucions germàniques" (206), el son- nt verdic, un tant pueril, de refer l'antic mercari comercial me- diterrani (207), la volença de copiar les realitzacions d'escoles comercials estrangeres (210), i la consciència de superar els es- quemes rutinaris i teoricistes de l'educació comercial comant me- jor aptitud de visió a aquesta (211). Amb tot no oblidem els ho- mes dirigents de la Secció que la condició laboral dels dependents és un obstacle per a aquesta formació i reivindicuen la necessitat d'una reforma dels horaris de treball perquè aquests tinguin ma- jors possibilitats culturals a l'hor abast (212). Recordem que serà la reforma de les hores de treball la primera manifestació de re- formisme laboral que durà a terme el Centre l'any 1907 i que serà un dels cavalls de batalla de la nova Secció de Relació i Treball, tot just creada.

La Secció Permanent de Socors Mutus, era una veritable entitat cons- tituïda dins del mateix centre, "amb personalitat i cabals propis independents", fins al punt que, cas de dissolució del Centre, --- aquesta secció podria subsistir (213) fent-se càrrec del que apor- tés la liquidació d'aquell, segons assenyalaven els estatuts (214). La Secció de Socors Mutus tenia la seva llista particular de socis -els quals necessàriament havien d'ésser socis actius del CAOCI-, que pagaven també una quota especial d'una cinquanta pessetes al mes; percibia, a més, el 15% de la recaudació dels socis. Cal indi- car també les inversions en valors que efectuà la secció per a ei- xamplar la seva capacitat econòmica (215). La secció auxiliava el soci, com ja ha estat escrit al capítol anterior, en els casos de malaltia, cessantia, invalidesa i mort. Pel mes de juny de 1909 s'introduïrien algunes modificacions als estatuts, la principal de les quals feia referència a la implantació de l'estalvi per a la -

redempció del servei militar (216).

Durant el període que descriu en aquest capítol, cal remarcar -- l'acord del 15 de febrer de 1906 de federar-se a la Junta de salut "La Alianza" (217). Per l'octubre de 1907 el Registre de col·leccions passava a dependre de la secció de Socors Estius (218). -- El 6 de gener d'aquest mateix any, d'altra banda, Ramon Albó iniciava un cicle de conferències tot parlant de les institucions socials existents fora de Catalunya (219). És interessant d'assenyalar aquí la memòria del curs 1906-07, en la qual hom es dol de la poca atenció que és donada a Catalunya a la qüestió social o, millor, a "l'acció social", a causa, segons la memòria, del "caràcter extremadament individualista del poble català" (220). L'escript fa notar el creixement insuficient d'aquesta secció i compara l'augment de 138 socis a 230 entre els anys 1906 i 1907 amb el del Centre -- que havia passat, d'ençà del canvi de local, de 600 socis el setembre de 1906 a 1200 en pocs mesos (221). Hom es dolia, doncs, de -- l'insuficient desenvolupament de l'esperit "social" o "col·lectiu" al si del centre, resò de "l'individualisme català". Probablement la "febre política" d'aquests anys distreia molts socis de l'atenció vers la tasca mutual del CADEI, tot i que la situació econòmica d'aquella secció era excel·lent segons explicitava també aquella memòria. Amb tot, la dada era simptomàtica i ens ajuda a comprendre els principals centres d'interès dels dependents del Centre en aquells moments.

La Secció Permanent de Propaganda Autonomista era la que aportava el pes de la tasca nacionalista del Centre. "Per Catalunya" i "Per a Catalunya", volia ésser el seu lema (222). La secció responia -- plenament a l'adjectiu "autonomista" del Centre. Els seus dirigents reconeixien el caràcter polític de la secció però solament "en son grau de major puresa, evitant el contagi de les baixes lluites, fugint de partidismes i personalismes malsans" (223). Bona part de -- la seva activitat l'hem vist ja descrita en apartats anteriors. --

L'organització de conferències i de vetllades literàries i musicals (224) era una de les seves activitats característiques. Els Doctores Fuster i Iriarte, Ramon Abadal, Lluhi i Rissach, Miquel Llorens, Coma (225), Pere Fort (226), Frederic Rahola (227), Francesc F. Soler (228), Antoni Roca, Amadeu Tous, Joaquim Rodríguez (229), Ramon Miranó i Planas (230), Serra i Pàmies (231), Eugeni d'Ors (232), sense tanta d'altres conferenciantes que passaran per la tribuna del Centre (233).

Hom pot sintetitzar perfectament que aquells mots usats per a definir el contingut del CADCEI —presència constant en tota iniciativa, conflicte o convenient de caire nacionalista— poden aplicar-se perfectament a l'acció d'aquesta secció, més que aquella presència del Centre era duta, el més sovint, per la Secció de Propaganda Autonomista: participació a la Festa Nacional Catalana, celebració del 11 de setembre, contribució a la campanya contra el treball dels presos d'Àfrica a Figueras, festa de lliurament de la bandera del Centre al Consell Directiu, crema d'una foguera per Sant Joan, juntament amb la secció d'Esports i Excursions, organització d'un Petit Concurs per a la commemoració del VI aniversari de la fundació del Centre el 1909 (234), el cicle de conferències-estudi sobre l'obra de diversos escriptors catalans al llarg dels cinc primers mesos de 1908 (235), vetllada d'homenatge a Àngel Guimerà (236), obertura d'una subscripció "per a contribuir a l'ofertament d'una llagada a la bandera de la Unió Catalanista" (237). Aquestes activitats, al costat de les conferències i vetllades esmentades abans, sessions de caire folclòric, ballades de sardanes, audicions d'orfeons, etc. (238)

L'acció de la Secció de Propaganda Autonomista fou constant i seguí l'evolució de l'eferverescència nacionalista dels anys de la Solidaritat Catalana, a l'hora que n'era un factor impulsador, i, igualment, l'etapa més agitada de 1905-1907-08 és seguida d'un període més encalmet si bé actiu a través de les vetllades literàries, musicals i folclòriques, i les conferències i manifestacions periòdiques, salvat el "lapsus" del 11 de setembre de 1909, no commemorat per la situació barcelonina posterior a la setmana tràgica, com --

ben d'èls obres.

Aquesta acció, calava al cor mateix del pensament dels creadors i forjadors del Centre. La tasca del Centre suposava per a aquesta la construcció "d'un nou baluard per a la conquesta de Catalunya" (239). Com escriu Alexandre Galà "el Centre no tenia més que un mot d'ordre: Catalunya, i un sol ideal: l'autonomia".(240). Aquest pregon nacionalista ens ajuda a entendre el llefús a tot ideari revolucionari i internacionalista que suposés postposar aquella afirmació patriòtica, i més quan aquell internacionalisme i, especialment, els plantejaments revolucionaris havien estat utilitzats dramàticament per Ferroux amb un esperit i desparcament espanyolista i antinatalà. El nacionalisme actuava en aquells moments com a superador de les diferències entre botiguers i dependents, de la mateixa manera que el desclassejament dels dependents els allunyava igualment de la solidaritat amb la lluita obrera (241). Car, com ja ha estat dit, l'aspiració del dependent era esdevenir "propietàri". Això era possible encara en aquest període, però quan la situació social s'agreués, els dependents es veurien abocats a la radicalització social (242).

Però, en darrer terme, els homes del centre assajaran de fer compatible la reivindicació de millores laborals i socials amb el nacionalisme, primer englobant dins de les finalitats del Centre -- els principis "Saber, Pàtria i Amor"(243) o, en d'altres mots, -- "Educació, mutualisme, nacionalisme" (244), després introduint el reformisme social dins de l'entitat i, finalment, els grups més radicals, anys a venir, redefinint el nacionalisme i adaptant -- principis socialistes i sindicalistes. En tot cas, el centre sempre mantindrà una empremta original i una fidelitat nacional absoluta. La radicalització social anirà acompanyada d'una radicalització nacionalista. Els fets del sis d'octubre de 1934 en seran -- una bona mostra.

Conclusions del capítol i d'una primera etapa

Les conclusions sobre aquest procediment del CACCI han de fer referència al desenvolupament del Centre, en general, i de cada secció en particular. El centre desplega al màxim la capacitat d'acció múltiple i coordinada que permet l'organització definida en els estatuts de 1904 i sobre la qual fem esment a les conclusions del capítol anterior. Aquesta flexibilitat permetrà la creació de noves seccions especials així com el lliure desenvolupament d'iniciatives, d'acord amb els impulsos que bateguen en cada secció. La decisió de bastir el centre sobre els principis nacionalistes, educatius i mutuals li permetran d'arrelar entre els grups de dependents, fins al punt de veure'l superar, progressivament, a les altres entitats de dependents (245). Seran, sobre tot, les Escoles Mercantils Catalanes i llur desplegament constant fins arribar a la reforma del curs 1909-10, les que aconseguiran d'acomplir una necessitat pregonada de formació dels dependents i les que impulsaran el creixement del centre. Alhora, l'abrandament catalanista serà el motor en l'acció dels dependents. El nacionalisme dels homes del Centre suposarà un punt de convergència on els diversos interessos de classe poden ésser superats. Però, si, a la llarga, el CACCI s'imposarà entre els dependents de comerç com el nucli hegemònic, és perquè aquest grup social se sentia interpretat pel catalanisme radical i el reformisme social -aquest molt clar en l'etapa a estudiar en el proper capítol- del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, i la situació socioeconòmica del món mercantil no s'havia agreujat prou com perquè fossin temptats per ideologies revolucionàries de caire internacionalista, com ja hem indicat. El lerrouxisme, com ja ha estat dit, els feia sentir al·lèrgia per tota referència social radical -que suposés menysteniment o postposament de l'afirmació nacional. El socialisme el veien lligat a Madrid i l'anarquisme barrejat amb el lerrouxisme. No en va, Lerroux perjudicà, tant o més que al catalanisme, a la classe obrera i als sectors societaris, anarquistes i anarcosindicalistes per la desorientació, confusió i dispersió que produí la seva demagògia.

Pel que fa a aquest període concret, entre 1903 i 1909, podem afirmar que el Centre seguia fidel als seus postulats nacionalistes, el marge de tot fraccionament al si del catalanisme i que, en conseqüència se sentia absolutament interpretat per l'esperit de Solidarietat Catalana, de la qual el Centre n'era testimoni popular, ex cepte il·lustratiu i punta de llança.

Al llarg d'aquests anys, igualment, veiem iniciar-se al Centre un intervencionisme laboral i es manifesten unes primeres opinions --fermes-- de les quals ens il·lustre el Polít Concurs de 1909 a favor del rol social i laboral del centre. És l'ànec de la propera Societat Permanent de Relació i Treball, resposta a uns problemes --que el prop sector mercantil plantejava i que al Centre no podia-- defugir si volia arrelar de debò entre aquest sector. La creació --de l'esmentada societat de Relació i Treball, contribuí, ben segur,-- de feisó poderosa a aquell arrelament.

I, encara, per acabar, unes conclusions no poden defugir de donar la seva importància a l'activitat, també creixent, de l'esport. El centre encertava així a satisfer la necessitat d'esplei dels treballadors del comerç i els oferia un ampli ventall de possibilitats --en aquest camp. Un cop més, podem dir que l'estructura flexible i-- múltiple, la varietat d'accions que oferia el centre (nacionalisme, educació, esport, mutualisme), feren del CADCI un vertader Casal i exemple estimulante i difícilment superable d'institució popular, --al marge del criteri ideològic de l'observador.

En conjunt, doncs, i pel que fa a la primera etapa del CADCI, entre 1903 i 1910, podem manifestar que, com un símptoma més de la vitalitat catalana de començaments de segle i de la incidència del catalanisme entre els sectors populars de la societat del Principat, sorgeix el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria que amb una ferma convicció nacionalista, per part dels --seus iniciadors, i la voluntat d'oferir un ensenyament ambiciós --als dependents com a instrument de progrés i millora social, esdevindran un dels nuclis actius del que podríem anomenar "nacionalització" de la societat catalana i un dels indrets on els dependents del comerç i de la indústria podien nodrir-se culturalment i educa

tivament i defuorir la vida rutinària i cebra de l'ambient de la dependència. Tant l'educació de les escoles, com l'esperit actualista, com els primers inicis d'intervencionisme liberal, anaven dirigits a aconseguir millores progressives en el "status" socio-econòmic del dependent i no suposaven cap redifinició de la societat o refus de l'estratificació social capitalista. En darrer terme, el Centre volia enfortir, els dependents, fer-los propietaris o comerciants i que, amb llur enfortiment, renovessin l'esperit i el capitalisme mercantil de Catalunya. La construcció de Catalunya era el seu ideal màxim i la potenciació dels dependents n'era un bastiment fonamental. Els dirigidors del centre somniaven que els alumnes de les escoles mercantils catalanes havien d'éscur els mercaders "de damò", que havien de refer l'imperi comercial català medieval, com hem escrit (246). Aquesta construcció nacional, a més a més, era el punt de convergència on podien trobar-se totes les classes socials, tots els interessos i matisos polítics en un esforç i anhèl comú i solidari. Responia, doncs, plenament a l'abrandament catalanista dels anys de la Solidaritat Catalana i, alhora, com hem escrit, n'era un esperó i un testimoni concret. Els joves del centre participaven plenament dels sentiments i exaltacions nacionalistes de les generacions protagonistes dels primers 30 anys d'història del segle XX a Catalunya: el costat de Prat, Cambó, Ventosa, Almer, Layret, Companys, Rovira i Virgili, etc., cal col·locar a Bordas de la Cuesta, Fuiç i Esteve, Eladi Joms, Bas i Soler, Rafael Pons, Francesc X. Casals, Ràfols i Camí, Manuel Juliachs, Jaume Cardús, etc., els dependents del CADCI. I, també, al costat dels grups i de les entitats com els Estudis Universitaris Catalans, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el Centre Excursionista de Catalunya, l'Orfeó Català, o l'Ateneu Enciclopèdic Popular, cal incloure el CADCI com a una manifestació més de la sèrie d'institucions de cultura que sorgiren a finals del segle XIX i començaments del XX a Catalunya, una manifestació més, enfi, d'aquella vitalitat catalana assenyalada. Tal vegada, sigui excessiu de posar el Centre, en aquesta etapa primerenca de la seva història, al costat d'aquelles entitats, però no ho és en absolut en

la segona etapa, i molt menys si fan referència al moviment popular, aspecte en el qual el CASPI sobtadament remarca; no en va l'interès del Centre rau en el seu objectiu atreït d'ofereir una de les principals raons del catalanisme popular.

LA SEGONA ETAPA: L'EMBRANZIDA DEL CENTRE. RADICALITZACIÓ
NACIONAL I REFORMISME SOCIAL (1910-1923)
3. CREIXEMENT I CONSOLIDACIÓ (1910-1914)

2. LA SECCION ESPAÑA: EL MOVIMIENTO DEL CENTRO. RADICALIZACIÓN NACIONAL Y RENOVACIÓN SOCIAL (1911-1923)

3. ORÍGENES Y CONSOLIDACIÓN (1910-1914)

El replanteamiento político i el sindicalisme entre 1910 i 1914

L'experiència de la Setmana Tràgica i de la repressió que la seguí, va marcar decisivament el moviment obrer i el catalanista. Els treballadors partidaris de l'apoliticisme i de l'acció directa brava s'imposaren en el Congrés fundacional de la CNT (1), la nova central sindical que aspirava a aglutinar els treballadors no solament de Catalunya sinó de la resta de l'Estat Espanyol plantejant així una nova dualitat, aquesta vegada entre l'anarcosindicalisme perifèric i el socialisme del centre. Continuava d'aquesta manera la diferenciació que ja es produïa en els camps de la política, de l'economia i de la societat entre els diversos pobles de la Península.

La retirada dels socialistes de "Solidaridad Obrera", en decidir aquesta de convertir-se en "confederació nacional" el 1910, i dels líders obrers moderats, deixaren el camp lliure als anarcosindicalistes (2) que, en el Congrés del 8 al 11 de setembre de 1911 aprovaren d'anar a la vaga general revolucionària (3) que motivà una repressió més dura i d'efectes més perllongats que la de 1909 i que no acabà fins que Romanones decretà una amnistia el juliol de 1913 (4). Aquesta vaga, fracassada a Barcelona, va confirmar les tesis apolítiques àcrates (5) en topar amb la desautorització i oposició lerrouxista (6); però la CNT, de moment, a causa de la repressió esmentada que seguí a la vaga no pogué fer-se encara amb la definitiva direcció del proletariat català en ésser posada fora de la llei i veure's abocada a la clandestinitat. Amb, tot, els sindicats que la formaven i la mateixa Confederació General del Treball subsistiren amb més o menys possibilitats (7) i l'obrerisme català demostrà la seva forga a la vaga general ferroviària, iniciada per la secció catalana, i que s'extengué entre el 24 de setembre i el 6 d'octubre de 1912, i en l'atur general de l'art fabril de finals de juliol i de la major part d'agost de 1913 (8).

Pouç, certament, fins després del Congrés de Santa, l'anarcosindicalisme no es desenvolupà plenament hegemònic dins de la classe obrera catalana. Perquè, ni les dificultats experimentades pels sindicats horitzontals a causa de les repressions de 1909 i 1911, ni la clandestinitat a què fou sotmesa la CNT ni el poc nombre de militants de la CNT i de la Confederació Nacional (9) en la seva primera etapa, no feren aprofitats -o no pogueren ésser-ho- pels socialistes o pels republicans d'un signe o altre. Tot el contrari. Els socialistes que foren molt eficients per l'experiència de la setmana tràgica i es marginaren voluntàriament de la CNT tot confiant probablement en la pròpia força de la UET (10) i seguiren essent -políticament i sindicalment minoritaris a Catalunya (11). Els republicans, tant els nacionalistes com els radicals, espectacularment aquests darrers, des de les eleccions municipals de novembre de 1911, no pararen de perdre vots. Pel que feia al republicanisme radical, aquest sofria evidentment el viratge de molts votants obrers desencantats per l'actitud radical en la vaga general de 1911, les consignes anarcosindicalistes a favor de l'abstenció malgrat que sigui difícil d'escatir quin abstencionisme era obrer i quin de sectors de classe mitjana i ben segur els esdeïls municipals que havien protagonitzat el 1910 els regidors radicals a l'Ajuntament de Barcelona (12). La pèrdua de la base electoral del Partit Radical a Barcelona era paral·lela al viratge dretà d'aquest, ben palès en l'actitud favorable de Lerroux a la guerra del marroc el 1911 - en contra de la campanya republicana d'oposició a la mateixa o en la dissolució dels "Jóvenes Bárbaros" a darrers de setembre de 1912 "per no comprometre la nova tònica de moderació que ja va imposant-se, almenys habitualment, al partit radical" (13).

Les afeccions populars de caire electoral no passaren als nacionalistes de la UFNR -la qual igualment perdé vots progressivament- ni als socialistes, que no aconseguiren treure cap dels dos candidats socialistes a regidor, inclosos a la candidatura de la UFNR, a les eleccions municipals de novembre de 1911, tot permetent, així a la Lliga Regionalista de refer-se dels seus fracassos de 1909 i 1910 i d'establir, a partir de 1914, la seva hegemonia política al Principat que durarà fins el 1922. Com hem dit, malgrat la clau

destinats i les dificultats, els militants que havien format la CNT s'abstineren i a l'agost de la nova insurrecció del nou règim protagonitzaren un bon nombre de conflictes (14), a part dels ja esmentats de caràcter general. L'abstenció electoral popular existint en les diverses conteses polítiques era un senyal evident que l'apoliticisme o l'escepticisme respecte dels polítics s'acrescia entre una bona part de la població catalana i ben saput que s'adobeava el terreny a les veus llibertàries, al marge que una part -- d'aquell abstencionisme fos fruit purament d'excuses. L'absència d'un veritable partit catòlic, anarquista o socialista amb credibilitat entre els treballadors i les dificultats que experimentaven aquests per a obtenir millores salarials i laborals d'un patronat, bona part del qual, víctima de la depressió que va caracteritzar a la major part de les indústries catalanes des del començament de segle XX fins a la primera guerra mundial (15), així com la ineficàcia social de l'Estat de la Restauració i del corresponent poder polític, feren que el sindicalisme llibertari i revolucionari s'afirmés entre una minoria important dels obrers catalans mentre la resta adoptava una posició de malifamaça vers la política i d'acció sindical a ratxes quan es trobava davant d'un conflicte del seu ofici o ram (16). El fet és que els militants anarcosindicalistes consolidaven i augmentaven les seves posicions al si dels sindicats, i al marge de la figura coneguda d'aquesta etapa de Josep Negre, noms com els de Camil Piñon, en el sindicat de lamparers, o de Salvador Seguí apareixen ja en els respectius comitès sindicals o en el de la Confederació Regional (17). Salvador Seguí apareix ara, els darrers mesos de 1912, a la campanya a favor de l'indult al Doctor Queraltó, condemnat a causa de la seva campanya, el 1910 contra el Patronat per a la lluita contra la tuberculosi (18), i el veiem figurar, a primers de Juny del mateix any, en un míting de joventuts al Teatre del Bosc "per a protestar de la gestió de Canalejas i manifestar la ferma decisió d'unir-se contra la Monarquia tots els joves liberals", al costat d'Andreu Nin, Martí Vilanova i Domingo Rabra (19).

Al costat dels sindicats d'ofici i de barriada, cal col·locar també les entitats que assajaven d'aglutinar els dependents del co --

merç i de la indústria com l'Associació de la Dependència Mercantil, la Unió d'Indústries (20) o el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, plenament integrat aquest ja en les lluites dels dependents. El descens dramàtic, la reducció de l'horari de treball i el tornament a les vuit, són entre d'altres, les reivindicacions que protagonitza aquest grup social, al si del qual el CSDCI realitza una remarcable activitat ja col·laborant amb d'altres agrupaments mercantils ja encapçalant ell mateix les accions com veiem més tard. A desgrat que en el Congrés fundacional de la CNT, entre les societats representades, hi figurés la "Dependència Mercantil", de Barcelona (21), les entitats dels dependents semblen en canvi molt diferent del mandat dels anarcosindicalistes com ho prova l'hegemonia que passa el CSDCI entre aquelles. La primera assemblea de dependents del comerç de Catalunya, convocada precisament per aquella darrera entitat, confirmarà l'estil reformador dels dependents i dels seus agrupaments.

Els fets de la Setmana Tràgica, com hem apuntat al començament, tingueren igualment conseqüències fonamentals sobre el catalanisme. La Solidaritat Catalana, com ja vàrem escriure al darrer capítol s'estroncà definitivament. Els fets de la Setmana i l'actitud de la Lliga favorable a la repressió de Maura, afavoriren, de moment, des del punt de vista electoral, els republicans radicals i nacionalistes i feren trontollar la continuïtat de la carrera política de Cambó -derrota a les eleccions parlamentàries de 1910-. Les victòries radicals a les eleccions municipals de maig i desembre de 1909 (22) posaren l'Ajuntament barceloní en mans d'una majoria lerrouxista, fet, evidentment, que suposava una sorpresa dolorosa per als sectors catalanistes que havien viscut el gran esclat solidari i per als quals el lerrouxisme era el cavall de Troia de la castellanització i de l'estat centralista (23), a part que, per a les capes burgeses de sentiment regionalista, fos sinònim de desordre i d'anticlericalisme (24).

El procés que conduí a la ruptura solidària, els fets de juliol i les seves conseqüències i les victòries radicals assenyalades a les eleccions municipals de 1909 (25), desvetllaren els ressentiments i

i rebren una nova polèmica i divisió entre els antics components de la Solidaritat i el director, entre els regionalistes radicalitzats de l'esquerra i els d'Unité Catalana; així hem pogut parlar, concretament, "d'aplanament" (25), de "dirigiment polític" i de "desconfortament" en "una bona part de les forces catalanistes" (27). Els atacs contra Prat de la Riba, l'antic director, les acusacions mútues entre "la Veu de Catalunya" i "El Fòble Català" o el puritanisme polític i patriòtic dels membres de la Unité Catalana i de la premsa nacionalista més radical (28) que es lamentava de les baralles d'uns i altres i recitava, allora, les irregularitats en l'expressió del sentiment nacionalista. L'ús de la lliga de la Lliga, caracteritzada com una bona part d'aquesta etapa; amb tot, la campanya per la Mancomunitat o la difusió contra noves temptatives centralistes -com la campanya contra el decret de centralització de les oposicions a notaries-, imposarien novament la unitat d'acció (28bis). De moment, la conferència de Cambó, pronunciada el 26 de maig de 1910, fou una acusació amarga contra l'esquerra catalanista, culpable segons ell d'haver obstruït una conjuntura inmillorable per a obtenir l'autonomia com representava el projecte de llei d'administració local (29) i d'haver ensorrat la solidaritat (30). A partir de la Setmana Tràgica, la Lliga canvià de tàctica; abandonà l'acció de grans esclats populars -"popularista", escriu Josep Pla- que havia caracteritzat la Solidaritat i adoptà una "tàctica diplomàtica" (31), escarmentada i decebuda per les barricades i les cremes d'edificis religiosos. Els dirigents de la Lliga, com Cambó, vegeren l'experiència possada com una lligó que calia aprendre bé i sentiren ben segur un escepticisme sobre les capacitats constructives de les masses en acció. Així l'estratègia a emprar en la propera campanya per la Mancomunitat fóra d'un estil molt diferent a la del moviment solidari. La Diputació de Barcelona -institució tradicionalment més a recer de les agitacions populars- i la convergència entre els regionalistes i els dinàstics fóren el punt de partida per a la nova acció i sobre tot per al seu president Prat de la Riba.

Sobre aquest objectiu (l'assoliment de la Mancomunitat) es reconstruí, en certa manera, la solidaritat catalana en aglutinar Prat,

novent, tots els partits catalans -fora del Radical- ; els socialistes catalans encara mantindran la seva adhesió a la companya (32). Amb diferències, doncs, respecte de l'amplitud del nou organisme i amb una o menys entusiasmada acceptació respecte de la "capacitat" del Parlament espanyol de satisfer les reivindicacions catalanistes (33), els diversos agrupaments polítics catalans coincidiren i col·laboraren a fer possible, si més no, la superació de la divisió provincial de Catalunya a través del Reial Decret de comunitats provincials del 18 de desembre de 1913 (34). La coincidència d'aquest objectiu amb el govern de Canalejas, probablement - el polític amb més capacitat d'aquesta època i que intentà més decididament de governar i de resoldre els problemes de fons de la monarquia de la Restauració, facilità l'èxit de la companya, a desgrat - de l'assassinat d'aquest darrer i que l'esperada llei esdevingués - finalment un modest real decret. Malgrat la timidesa i les limitacions del Reial Decret de 1913, Prat de la Riba, demostraria la seva capacitat governamental i el seu possibilisme polític extraient-ne unes possibilitats insospitades i duient a terme una tasca cultural, educativa i d'obres públiques remarcable talment exercitades - les funcions d'un cap d'estat (35). La consecució de la Mancomunitat fàcia un triomf col·lectiu que la Lliga Regionalista sabia projectar sobre ella mateixa i orquestrar-lo hàbilment a favor seu i sobre el qual muntaria la seva propaganda de partit i la justificació de la seva hegemonia política entre 1914 i 1922 (36).

En aquesta etapa (entre 1910 i 1914), hom assisteix, també, a la creació d'una esquerra nacionalista, federal i republicana -la UFNR- amb la voluntat d'imposar-se sobre el Partit Radical i sobre la Lliga. De moment, a les eleccions de 1909 - a les quals els republicans solidaris van units malgrat no s'hagi format la UFNR encara-, i a les de 1910, semblà que el tripartidisme s'imposava a Catalunya, però aviat, la davallada en el nombre de votants republicans (37) forçà el bipartidisme, fet que exigí la necessitat del pacte entre nacionalistes republicans i radicals com es palesà en el Pacte de Sant Gervasi (38) que costà pràcticament la vida a la UFNR (39). Val a dir - que la línia que s'imposà al si de la novella agrupació, no fou la

que repetidament Gabriel Alcega havia demanat per al catalanisme (40) i que a les dues conferències, el 4 i el 18 de desembre de 1910, sobre "Legislacions i afils antics del catalanisme" i "Catalanisme Socialista" (41), es concouria a la formació d'un nou partit a Catalunya, "federalista-obrer" (42). Igualment, els antedotors del reagrupament de forces nacionalistes, republicanes i federals ne segueixen la tendència radicalitzada dels joves periodistes de "El Toble Català"-el "Fantó" amb els anomenats Carner- (43), sinó la d'un nacionalisme federal, més espridit que el de la Lliga (44), però sense que evités tampoc les crítiques dels nacionalistes més radicals a causa de la presència dels republicans unionistes i de les relacions parlamentàries que establiren amb els altres republicans espanyols -especialment atinent a la Conjunció Republicana-Socialista- (45); republicans, demòcrates, laicistes, humanitarisme (reivindicació que fos suprimida la pena de mort), preocupació cultural i educativa, reformisme social, enfi, eren els principals principis del Partit de la Unió Federal Nacionalista Republicana (46). El partit, de fet, no reeixí a unificar de debò les forces que l'havien creat i representà més aviat una coordinació de les mateixes a Catalunya (47); la poca cohesió i la direcció de la nova esquerra posada en mans d'un home de discutible capacitat política com Pere Corominas (48), l'encarcament dels polítics que procedien del republicanisme unionista i del federalisme i el "diletantisme" dels que provenien del Centre Nacionalista Republicà (49), feren de la UFNR un agrupament inestable, sensible a les tensions i dissensions internes (50) i incapaç de trobar un espai propi entre la Lliga i els radicals (51); aviat fou afectada per l'abstenció creixent de votants com s'esdevenia -i encara amb més força- entre els radicals, abstenció, d'altra banda, que en el cas de la UFNR, probablement venia tant de sectors obrers com de nacionalistes, sobre tot després del Pacte de Sant Gervasi (52).

Aquest pacte, que venia després de la recent escissió reformista i de la crisi subseqüent (53), sentencià la UFNR bé que subsistís -- fins el 1916 (54). La comparació entre la capacitat de reacció de la Lliga, després dels seus fracassos electorals de 1909 i 1910, -

col·laborant amb el desenvolupament de la UFRR davant dels seus reversos, amb tendència prou clarament a l'escassa solidesa d'acció organitzativa política (55).

A després veiem les conclusions de la ponència sobre la UFRR i el paper obert, redactada per Rovira i Virgili i aprovada a l'assemblea d'aranda, manifestava que la "tendència de la Unió Federal - és frenar el internacionalisme i socialista" (56), la realitat és que seguí frustrant-se aquell somni de l'Alcega de lliga obrera de Catalunya. "El Poble Català" seguí prestant atenció als temes que feien referència a l'organització obrera o als conflictes socials -i amb força generalitat sovint (57). Miquel i Corat, destacats entre els considerats de orientacions sindicals i obreristes al diari, el té amb una actitud almenysament reformista i contrària a les tendències il·liberals i demòcrates (58). Molt diferent, en canvi, és l'actitud del diari i del catalanisme d'esquerra amb el socialisme; el marge que els socialistes entrassin en la candidatura de la UFRR a les eleccions municipals de 1911, com ja heu indicat abans, o que fossin presents a la campanya per la Mancomunitat, els articles i les premses de posició a favor de la síntesi entre nacionalisme i socialisme no són pas escasses (59). Andreu Nin, col·laborador de "El Poble Català" i home de la UFRR en aquesta etapa --- (59 Bis), n'és un bon exponent; així, en una conferència, pronunciada el 20 de desembre de 1913, sobre el socialisme a Catalunya, sostindria la "perfecta compatibilitat entre nacionalisme i socialisme", el qual, a Catalunya hauria d'ésser, "sentimentalment anarquitzant i pràcticament socialista" i la necessitat en conseqüència d'un fort partit socialista català (60). Hauríem d'assenyalar aquí l'evolució de Layret cap a l'esquerranisme obrerista (61). La campanya contra la guerra del Marroc (62) tindria també una forta ressonància popular. I no oblidem per l'altre costat la campanya dels anarcosindicalistes -en la qual ja hem remarcat abans el paper de Salvador Seguí- a favor de l'indult al Doctor Queraltó, campanya comprensible, al cap i a la fi, car el doctor s'havia oposat a què fos extirpat un tatuatge pretesament "subversiu" d'un anarquista (63), la invitació que feia a l'Ateneu Sindicalista "en ca-

"l'única via que té els joves de la nostra intel·lectualitat catalana i catalanista per aconseguir que ens donem una orientació clara i que ell, sense cap dubte, és el centre de la nostra terra" (61). A la conferència ja es planteja d'una manera a la Conferència Regional del Treball amb "les diverses orientacions de la política", el juliol de 1917, "dreta, centre, esquerra", que s'efectués aquella divisió (62). Aconseguint, així, la formació del Grup Català de l'Associació Internacional per a la protecció legal dels treballadors, del qual -- en formar part indistintament, hi ha de dreta i d'esquerra: Allié, Lallida, Christiana, Valentí i Camp, Seyrat, Castar, Rovira i Virgili, Martí i Guàrdia, Saguer i Martí, i Cas i Baró, etc. (63). Però, una de les evolucions més notables cap a l'antagonisme nacionalista i a l'elitisme albània, es veu en la figura més representativa del nacionalisme radical i intransigent: el doctor Martí i Julià i entre un grup de joves de la Unió Catalanista sense que -- abans d'ell el més viciat les seves posicions nacionalistes, puèl, entre el qual, hi ha algun diversos joves del CASBY com Francesc Rovell i Montané, Jaume Lladós i Hala, Jaume Casala i Seyrach, Manuel Alcántara i Guàrdia, Jaume Arquer i Clapés, Josep Rodríguez i Calvell, etc., bona part dels quals animaven la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del Centre Autonomista de Dependents i als quals més tard nos referirem (67); tots ells col·laboradors de "Renaixement", un dels partitidors més fidels de la Unió Catalanista. Poder seguir la preocupació social de diversos d'aquests col·laboradors de "Renaixement", i, sobretot, de la revista "Nació", iniciada el 1913, paral·lelament a la línia cada cop més socialista de Martí i Julià (68). Aquest, ja a l'assemblea de Barcelona de la Unió Catalanista, l'any 1904, aconseguí que fes una afirmació obrerista (69). L'evolució cap al socialisme de Martí i Julià s'accelerà sobre tot en aquests anys (1910-1914) (70). El 3 d'abril de 1912, -- concretament, declarava a la "Revista de Catalunya", en ésser interrogat sobre les causes de la depressió del nacionalisme: "Per a mi, una de les més importants ha estat la manca de contacte entre els intel·lectuals catalanistes i el poble" i en ésser preguntat sobre què calia fer, respon recomanant: "Jo això fa temps que ho tinc decidit. Per a mi hem d'anar dretament a la formació del par-

lit. "políticament dir-se a la bandera socialista" (el subscrit de necessitat) (71). El 1911 i Julià fou enviat, després, en el Consell General de la Unió Nacionalista de 1913 i, sobretot, en el de 1915, -- una "afirmació" clarament socialista (72) alhora que continuava -- per revivibilitat -- aquella formació, si bé inutilment com que havia variat la seva direcció com a president de la mateixa el 1916. Finalment, Julià s'afilià novament de testimoniar novament la necessitat d'una aliança entre nacionalisme i socialisme, que protagonitzaren d'altres dirigents de la Unió com Serra Llobet o Francesc Xavier Casals, anys a venir, president del CASDI (73).

Al marge d'aquestes evolucions cap al socialisme de diversos membres de la Unió Nacionalista, cal desenvolupar l'existència d'aquest nucli de catalanisme intrínsecament, apolític i encara del possibilisme o oportunisme del regionalisme lliguer (74) o de què es pot pasés la unitat de tots els nacionalistes per qüestions del sistema de règim o de la política general espanyola: "Primer que tot, -- Catalunya. Ho diran mil vegades si convé i així obrarem sempre per a dignificar-la" (75) fóra una de les seves expressions característiques. La constant denúncia de les "funestes desviacions" (76) -- del catalanisme negociador i obsequiant de Cambó -- del qual es blasma la seva ambició -- o dels republicans de la UFR, sobre tot, per la qüestió del facte de Sant Carvusi (77) en fóra una altra; nucli sempre crític davant tota feblesa dels "polítics" o d'institucions catalanes com l'Orfeó Català, en renunciara cantar "Els Segadors" a Madrid i deixar-se apadrinar pel rei, o "La Veu de Catalunya" en admetre anuncis en castellà, davant la falta de radicalisme català dels regidors de l'Ajuntament barceloní, el "moderantisme" de la representació catalana a les Corts o enfront de la insuficiència -- del projecte de llei de mancomunitats -- si bé serà acceptat el decret de desembre de 1913 com a primer pas de "la constitució orgànica de la futura Catalunya" -- (78). Falt a prop aquest sector del nacionalisme del "tot o res" (79), de l'independentisme o ja dins d'ell algun membre (80), els seus elements són els qui protagonitzaren els aldarulls o les manifestacions al carrer i el cant, mil vegades repetit, dels "Segadors" (81); tota actitud nacionalista

xaltre de l'opini6n: el CADCI es fa "totalment elegit" (82), fencia, el cost d'els sectors de "El Poble Catal6" d'abandonar la redacci6 i el treball en la llengua en signar-se el pacte de Sant Gervasi, etc. (83). L'antidemocràcia, enfi, és una conseqüència d'acords secrets que hem pogut seguir a través de publicacions com "Enxaniment", "Avant", "La Regionalista", "Sant Lloç" de Catalunya, "Fraternal", etc., unes de breu durada, d'altres amb més vida, però que ens ajuden a entendre prou bé el nacionalisme integral d'aquest nucli, més o menys extens o estable, al si del qual probablement havien conegut a aparèixer, com hem apuntat plantejant els separatistes (84). Aquest sector, sempre neutralista de la unitat catalana de la Solidaritat, reivindicador de la unitat nacional dels catalans per dreta i d'esquerra, animat per un evident esperit precursor del "Catalunya ensiu" d'Acció Catalana, coincidia, en seu "apoliticisme" i "anti-parlamentarisme" (85), com hem escrit en un altre lloc amb els anarcuistes catalans (86), i el subratllen aquí perquè uns dels seus ambients més importants radicava precisament en el CADCI, especialment en la Secció Permanent de Propaganda Autocèntrica, com ja hem indicat també més avant. Ja en els capítols anteriors assenyalàvem la influència del Sector Martí i Julià entre els dependents del Centre i, certament, la secció esmentada era un dels indrets on la tendència nacionalista de la Unió trobava ressons entusiastes. El catalanisme popular del Centre era evidentment d'una pregona contundència com ja vètem en els capítols anteriors. Els dependents havien de continuar representant, doncs, la base popular del nacionalisme militant i agressiu (87).

Situat, el CADCI dins d'aquest sector del nacionalisme, sensibles als seus socis a les diverses tendències del catalanisme, però fidel l'entitat al neutralisme polític i al "patriotisme solidari", aquesta emprèn una forta volada, sota la direcció d'un president d'una gran capacitat organitzadora i d'un pregon sentiment nacionalista: Puig i Esteve, president entre 1909 i 1916. Puig protagonitzarà aquesta etapa d'embranchida en la qual el CADCI aconseguirà un estatge propi i definitiu a la Rambla de Santa Mònica; les seves seccions desplegen una notable activitat, els seus estatuts es

recebre i es doni a dues comissions: la Secció Permanent de Relació i Treball i la Secció d'Organització i Treball i la d'Agenda Excursionista, desenvolupant una comissió permanent. La primera, canalitzarà les reivindicacions bàsiques dels dependents i la segona facilitarà a aquests la pràctica d'importants com els de mar o de la mar, litiacs, fien almarorcs, a les classes privilegiades. En aquesta etapa, el Centre desenvolupa activitats campanyes per la jornada intensiva, el tornament a les vuit i el descompte demeritat, i organitza la primera assemblea de dependents del comerç i de la indústria de Catalunya. El CNI, d'altra banda, continua la seva tasca nacionalista en els sectors d'activitats de cura o cooperatives de ajuda social i en la seva fundació que esdevindrà, com a obra, un important símbol d'afirmació nacionalista en confluència d'elements de les diverses tendències. La participació en les diades del 11 de setembre o en manifestacions d'afirmament nacionalista, organitzades per ell mateix o per d'altres entitats, la cooperació a campanyes reivindicatives, ja sigui contra el projecte de centralització de les oposicions a notaries o a favor de la disconnexió, són, entre d'altres, mestres de l'activisme nacionalista del Centre, el qual, per cert, surt fora de Barcelona en una tasca de propaganda dels seus principis i de la seva actuació. Al final d'aquesta etapa no mancarà un petit conflicte, anunci de les futures tensions entre els "joves" i els "grans".

Evolutió de l'organització del C. C. (1909-1914)

Els dos adjectius a dall consalitats i que ens serveixen per a lligar aquest capítol, són els més característics per a definir aquesta etapa de la història del Centre, amb la línia caracteritzada, precisament, per una progressió contínua. El signe més evident d'això serà la ocupació d'un edifici propi al casal, número 25, de la Rambla de Santa Eulària, que veurem al capítol, anys a venir, serà vist pels homes del Centre com el senyal d'inici de dues etapes (88) i, certament, després de la sèrie de canvis de local que hem anat descriuint als capítols anteriors, suposarà la concepció del Centre com a una de les institucions culturals de la vida barcelonina. A aquest concepte extensiu i general, afegirem la creació de la Secció Permanent de Cultura i Treball, coneguda com de la "tasca sindical" a sí-qui del "millorament de les condicions de treball dels dependents de comerç" (89), i la conversió de la Secció Especial d'Esports i Excursions en Permanent. S'arribava així a l'estructuració definitiva del Centre en cinc seccions permanents i les corresponents seccions especials, incrementades el novembre de 1913 amb una de nova, la Secció Especial de Fotografia. L'augment de socis, d'altra banda, completava aquesta perspectiva d'ascens ininterromput com ho posen prou de manifest les xifres següents:

<u>Anys</u>	<u>Nombre de socis (90)</u>
1909 -----	1360
1910 -----	1648
1911 -----	1978
1912 -----	2255
1913 -----	2773
1914 -----	3038

L'evolució de les xifres dels pressupostos és també prou indicativa:

<u>Cursos</u>	<u>Quantitat en pessetes (91)</u>
1909-1910 -----	28.000
1910-1911 -----	28.600
1911-1912 -----	45.700
1912-1913 -----	49.400

1910-1914 ----- 1914

1914-1915 ----- 1915

En aquesta línia d'augment programari que culminarà en la inauguració del nou edifici de la Plaça de Santa Eulària l'abril de 1914 i al mateix temps en l'adquisició de l'edifici anomenat "Club de Mar", cal destacar per sobretot la modificació dels Estatuts del Centre en el Consell General Extraordinari del 17 de juliol de 1910. Aquestes modificacions supraven, en primer lloc, la creació d'una nova secció permanent, com hem dit abans, la de "relació i treball" i la conversió de la d'Esports i Excursions, fins aleshores secció especial de la d'Instrucció i Instrucció, en permanent. El president i veí del centre esdevé una d'aquelles noves seccions esdevinent vicepresident i veí del Consell directiu del Centre -quart i cinquè, respectivament-. En segon lloc, el Centre, com a persona jurídica, podia "adquirir i posseir bens de totes classes, així com alienar-los i gravar-los, contraure obligacions i exercitar tota mena d'acció civils, criminals i administratives"; per a dur a la pràctica aquestes actes calia l'acord del Consell General Extraordinari. En tercer lloc, hom creava una Junta Consultiva formada per tots els expresidents del Centre els informes de la qual serien de caire informatiu només. (92) La Secció Permanent de Relació i Treball es proposava, com a primers objectius, "la formació del cens dels dependents de Barcelona, la implantació definitiva del Registre de Col·locacions fins arribar a l'establiment d'una Borsa de Treball i, en general, intervenció en totes aquelles qüestions que afectin el treball del dependent"(93). De fet, responia a la idea llançada per l'anònim autor del treball Actuació del nostre centre i sos associats dins el moviment nacional de Catalunya, guanyador d'un dels premis del "Petit Concurs", el març de 1909 i esmentat al capítol anterior (94) i que no era altre que Puig i Esteve, el qual representava el tema en un article aparegut a "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910, titulat Actuació política i social, (95) si bé la concreció definitiva no va consistir en utilitzar la Secció Permanent de Socors Mutus per a aquells fins com hom apuntava al treball abans citat, sinó en crear una secció permanent nova. La constitució d'a-

questa manera era d'una gran importància per a l'ordenament - financer i econòmic - l'entorn definitiu del CASCI en les lluites dels dependents a través d'una sèrie de campanyes i d'iniciatives, algunes d'elles en pleines anteriors, i que detallarem més endavant. El protagonisme del Centre entre les societats de dependents quedaria palès en l'organització i convocatòria de la Gran Assembla de Dependents de Catalunya el 1913. Com veurem més tard l'organització de la Societat de Lectura i Treball suposà l'estructuració d'una associació tipològica (96). Finalment, aquestes condicions necessàries espanyoles i l'evolució consegüent de seccions, van en conjunt de la creació del Consell General de Treballers, celebrat el 11 de desembre de 1910, de completar el nom del Centre, el qual passava a anomenar-se "Centre Autòcton de Dependents del Comerç i de la Indústria, Entitat Obrera" (97).

Però, aquest nou front d'actuació mercantil del CASCI exigia més espai per a desenvolupar amb satisfacció la seva tasca. La Societat d'Educació i Instrucció topava, per a la seva expansió, amb la limitació d'aules que imposava el local del carrer Comtal, tot i ésser prou espaiós (98). Les xifres corresponents al nombre de matrícules d'aquests anys ens mostren una línia estacionària que, - com veurem tot seguit, estava directament relacionada amb aquella falta d'espai:

<u>Cursos</u>	<u>Nombre de matrícules</u>	<u>Nombre d'assignatures (99)</u>
1909-1910 -----	1019-----	28
1910-1911 -----	1056-----	27
1911-1912 -----	1009-----	27
1912-1913 -----	1003-----	29
1913-1914 -----	966-----	29
1914-1915 -----	921-----	29

En aquesta estabilitat de les xifres, hi influeixen d'altres raons - com la limitació del nombre d'alumnes per classe per a afavorir - la qualitat de l'ensenyament (100), els exàmens d'admissió (101) - i, concretament, en la minva del darrer curs, una epidèmia de ti-

fos a Barcelona que incidí sobre una part dels alumnes (102). Però, com hem dit abans, la raó principal d'aquest estacionament de les xifres, radica en la falta d'espai, que any rere any ho va fent netejar en els parlaments de les sessions del Consell Directiu de les Escoles Mercantils Catalanes (103). La progressió d'alumnes matriculats a partir del curs 1915-1916 refermaria clarament aquesta constatació (104).

Com es veu de Puig i Corbel: "malgrat la grandària del casal o palau del carrer Santal, aquests són tots els anteriors establiments que havia tingut (el Centre) en tota la seva avist pel nombre de socis sempre creixent i sobre tot per a les activitats socials, - institucions i serveis que anava creixent i establint constantment el Centre. Les Escoles Mercantils Catalanes, necessitaven cada dia més sala i més espai; la Secció de Socis Totus havia muntat un dispensari en el local del Centre al qual acudia cada dia un gran nombre de malalts; la Secció de Propaganda no parava d'organitzar conferències, actes i audicions de sardanes; la de Relació i Treball necessitava locals per a la Borsa de Treball i les diferents organitzacions professionals; els socis de la Secció d'Esports i Excursions en la seva infinita varietat de manifestacions volien també locals per a secretaries i reunions. A la Biblioteca no hi cabien ja els llibres; les oficines generals de la casa no tenien local i jo (Noguera era el cap de secretaria d'aquestes) havia d'utilitzar l'ample despatx del Consell Directiu; a la complida cada secció administrativa del Centre li era necessari comptar -- amb els locals adequats, etc." (105) D'aquí, que la necessitat de local nou, prou ample i definitiu es fes del tot imperativa per a la vida del CASCI.

Ja vàrem dir al capítol anterior, com el Consell General Ordinari de socis del 27 de juny de 1909 havia aprovat la creació d'un capital social i la formació d'una comissió "pro edifici social" -- (106). Puig i Esteve, Sala, Tous, Bordas i Canals n'eren els membres (107). La premsa local es feia ressò d'aquesta iniciativa; -

així "El Diluvio" del 19 d'agost de 1909 informava: "El Centre Autonomista de les barriades del Turó i de la Indústria se propone tenir edifici propi. Per este objecte ha sido nombrada para estudiar el asunto una comissió (...) y venga a sus conclusiones que cesen cooperar a esta labor que dirijan el presidente, señor Puig y Esteve, de jante al presentarse todas cuantas ideas y proyectos tengan para el mejor sitio en dicha posición." El butlletí "Acció" del primer de novembre de 1909, tot comentant la instal·lació del nou pis llogat, veí del local del carrer Social, manifestava: "El visible aixecament del nostre Centre ve essent un intens que, tot i haver adquirit un espai de lloguer que regular, sembla que no arribarà a complir amb el nostre desig de cada dia més paradisíacs. La construcció d'un casal per al Centre Autonomista és més que necessària."

La iniciativa d'aconseguir un edifici que fos de propietat del Centre, fou una empresa que va galvanitzar els socis. D'aquesta manera, quan Puig i Esteve, el 22 d'octubre de 1910, a la inauguració del curs, anunciava "la propera presentació del pla i medis per a aixecar nostre edifici social" i invocava "el dia en què podrem enlairar nostra bandera en el balcó principal de sa façana", la seva va fou "ofegada pels aplaudiments eixordadors de tots els assistents". Folguera i Duran, un dels participants a l'acte, tot comentant el parlament de Puig i Esteve, eplaudiria "la idea de fer un edifici propi sempre que sta amb nostres propis esforços; així quan en son niu hi posem la bandera barrada, podrem dir: l'or que hi ha és nostre; la sang que hi ha és nostra" (108). Però, l'entusiasme es desvetllaria sobre tot a les dues sessions del 22 i 29 de gener de 1911, del Consell General Extraordinari. Efectivament, la "Comissió-Edifici" havia anat fent diverses reunions i consultes d'engò que fou -- creada el juny de 1909. Decidida la necessitat de posseir un local propi i de refusar un nou lloguer (109), la comissió havia iniciat una llarga recerca de terrenys, fins que en trobà un que semblava reunia bones condicions per la seva amplitud (120.000 pans quadrats), preu (tres pessetes el pan) i facilitats de pagament. La seva situació també era correcta: en l'indret de l'antic convent de Valldonzella, al carrer de Ponent, tot tocant la Ronda de Sant Antoni; es

tincava d'una altra de la "traïció" i de d'una condemna del qual es
 continuava la ploma de l'apèl (111). Per a exposar aquest projecte
 fou convocat, de primer, un Consell General Extraordinari per el 22
 de maig de 1911 que obrí una nova expectació entre els socis. Al
 Consell li fou hi exposà el projecte d'edifici fet per l'arquitecte --
 Escarpola (112) i aquest quedà aprovat per una sessió al local del
 Centre. El 27 de juny se celebrava la segona part del Consell Gene-
 ral amb una assistència molt multitudinària de socis, rebent la nombrada
 que la de l'anterior dia (112). Totes les proposicions presentades per
 a l'adquisició del terreny i la construcció de l'edifici fóren apro-
 vades per unanimitat. Fou confirmada la necessitat de l'augment de so-
 cietà per a fer factible la compra de l'edifici, concretament, la so-
 cietà ho posseïa en tres mil. Pel que feia al preu, la societat havia
 de procurar-se en si per-se l'inscripció i la resta dins dels quatre
 anys següents. El que més urgia, doncs, era el pagament de la prima
 ra societat que, juntament amb les despeses conseqüents, pujava ---
 225.570 ptes. Per a cobrir aquesta quantitat s'autoritzaren obligacions
 (113) i es creà un fons especial per a la construcció de l'edifici-
 social el qual, a més de les subscripcions de les obligacions, co-
 nodria de donatius voluntaris (114). Finalment, quedaren formades
 tres comissions: de Propaganda, Administrativa i Executiva, encarre-
 gades, la primera, de procurar la subscripció d'obligacions i la ---
 inscripció de donatius, la segona, de recaptar-les i, la tercera, -
 de posar en pràctica l'execució de l'edifici (115). Tot plegat de-
 mostrava l'"empenta, la unanimitat i l'entusiasme" dels dependents
 del Centre (116). El Consell Directiu s'adrejà tot seguit als socis,
 individualment, "excitant-los a la presentació de noves propostes"-
 (de socis). El butlletí "Acció" començà cada mes a informar de les
 tasques de les comissions i esperavena els socis a captar-ne de ---
 nous, subscriure obligacions, quotes mensuals voluntàries o fer do-
 natius per "una sola vegada".

Però, la tasca d'abastar el casell's'anà allargant i esdevenint un -
 dels temes principals de les Assamblees del Consell Directiu que a ca-
 da Consell General remarcaven la seva necessitat i la voluntat de -
 reeixir (117).

va ser adreçada al Regent i al Rei, la "Complimentació honorífica de l'ajuda
 per un bon treball amb la confiança que tenim per al Centre el mateix" (114) i
 el president va dir que era el projecte de la compra --
 "El Regent i el Rei, el Rei i el Regent" el mateix en la casa número
 25 de la Plaça de Santa Eulària, que havia estat abandonada pel Regent
 i el Rei, i que era propietat de la societat aristocràtica "Círcul
 de la Reina" que l'havia cedida fins que se la cedí a un altre
 edifici a la Plaça de la Reina, la visita que els dirigents del --
 Centre feren a la casa i barri de Sant Joan, va veté que el conjunt
 era molt bonic per a l'edifici del Centre mitjançant l'habilita
 ció dels, però el la compra tractada d'un cas d'edifici; tot plegat --
 permetria de construir-hi una gran sala d'actes o teatre i un coset
 exprés per a les classes i per a la catalana. Tot això, s'inicià
 realment quan es va reunir la Junta del "Círcul" per al temps de la ca
 sa i el projecte l'adquirí. El projecte preveia fer un visitat --
 per a aconseguir el seu ajut i va aconseguir-se l'assessorament de Pe
 re Corchines i Ramon d'Assol (115). A partir del mes d'agost de --
 1912 la presidència del Centre començà a convocar regularment i de
 manera sistemàtica, en grups de lí a 20, tots els casos per ordre --
 d'inscripció, a fi d'explicar-los la el projecte i convidar-los a --
 subscriure una acció d'accions amortitzables de "valor 50 pts. u
 na i a l'interès mínim del 3%" a pagar de cop o en terminis que es
 fixaven en 5 pts. mensuals per cada acció (120). Les reunions, des
 cops per persona, anaven donant el seu fruit del qual n'eren testi
 moni les llistes de subscriptors d'accions que cada mes anava publi
 cant el butlletí "Acció" (121). Finalment, després de veure un any --
 de feina constant en aquest sentit, el Consell Directiu del Centre
 convocà un Consell General Extraordinari per al dia 15 de juny de
 1913 a celebrar al Palau de la Música Catalana (122). La tasca feta
 amb tanta constància justificà del tot la iniciativa de llogar el --
 Palau de la Música. A dos quarts de quatre de la tarda del diumenge
 començava l'acte amb una platea i primer pis ocupats completament. --
 la taula presidencial era ocupada pel Consell Directiu, per Amadeu
 Tous de la Comissió Executiva de l'Edifici Social i Antoni Roca i --
 Codina de l'Administrativa. Puig i Esteve pronuncià un extens parla
 ment en el qual detallà totes les gestions fetes "per a portar a la

pràctica els acords del Consell General del 22 de gener de 1911, referents a adquirir (...) una parcel·la dels solars de Valldonzella, explicà les causes del fracàs de dites gestions i els avantatges de la nova proposició que s'oferia al Centre de comprar la casa número 25 de la Rambla de Santa Mònica". En acabar el seu parlament, els socis d'empeus, tributaren a Puig un llarg aplaudiment ("sorollosa i calurosíssima manifestació de simpatia, aplaudint-lo amb entusiasme llarga estona", diu la crònica de "El Poble Català" del 17 de juny de 1913).

El secretari general del Centre, Pons i Ferreras, donà lectura a quatre propostes que foren aprovades "quasi sense modificacions, per aclamació i enmig d'un entusiasme creixent" (123): Per la primera, s'aprovaven les gestions fetes pel Consell Directiu i la Comissió Executiva d'Edifici Social d'ençà de la celebració de l'assemblea del 22 de gener de 1911 i es deixava sense efecte l'acord de la compra del solar esmentat "i subsegüents derivats del mateix i que s'oposessin al que s'estava celebrant" i es donaven per dissoltes les tres comissions de Propaganda, Administrativa i Executiva de l'Edifici Social. Per la segona, s'acordava de comprar la casa citada de la Rambla de Santa Mònica i es nomenava una nova comissió executiva per a continuar les gestions fetes pel Consell Directiu (124). Per aclamació foren elegits Amadeu Tous, Frederic Barceló i Puig i Esteve. Per la tercera, es nomenà una nova comissió administrativa (125); Amadeu Tous, Ramon Monegal i Francesc Puig i Alfonso, socis protectors, i Bas i Soler, Roca i Codina, i Sala i Ricol, socis actius, foren elegits. Finalment, per la quarta proposta, hom feia una emissió fins a la quantitat de 200.000 pts. "en cèdules nominatives de 50 pts. una, amortitzables totes en el plaç màxim de trenta anys" (126). A la sortida, més de mil socis, amb la bandera del Centre es dirigien al local del carrer Comtal (127). La presidència del Centre adreçà una crida als socis que no havien contribuït encara a l'obra de l'Edifici, tot convidant-los a reunions, a partir del 23 de juny, alhora que també s'adreçava per escrit als subscriptors anteriors que no haguessin desemborsat encara del tot la quantitat subscripta perquè ho fessin dintre del terme de tres mesos, car al final d'aquests s'havia de signar l'escriptura de com

pra (128). Noguera i Comet, cap de la secretaria del Centre com hem assenyalat en un altre lloc, ens descriu també les gestions que dugueren a la compra de l'edifici (129). El Centre es beneficià, segons aquell, d'una sèrie de condicions favorables: la competència i el dinamisme de Puig i Esteve, les facilitats donades per la Junta del "Círculo Equestre" i "sobre tot tingué la sort el Centre de trobar un protector decidit i generós i un col·laborador impecable en la persona de l'arquitecte i escriptor català Bonaventura Cassegoda el qual, no sols s'encarregà de la confecció dels plans i de la direcció de les obres d'adaptació sinó que (...) avançà totes les despeses que pujaven les entrades i que arribaven a més de 200.000 pts. i esperant-se desinteressadament a ésser reintegrat -i encara em penso que no ho fou del tot- a la realització d'un emprèstec que posteriorment efectuava el Centre amb el Banc Hipotecari d'Espanya un cop l'edifici estigué en condicions (...). El preu de compra de la casa del "Círculo Equestre" fou de 320.000 pts., de les quals sols rebé aquell, en signar-se la corresponent escriptura, el "pico" o sigui 20.000 pts; la resta (...) s'anà reduint progressivament i finalment fou liquidada amb la quantitat facilitada per l'esmentat banc que prestà 350.000 pts. en la forma reglamentària de dita entitat, això és, mitjançant amortitzacions." (130). Prevista la signatura per al mes d'octubre de 1913 (131), aquella es retardà, encara un mes. El diumenge, dia 16 de novembre, finalment, es procedia a fer-la efectiva (132); l'escriptura fou llegida pel notari Miquel Martí i Beya, amb la participació, com a testimonis, de Pere Coromines, Raimon d'Abadal, Martí i Julià, Monegal i Nogués, Martí Matons, Francesc Puig i Alfonso, i Bonaventura Cassegoda. Puig i Esteve, seria novament aclamat i l'acte prendria una significació plenament catalanista (133). El president del CADCI, en acabar, manifestaria que els ideals del Centre "es concreten clarament en dos versos d'una composició que un jove poeta acaba de dedicar al Centre i que molt aviat probablement constituirà l'himne d'aquell:

" Per al dependent millorament i
per Catalunya, llibertat."

El "Cant dels Segadors", finalment, cloïa la jornada dels dependents autonomistes (134).

Les obres d'habilitació començaren immediatament i hom projectà de fer la presa de possessió el 28 de desembre de 1913 (135), de la qual l'acte més important havia d'ésser el trasllat de la bandera de l'antic local al nou, acompanyada per tots els socis en manifestació. Però, l'estat de les obres forçà l'aplajament del trasllat (136) i aquest finalment es feu coincidir amb les festes del XI aniversari del Centre, l'abril de 1914. Amb tot, els dependents del CADCI no poderen fer el trasllat com havien programat. El governador civil, el 17 d'abril de 1914, cridà el president del Centre, - Puig i Esteve, per a manifestar-li que no podia autoritzar que el Centre "traslladés diumenge vinent, corporativament, la seva bandera". L'únic que permetia era que una comissió de 10 o 12 socis "acompanyés, a manera de guarda d'honor dita bandera" (137). El 19 d'abril es feia el trasllat que coincidia, com hem dit, amb les festes de l'aniversari i amb la inauguració de l'edifici surant - "Club de Mar" de la Secció d'Esports i Excursions. Al matí, després de repartir-se, com cada any, més de 300 bons de pa i arroc, es feia la inauguració del Club esmentat, esdeveniment important, com hem assenyalat en un altre lloc, perquè representava la popularització dels esports de mar: "L'esport del rem, no tenint altres creadors organitzats que els socis del Real Club Marítimo, vivia mig somort. Ultra la falta de competició, el caient de cosa reservada a les classes elevades el posaven lluny de la preferència dels nostres joves; la creació del nostre Club de Mar vingué a revolucionar totes aquestes coses i el rem adquirí en poc temps l'empenya que mai no havien somniat els seus admiradors" (137 bis). Després dels diversos actes, organitzats per la Secció d'Esports amb aquest motiu, els socis, seguint les indicacions fetes pel Consell Directiu, es concentraren a l'antic local del carrer Comtal per a acomiadar la bandera. Puig i Esteve, pronuncià unes breus paraules i els assistents tot seguit entonaren "Els Segadors". Per al trasllat, el cap de policia imposà un canvi d'itinerari (138). - "Després, llegim a la crònica del butlletí "Acció", en grups molt més nombrosos del que hauria volgut la policia, anàrem sortint del vell estatge per a dirigir-nos al nou, formant llarguíssim i imposant seguici que demostrà a Barcelona la puixança del nostre Cen--

tre. La nostra gloriosa sanyera, acompanyada de la de la Secció Esperanta Fako, anava al darrera de tots seguida d'un estol nombrosíssim de companys, amb el Consell Directiu i representants de les entitats germanes, formant, podria dir-se, el gros d'aquell exercit que invadia els carrers de Barcelona. Pel carrer Comtal, Plaça de Santa Agna i de la Cucurulla i carrers del Pi i del Cardenal Casañas, embocàrem la Rambla, formant, aleshores, malgrat els esforços que per a destriar-nos feu la força pública, veritable i compacta manifestació fins a nostre estatge." (139) Com subratlla Noguer i Comet, l'acte va "constituir una manifestació pública de simpatia a l'entitat, car (...) la gent, en enterar-se de la significació d'aquella desfilada s'hi ajuntà amb aplaudiments i manifestacions de simpatia a l'entitat" (140). L'entrada de la bandera al nou local de la Rambla de Santa Mònica, provocà el cant dels Segadors, els "visques" i els aplaudiments de "l'enorme gentada allí reunida i que ho omplia tot". Puig i Esteve, des d'un dels balcons, pronuncià un parlament de presa de possessió. Després, una "Comissió de Dames" lliurà al Centre una bandera catalana (141). En nom de la comissió, formada per Elanca Plana de Presas, Teresa Parellada, Agnés i Josefina Pallàs i Castells, Francesc Roseli llegí un escrit d'ofrena (142), contestat per Puig i Esteve, tot seguit, era igitada la bandera: "Més de dos milers de persones, estacionades a la Rambla, davant del nostre estatge, saludaven l'ensinya de la Pàtria amb aclamacions entusiastes, eixordadores" (143). Puig i Esteve, després, es reunia en un dinar amb 150 dependents i amics del CADCI per a celebrar la fita assolida i, novament, els parlaments de Puig i Esteve, Saló, Figueres, Muñoz, Bas, Sala, Tous, Sala Ricol, Presas, Güell, Montaner, Mestres, Coroleu i Rodergas i Calmell, desvetllaven els aplaudiments i l'entusiasme. Una festa esportiva i una audició de sardanes, clofen les festes per la tarda. En aquests actes es feia present la representació de diverses entitats: Domingo Saló, Joaquim Montaner, Josep Romeu, Joan Riera, Joan Boxadera i J. Vila, del Centre de Dependents de Sabadell; Ramon Monegal de les Escoles del Districte segon i sisé; R. Sala i Conrat Güent, de l'Associació de Mataró; Francesc Muñoz de l'Associació de la Dependència Mercantil de Barcelona; M. Figueras, P. Clivella i B. Martí

del CADCI de Tarragona; Joaquim Quintana del Centre de Dependents de Terrassa, Rodergas Calmell de la Unió Catalanista, la representació de la Unió Nacionalista Radical, "El Poble Català" i d'altres (144), testimonis, tots plegats, del ressò i de l'adhesió que desvetllava el CADCI entre els dependents de Barcelona i de la resta de Catalunya.

La inauguració del casal de la Rambla, amb la mobilització d'entusiasme i voluntat que aconseguí, tradueix el dinamisme i el sentiment nacionalista dels animadors del Centre i la seva capacitat imaginativa i organitzadora. Tot un reguitzell d'iniciatives i accions apareixien constantment reflectides ja a la premsa periòdica barcelonina ja a les publicacions del Centre: activitats periòdiques tradicionals com les inauguracions de curs, les festes de l'aniversari o la commemoració de l'onze de setembre, d'altres de noves, introduïdes a partir de 1911 com les festes de repartiment de premis i de germanor, a finals de curs, oferta la darrera pels alumnes als professors; activitats i iniciatives innumerables de cada secció: l'acció, ja esmentada, de la nova Secció de Relació i Treball; participació en la campanya contra la Reial Ordre que centralitzava les oposicions a notaries el 1911, suport a la de la Mancomunitat, recolzament a l'obra del Diccionari de Mossèn Alcover amb l'organització d'un concurs Lexicogràfic, suport al teatre català, acceptació de les Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, manifestació de protesta i retirada, per part de la Secció Especial de Taquigrafia del X Congrés Stenogràfic de 1912, celebrat a Madrid, per refusar la secretaria general d'aquest l'ús del català en la ponència que preparava la secció esmentada del CADCI; la definitiva estructuració del Pla d'Estudis de les Escoles Mercantils Catalanes en tres anys, les visites escolars com a complement pràctic de les classes, l'organització d'agrupacions escolars entre els estudiants de cada classe, la participació en els Cursos Internacionals d'Expansió Comercial a partir de l'estiu de 1912; els cicles de conferències com el d'Educació Civil, començat a finals de 1909 amb una conferència d'Eugeni d'Ors i que es clouria amb una altra d'Alexandre Galí el març de 1911, o el cicle sobre Dret Mercantil durant els mesos de març i abril de 1913 que

faria passar per la tribuna del Centre a Frederic Rahola, Jaume -
 Carner, Francesc Cambó, Josep Roig i Bergadà, Lluís Riera i Soler,
 Santiago Gubern i Pere Estasén, a part de moltes altres conferèn-
 cies que van succeint-se, com sempre, al llarg dels cursos; la cre-
 ació de grups de "jove-stels" o escoltes al sí del CADCI; esmentem
 encara l'activitat de la Secció de Socors Mutus que instal·la un dis-
 pensari mèdic al Centre i les excursions i pràctiques esportives -
 de la Permanent d'Esports i Excursions que introdueix un nou es-
 port, el futbol, per al qual lloga un camp d'esports el setembre -
 de 1910 al carrer Muntaner i que clourà aquesta etapa amb la inau-
 guració brillant, com ja hem assenyalat, del Club de Mar. El Cen-
 tre Autonomista de Dependents barceloní, d'altra banda, sortirà en
 fora i així veurem els animadors de la Secció Permanent de Propa-
 ganda Autonomista en un míting de cultura a Mataró, organitzat per
 l'Associació Professional de Dependents d'aquesta ciutat d'acord -
 amb l'esmentada secció de Propaganda o Joan Bas difondre l'obra --
 del Centre en una conferència a Terrassa i estimular-hi l'adopció
 d'una estructura semblant pels joves dependents d'aquesta ciutat -
 (145). Subratllem la difusió de l'obra del Centre per la paraula, -
 pel ressò dels seus actes, per les seves campanyes populars a fa-
 vor de la reforma d'hores de treball, del repòs dominical o del -
 tancament a les vuit del vespre, per la premsa i per les pròpies -
 publicacions (146). El 1903, com ha estat dit a l'anterior capítol,
 començava a publicar un butlletí mensual, "Acció"; el 1910 estrena
 va una nova publicació periòdica, la "Revista Anyal", de caire a-
 nual com el seu nom indica i a cura la seva edició de la Secció -
 Permanent de Propaganda Autonomista. Textos de parlaments o confe-
 rències donades al Centre, cròniques d'excursions, recensions de -
 vetllades, textos diversos (147) i la corresponent secció oficial
 dedicada a les memòries i discursos en actes d'obertura de les --
 classes o en d'altres diades (148), en composaven el sumari. La -
 "Revista Anyal" de 1914, com ja hem pogut veure, té un interès es-
 pecial perquè conté una sèrie "d'efemèrides" del Consell Directiu
 i de cada secció que la fan de notable utilitat per a conèixer la
 història del CADCI fins el 1914. El darrer número va publicar-se -
 el 1915.

Al costat d'aquesta mostra d'actuació, a dalt resumida i exposada, i que als apartats següents detallarem, assenyalarem encara algunes accions dutes a terme pel Centre i que completaran aquesta visió - del creixement del Centre entre 1910 i 1914.

El 11 de juny de 1910, 25 socis del Centre feien un viatge a Lió, Paris i Brusel·les. El viatge a Lió fou la resposta a la invitació de la "Union Fraternelle des Employés du Comers de Lyon" que havia visitat Barcelona l'agost de 1909, amb motiu de la qual havien entrat en cordials relacions amb el Centre (149). A Lió, els dependents barcelonins foren rebuts i acompanyats en tot moment pels -- principals elements de la "Union" lionesa i estrenyeren encara més les relacions. El museu de teixits, la casa de la ciutat, la fàbrica de sederies Bertrand, la fàbrica de cotxes Berliet, el turó de Fourbières amb la seva església, l'antiga escola de teixits, la fàbrica d'electricitat i la ciutat en general foren visitades d'a--- cord amb l'itinerari que marcaren els dependents lionesos els -- quals, a més, obsequiaren a la comitiva del CACCI amb un vi d'honor ofert al seu local social, presidit per l'alcalde de la ciutat, correspost amb un banquet organitzat pels catalans (150). El 10, - 11, 12 i 13 de maig de 1910, els lionesos tornarien la visita, a-- companyats de la banda municipal de Lió i del senador N. Herriot. Amb aquest motiu, els dirigents del Centre prepararen a fons l'estada, per a la qual cosa recabaren la col.laboració de la Societat d'atracció de Forasters, de la Cambra de Comerç Francesa i de l'Ajuntament de Barcelona (151). Des del "primer moment que els lionesos trepitjaren terra catalana fins que emprengueren el viatge de retorn a la seva terra, representants del Centre els acompanyaren i guiaren", tot seguint un programa confeccionat pel Centre i acceptat pel municipi com a oficial, del qual destacà la festa a -- l'estatge del CACCI, el dia 12, que omplí de gent el pati, la sala d'actes, galeries, sala de juntes, sala de lectures, aula i corredors, i que fou presidida per Puig i Esteve, el primer tinent d'alcalde de Barcelona, Mir i Miró, el president de la "Union Fraternelle", M. Besse, els regidors barcelonins Ferrer, Pañella, Matons, - Martorell, Marcilla, els representants de la Cambra de Comerç de - Barcelona i Foment del Treball Nacional, de l'Associació de la De-

pendència Mercantil, dels centres de Sabadell i Mataró, quasi tots els membres del Consell Directiu del CACCI i professors de les Escoles Mercantils. Puig i Esteve s'adreçà en català als lionesos en un parlament -traduït al francès pel secretari general Rafael Ponsot- describint-los "la tasca cultural, mutualista, societària i patriòtica" així com els plans futurs de l'entitat, especialment -- l'adquisició d'un local propi. Mir i Miró, per l'Ajuntament de Barcelona, "tributà un elogi vehement i acabat al nostre centre" i M. Eesses i M. Mahier, secretari general aquest darrer de "l'Harmonie Municipale" contestaren i oferiren "unes palmes relligades amb les cintes dels colors nacionals francesos i catalans enmig dels aplaudiments i els visques a França i Catalunya, a Barcelona i Lió, al CACCI i a la "Union Fraternelle". Encara el primer tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Lió agrafria oficialment al Centre les seves gestions i activitats per a preparar "l'esplèndida rebuda que Barcelona tributà als lionesos" i oferí en obsequi un objecte d'art que fou regraciat per Bas i Soler. L'"Harmonie Municipale" oferí una composició i un "lunch" i l'audició de diverses sardanes posaren fi a la festa. Acabada, Puig i Esteve i Joan Bas i Soler eren convidats per l'Ajuntament barceloní a un banquet oficial ofert als lionesos (152).

Un altre acte de ressò remarcable, serà l'organització, pel Centre Autonomista de Dependents, d'una "Vetllada americanista", d'acord amb els dirigents de la "Casa d'Amèrica". Hi prendrien part Eladi Homs, en representació de les Escoles Mercantils Catalanes, que -- sintetitzaria l'obra del Centre el qual, era "primer que tot una entitat patriòtica catalana; i perquè és patriòtica és cultural i professional. És patriòtica però no és política. Els seus membres abominen de l'Espanya centralista i ansien una nova i veritable Espanya, fundada en l'autonomia de les regions" (153). Duch i Salvat en representació dels socis actius, Ramon Monegal pels protectors, Emili Aragón, canceller del Consulat del Salvador (154), Rafael Vehils de la Casa d'Amèrica, Benjamí Giberça, ministre plenipotenciari de Cuba a Noruega (155) i el senador Frederic Rahola -- que presidia, hi eren presents, a més de diversos cònsuls americans i Riera i Soler, secretari de la Cambra de Comerç, entre d'al

tres.

Citem, enffí, alguns acords d'interès del Consell Directiu: el juliol de 1910, "inspirant-se en idees exposades per Eugeni d'Ors", - adrejava instàncies a l'Ajuntament i a la Diputació perquè, per se parat o juntament, adquirissin una biblioteca filosòfica que havia aplegat un llibreter de Leipzig (156). El novembre de 1910, el Consell Directiu adrejava telegrams als diputats Carriga i Masó i Lluís de Zulueta per tal que, en nom de les minories parlamentàries a què pertanyien, s'oposessin al projecte de llei sobre l'obligatorietat per a tothom del servei militar "proposant, en canvi, el servei voluntari, per considerar-lo més racional i l'únic compatible amb les nostres reivindicacions" (157). El CACCI s'inscrivía també com a "congressista protector" als congressos regionals d'ateneus, celebrats l'abril de 1911 i el maig de 1912, a Reus i Vila nova i la Seltrú respectivament (158). El 1910 i 1911, instal.lava un quadre gràfic de les seves activitats a l'Exposició Permanent d'Economia Social al Museu Social, obtenint el 30 d'agost de 1911 un Diploma d'Honor atorgat per la Junta de Govern de l'esmentat Museu (159). El desembre de 1911, organitzava un "Cos de Delegats" - entre els socis que visquessin o anessin a viure a fora de Barcelona i que seguissin formant part del Centre perquè representessin - aquest en les poblacions respectives, possessin el CACCI en relació amb entitats afins, establissin bescanvi de col.locacions i rebessin els socis o persones recomanades tot facilitant-los-hi les gestions (160). El maig de 1914, enffí, el Centre s'adheria a l'acte d'Homenatge a la memòria de Rius i Taulet, l'alcalde organitzador de l'Exposició Internacional de Barcelona el 1888 (161).

Alhora que el Centre creixia i desplejava majors iniciatives i activitats, guanyava en prestigi públic i obtenia l'ajut material de l'Ajuntament i de la Diputació. A les subvencions que, ja amb anterioritat rebia d'ambdues, s'hi afegien les extraordinàries de --- 25.000 pts. que rebé de l'Ajuntament el 20 de juny de 1913 i la de 5.000 de la Diputació el 14 d'octubre del mateix any (162). Però, - aquest desplegament i aquesta anomenada del Centre que cloïa aquesta etapa amb 3.000 socis i un balanç prou curull de xifres i realitzacions, com al llarg de la seva història, era fruit del tre---

ball incansable d'unes juntes entusiastes i d'uns homes, el nacionalisme dels quals n'és la nota constant i l'explicació d'aquell activisme com hem tingut i tindrem ocasió de veure. En aquest sentit, Josep Puig i Esteve, president del Centre entre 1909 i 1916, sobressurt per les seves condicions de dirigent i la seva capacitat de treball. Nascut a Agramunt el 1876 (163), en acabar els seus estudis primaris, cursà la carrera de mestre, la qual exercí durant poc temps. Més tard, es dedicà a l'administració municipal i exercí de secretari a l'Ajuntament de Castelldefels per a passar, després, a Barcelona on treballà, primer a la casa Subirats, dedicada a gestions d'affers municipals (163 bis) i, després, de dependent d'escriptori en uns magatzems a l'engròs que la casa industrial de taixits "Torres i Cia" tenia instal·lats a la Plaça Jonqueres, avui desapareguda (164). Si bé no fou del grup creador del CADCI, n'era soci fundador, d'acord amb el que dictava l'article sisé, I, dels Estatuts que considerava fundadors els dependents ingressats abans del 24 de febrer de 1904. Puig i Esteve, tenia el número 147. El 18 de setembre de 1904, quan el Consell General Extraordinari creà la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, Puig i Esteve hi figurava com a vice-president sota Bordas de la Cuesta. En el Consell General Ordinari del 18 de juny de 1905, fou elegit secretari general, sota la presidència també, i ara del Centre, de Bordas, càrrec que exercí fins el 21 de juny de 1908 en què passà a presidir la secció d'Educació i Instrucció sota la direcció de Maximi Puncernau, president del Centre en el curs 1908-1909, com ja vàrem indicar al darrer capítol. El 27 de juny de 1909, en el mateix consell general que va decidir de crear una comissió d'Edifici Social i iniciar un capital social amb la mateixa finalitat, Puig i Esteve era elegit president del CADCI (165). Puig, era un home, segons Noguera i Comet, "d'una formidable activitat i capacitat de treball; sense una gran cultura però amb una intel·ligència natural tan desperta que tot seguit es feia remarcar. Al costat d'això -aspecte positiu- un temperament, en aquells temps, massa viu i dominador, una forta rudesia de caràcter que feia molt difícil el tracte amb ell llarg temps, sobre tot quan un home té un caràcter semblant. Amb tot, jo puc dir que no sols el vaig aguantar durant els quatre anys llargs que el ---

vaig tenir de president (...), sinó que el vaig arribar a amansir i a contreure una aristat tan sincera que durant tota la resta de la seva vida (...) em dispensà l'honor de demanar el meu consell, tant com a amic com a professional del dret" (166). "Amb la seva cara oberta -escriu, per la seva banda, Alexandre Galí-, els seus grans bigotis i el seu accent lleidatà era l'honradesa i la cordialitat en persona. En la vida interna del Centre coneixia el secret de l'activitat presidencial que no engavanya ningú i externament donava al Centre el to just que calia de popularitat i qualitat alhora" (167). "En Puig i Esteve -diu Joan Bastenia Catalunya com a motiu i fi de la seva existència. En Puig i Esteve fou un gran optimista i el seu optimisme era tan encomanadís que, tant ell com els que amb ell treballaven no arribaven a concebre la -- idea d'un fracàs (...). En Puig i Esteve, com a catalanista i com a dependent, sentí una gran joia pel seu nomenament -de president del CADCI-. Ell pressentia una futura actuació esplendorosa del -- llavors modest nostre Centre, i en assabentar-se de la fantàstica suma de 30.000 socis que tenia el Centre de Dependents de l'Havana, de la perfecta organització dels Empleyés de Lió, dels comptables alemanys, les organitzacions belgues, etc., etc., sempre -- deia que nosaltres també arribaríem a una cosa semblant. En Puig i Esteve tenia una gran confiança en el demà; tenia gravada dins la seva pensa aquella màxima d'Emersons que haureu llegit tots -- els que haveu passat per les aules de les nostres Escoles Mercantils Catalanes: Enganxa el teu carro a una estrella, és a dir, posa la teva vida o el teu desig a l'infinit." (167 bis)

Puig i Esteve, segons "La Veu de Catalunya", "havia militat a la Unió Catalanista i més tard, conforme a les seves particularitats polítiques i temperamentals, entrà a l'esquerra catalana, a la -- qual portà el seu prestigi i el seu entusiasme" (168). Dins de la UFNR, veiem Puig i Esteve elaborar la ponència "Organització de -- festes i esports com a complement de l'obra cívica de la UFNR" -- dins de la sèrie de ponències que, en formar-se aquella, redactaren Josep M. Vallés i Ribot, Pere Coromines, Jaume Carner, Francesc Layret, Joan Lloret, Rovira i Virgili i l'esmentat Josep Puig (169). S'oposà, tanmateix, a l'apropament entre republicans nacionalistes i radicals lerrouxistes. "Igual que molts altres fou tan

republicà com català", indica "La Nau" (170). "El dia que, mal---
 grat l'existència del contuberni radical-nacionalista -escriu "La
 Veu de Catalunya"-, els lerrouxistes, amb motiu d'una manifesta--
 ció a la Memòria de Pi i Margall, empaitaren a trets la bandera i
 els socis del CAUCI, al Passeig de Gràcia, calia sentir la seva -
 indignació" (171). Segons el mateix diari, aquest fet l'acostà in-
 sensiblement a "La Lliga Regionalista". Col.laborà a l'Assemblea
 de Parlamentaris amb un grup de dependents (172) i fou presentat
 per La Lliga com a candidat a les eleccions municipals de 1917, -
 pel districte segon, essent elegit regidor (173). Se separà de La
 Lliga amb l'escissió d'Acció Catalana (174) i cooperà amb els di-
 rigents del Centre en la seva lluita per la supervivència i l'au-
 tenticitat de l'associació durant la dictadura de Primo de Ribera
 (175). El 10 de gener de 1931 moria a Barcelona. Tots els testimo-
 nis coincideixen en el fet que sota la seva presidència s'esforçà
 perquè convivessin, al si del Centre, les diverses modalitats -
 del catalanisme i perquè aquest fos "la casa de tots" (176). Puig
 i Esteve fóra un orador sempre present en les manifestacions del
 Centre, de tons serens però pregonament nacionalistes com ja ho -
 hem vist en d'altres planes (177) i tindrem ocasió encara de veu-
 re en aquest capítol i en el següent.

L'article Actuació política i social, de Puig i Esteve, publicat
 el 3 d'abril de 1910, és una bona mostra dels propòsits d'aquest
 i un veritable programa presidencial: "(...) serà l'afany suprem
 del Centre consolidar la seva vida a fi d'obtenir major indepen-
 dència i aureolar-se dels prestigis indispensables per a què la -
 seva veu sigui escoltada i el seu vot respectat; (...) durà el -
 seu concurs a les pràctiques i expandiment catalanista cada dia -
 amb major intensitat; perfeccionarà les Escoles Mercantils Catala-
 nes (...) establint un ensenyament gradual metoditzat, depenent -
 d'un bon cos de professors, fins arribar a l'atorgament de certi-
 ficats d'aptitud que acompanyin el soci allà on vagi proclamant -
 la seva capacitat per a intervenir i cooperar ardidament en els -
 afers de la producció mundial; ampliarà i perfeccionarà l'espor-
 tisme i l'excursionisme fins a obtenir un bon medi d'esbarjo cien-
 tífic i d'educació física; engrandirà l'acció de Socors Mutus --

fent-ne un instrument de resistència que no solament guareixi el soci de les misèries de la vida, sinó que sigui un recer on fer-se fort per a la defensa de la nostra comunitat i dels nostres interessos, de manera que, a més de la bona organització de subsidis per malaltia, atur forçós i defunció i assistència a la Quinta de Salud La Alianza que avui tenim, ampliarà indefinidament, tot perfeccionant-lo, el nostre Registre de col·locacions, fins a la creació definitiva de la Borsa de treball (...) establint delegacions en totes les places comercials més importants del món (...); establirà l'estalvi per la redempció del servei de les armes; crearà la Caixa de pensions per a la vellesa, intervindrà fortament en les contractacions del treball (...), fent el treball remunerador com un medi honorós d'atendre les necessitats de la vida; procurarà enrobustir la seva constitució interna, augmentant el nombre dels associats fins a representar una força decisiva per a fer acceptar els seus ideals lluitant amb les modernes armes de propaganda i convenciment; per a les contractacions del treball i arranament de diferències entre patrons i obrers, regularització i reducció d'hores de treball i fixació de soldades mínimes passarà per l'establiment de les comissions mixtes, i sense perdre la unitat que deu regnar per a totes les necessitats i actuació de caràcter general, el Centre se subdividirà en seccions segons la característica del treball dels elements aplegats sota el nom genèric de "Dependents del Comerç i de la Indústria", establint, per tant, les seccions de dependents de detall, dependents de fàbrica, dependents d'escriptori, etc. a fi de què cada grup d'aquests pugui formular i defensar les reformes segons les seves necessitats especials, sense perjudici de fer tots acció mancomunada quan les circumstàncies ho exigeixin; i, finalment, el Centre anirà a l'obtenció d'un casal propi, on establirà les seves oficines de treball i des de on, emancipat ell, podrà actuar ardidament per Catalunya i per tots els seus socis. Així, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, a més d'actuar dintre de Catalunya com a entitat defensora del nacionalisme, (...) farà també catalanisme en la seva més ampla accepció, essent la seva bandera de combat la defensa dels drets individuals del nostre estament i

forjant, a propi temps, com a conseqüència lògica, el patró regulador de l'organització obrera catalana; i treballarà pels seus associats, essent el seu director, el seu ampar i la seva defensa; serà el seu director capacitant-los per a desempenyar plenament els seus deures professionals; serà el seu ampar socorrent-los en els jorns en què la negra dissort enteli els horitzons de la seva vida per manca de treball o de salut, i serà la seva defensa el dia que, plenament capacitat, intervingui en l'humanitària tasca de modificació de les defectuoses organitzacions actuals." (178).

Puig i Esteve que, en aquest article, com hem indicat abans, representava les idees d'un dels treballadors guanyadors del Petit Concurs - del març de 1909, del qual n'era l'autor, plantejava els principis de la propera Secció Permanent de Relació i Treball que es crearia pocs mesos després de publicar-se aquest article, si bé Puig, en aquests moments, la veia com una ampliació de la Secció de Socors Mutus com hem apuntat també en planes anteriors. Però, la gran tasca i obsessió de Puig en aquesta etapa, fou l'assoliment d'un casal propi en la recerca del qual demostraria a bastament la seva fe en la pròpia obra. Així, en el seu discurs, a la inauguració del curs 1911-1912, remarcaria la necessitat de la fe per a aconseguir l'edifici propi perquè "no hi ha força més gran a la terra que l'obra dels creients" (179). Hem citat, abans, com a partir de l'agost de 1912, la presidència del Centre anava citant els socis del Centre en grups de 15 o 20 per a recaptar la seva col.laboració. "Durant més d'un any -escriu Noguera i Comet-, totes les nits alternes, el Sr. Puig i Esteve, acompanyat d'algun company del Consell, mes per mes, anà cridant al seu despatx els socis de la casa" amb la finalitat, com ja hem dit en tractar d'aquesta qüestió, que subscriuissin una emissió d'accions, anomenades "cèdules del Casal" que havien de permetre poder lliurar una quantitat a compte a l'entitat venedora (180). Puig i Esteve visità els socis protectors, cercà i obtingué l'assessorament de Pere Coromines i Ramon d'Abadal i desplegà una incansable activitat fins a assolir l'objectiu delegat. Els socis del Centre reconeixeren l'esforç de Puig i l'aclamaren a les diverses assemblees i actes que es relacionaren amb la compra i presa -

de possessió del casal com ja hem tingut ocasió de veure. Al Consell General Extraordinari celebrat al Palau de la Música, el juny de 1913, 160 socis presentaren una moció, "defensada amb calor" pel soci protector Ramon Monegal, demanant que s'acordessin "expressius vots de gràcies" per a tots els qui havien intervingut en les gestions per a dotar al Centre d'un casal propi, i, sobre tot "a nostre digne president senyor Puig i Esteve, el retrat del qual es proposava també que fos col·locat al nou edifici". La moció fóra retirada pels seus signataris "per especialíssima i irrevocable decisió del Sr. Puig de rebutjar tots els honors que se li volien concedir" (181). Encara, en signar-se l'escriptura pública de compra-venda el 16 de novembre de 1913, Joan Bas, en nom de tots els socis, després de la lectura d'aquella, lliuraria una ploma d'or, costejada per subscripció entre els companys perquè amb ella se signés el contracte (182). En disposar-se Puig a fer-ho, fou objecte, escriu la crònica de "El Poble Català", "d'unes manifestacions de simpatia realment entusiasta i emocionant. Tothom dret en la gran sala, inclòs tots els que es trobaven a la presidència, aclamava al que més que president és l'ànima del Centre; els aplaudiments i els visques eren eixordadors, mentre el senyor Puig i Esteve, el cap cot i espurnejant-li els ulls, no sabia com remerciar aquell esclat de la devoció ben merescuda que per ell senten tots els socis del benemèrit Centre." (183).

Però l'eficàcia de Puig i Esteve era fruit, no solament de la seva pròpia capacitat de treball, sinó també de la tasca d'un equip d'elements valuosos i del ressò, l'escalf i la participació que hi prestava un ampli conjunt d'un grup social com era el de la dependència. En aquest sentit cal remarcar els membres de les diverses juntes d'aquesta etapa (184), en especial Joan Bas i Soler, president de la Secció d'Educació i Instrucció entre 1909 i 1917; com assenyàvem al capítol anterior, fou el qui estructurà els estudis de les Escoles Mercantils, primer en quatre cursos, el 1909 (185), i en tres, a partir del curs 1910-1911. Bas i Soler, fou també un col·laborador eficaç de Puig en l'obra d'aconseguir un casal propi; fóra un dels membres elegits a l'Assemblea del Palau de la Música, el juny de 1913, per a formar part de la Comissió Administrativa de l'Edifici Social,

en la qual feu de caixer. Segons Alexandre Galí, a Bas "es degué la troballa de l'edifici de la Rambla de Santa Mònica i la gestió difícil per a assolir que passés a ésser propietat del Centre" (186). Al seu costat, cal esmentar també a Rafael Pons i Ferreras, secretari general del Centre entre 1910 i 1916, any, aquest darrer, que substituï Puig en la presidència. Pons, subratlla Galí, "no era un home brillant com Bordas o Puig, però era d'aquells que s'apaguen per a lliurar-se millor a l'obra a la qual vincula la pròpia vida. Laboriós, puntual, discret" (187). Pons era també professor de "Teoria del teixits" a les Escoles Mercantils Catalanes; professionalment, era, tècnic "d'una de les factures més importants de Catalunya i empleat en la dita casa feia molts anys", segons subratlla Noguera i Comet (188). Al costat d'aquests tres noms constants en aquesta etapa, Puig i Esteve, Bas i Soler, Pons i Ferreras, apareixien d'altres animadors de les diverses seccions, alguns ja coneguts en anteriors etapes com Josep Bordas de la Cuesta que fou el primer president i organitzador de la novella secció permanent de Relació i Treball durant el curs 1910-1911. A partir d'aquest darrer any, sorgeixen d'altres persones que porten el pes de la tasca social i laboral: Adrià Prezas, Pere Palà, Josep M. Feliu i Codina, Frederic Juandó, etc. D'altres noms destaquen en diverses seccions: Antoni Caballer i Aviñó de la Secció de Socors Mutus; J. Delclos i Dols, Roca i Codina, Torrent i Hostench, Francesc Rosell, de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, membres tots ells de la Unió Catalanista; Eladi Homs, vice-president de la Secció d'Educació durant els cursos 1912-1913 i 1913-1914, professor d'escriptura nordamericana en el curs 1911-1912, i al qual ja hem fet esment al capítol anterior; Narcís Rucabado, germà de Ramon Rucabado -que actuà aquest darrer com a vicepresident d'Educació i Instrucció en el curs 1909-1910-, que apareix a les juntes de la Secció d'Educació a partir del curs 1911-1912, "treballador infatigable" d'aquesta secció, organitzador del seu museu i del seu arxiu i, quan fos creat el Butlletí Escolar de les Escoles el 1916, el qui en duria el pes principal (189); Marià Vendrell, al costat d'ambdós, fóra un altre dels principals animadors de la Secció, en les juntes de la qual, a partir de 1911, i al llarg d'aquesta eta

pa, apareixeria com a vocal directiu primer; esmentem, enfi; a Narcís Cuyàs i Joan Rigol de la Secció d'Esports i Excursions i caixer perpetu, i ja esmentat en el capítol anterior, Josep Sala i Ricol. -

L'estiu de 1914, cloïa una etapa. En sentit estricte, l'havia clos - la inauguració del Casal de la Rambla, però l'estiu de 1914 esclatà la primera guerra mundial que incidiria tan fortament sobre Catalunya. L'agost de 1914, doncs, pot posar-se com a ratlla divisòria entre aquest capítol i el següent, car la mateixa vida interior del Centre també serà afectada per aquella incidència internacional i sofrirà de les convulsions i agitacions que experimenti la societat catalana en anys propers. Mentre, poc després, es feta la presa de possessió del nou hostatge de la Rambla, esclatava al Centre un conflicte, el qual, segons Noguer i Comat, "va portar una enorme pertorbació en la vida d'aquest (del CAOCI), malgrat la seva insignificació, car estigué a punt de provocar una discòrdia tal que hauria posat en perill la vida mateixa de l'entitat si el Centre i Catalunya no s'hagués imposat a tots. Era tradició de la casa la prohibició de tot joc de cartes, fins els més innocents i familiars. Quan en el seu nou hostatge, el Centre posseï un local de cafè ben instal·lat i confortable, alguns dels seus socis (...) estimaren que aquella prohibició era exagerada i absurda i que cap perill hi havia que el Centre es poguessin jugar els jocs de cartes lícits i familiars i formularen en aquest sentit una petició al Consell Directiu per a què concedís l'autorització necessària. Es de fer remarcar que estaven permesos en el dit cafè els jocs d'escacs i de dames i també hi funcionaven diversos billars en els quals es feia el xapó i algun altre joc per l'estil. Assabentats de la petició altres socis, partidaris de mantenir la tradició suscita s'adreçaren així mateix al Consell Directiu protestant de la petició esmentada i demanant que, de cap manera, fos atesa. Al cap dels suscits tradicionalistes es col·locà Ramon Rucabado (190) (...), antic soci del Centre (...). El Rucabado, com de costum, escrigué llargament sobre aquell assumpte que començà a encaminar els esperits dintre del Centre cap a la divisió, no sols entre els socis, sinó en el mateix Consell Directiu. El president del Centre, Sr. Puig i Esteve, sostenia una mena de criteri, el de -

no refusar la petició, però tampoc implantar de moment els jocs de cartes, això és d'ajornar l'afer per a què les passions es calmes--sin i deixar-lo a la resolució d'una comissió especial (...). Però, els tradicionalistes consideraren això una inacceptable habilitat i maniobra del Sr. Puig i Esteve al qual acusaren de carlista vergonyant i començaren a atacar-lo amb certa violència." (191) Sembla que, sobre aquesta qüestió, el Consell Directiu, el 22 d'abril de 1914 prengué una decisió, probablement la solució eclèctica que propugnava Puig; tanmateix, en el Consell General Ordinari, del 28 de juny, que havia d'elegir la part corresponent del Consell Directiu (192) i al qual acudiren 240 socis, es presentà, entre altres, una proposició que demanava que no s'establís al Centre "jocs de cartes de cap mena", la qual fou aprovada "després de forta discussió" -- (193). El fet és que "a conseqüència de l'ocorregut en el Consell General Ordinari del 28 de juny (...) en la discussió d'una proposició presentada per diversos socis contra l'establiment del joc de tresillo en el Centre, i considerant-se els companys que formaven part de l'anterior Consell Directiu i foren reelegits per a integrar el de 1914 a 1915, que amb l'acord pres sobre dit assumpte pel Consell General i pels conceptes emesos davant d'aquest pels defensors de dita proposició, quedaven moralment mancats d'autoritat per a seguir portant la direcció del Centre, presentaren la renúncia de llurs respectius càrrecs, essent els renunciants els companys Josep Puig i Esteve, president del Centre; Rafael Pons i Ferreras, secretari general; Josep Sala i Ricol, caixer general; Josep Bas i Soler, president de la secció d'Educació; Marià Vendrell, vocal directiu de la mateixa secció; Pere Palà i Puig, president de la Secció de Relació i Treball; Josep Noguera i Julià, de la Secció d'Esports, i Joan Rigol de la mateixa secció." (194). El resultat fou que les seccions hagueren de convocar noves juntes generals que reelegiren els càrrecs que els hi pertocava i que el Consell Directiu interí, presidit pel vicepresident segon, Josep M. Ribas i Puig, convocà un Consell General Extraordinari de socis per al dia 11 de juliol per a donar compte de les renúncies de Puig, Pons i Sala i de les vacants existents a la Comissió Administrativa de l'Edifici Social per no haver acceptat el càrrec per al qual fou elegit, Ramon Mone-

gal, en el Consell General Extraordinari del 15 de juny de 1913, i haver presentat la dimissió Amadeu Tous per l'esdevingut al consell general que havia provocat la convocatòria. Prop d'un miler de socis acudiren aquesta vegada, com a bon senyal de l'expectació i el ressò que havia desvetllat la crisi. Oberta la sessió, Puig i Esteve, en un llarg parlament, amplià les raons de les renúncies, abandonant, tot seguit i juntament amb Bas, Sala, Fons i Noguera -que -pronunciaren breus paraules associant-se a les de Puig i Esteve- la sala del Consell. "Immediatament es donà compte a aquest -el Con--sell- d'una proposició presentada per 726 socis, qual autenticitat es confirmà d'un a un per la secretaria, i que fou admesa pel Con--sell Directiu Interí per ésser ajustada a l'objecte de la Convocatòria" i que manifestava:

"Els abaix firmants, socis actius i protectors del Centre, desagradablement impressionats per l'ocorregut en el Consell General Ordinari de socis del dia 28 de juny darrer, amb l'aprovació d'una proposició contrària a l'acord pres pel Consell Directiu del Centre en 22 d'abril pro-passat, lo qual motivà que en el transcurs de la discussió, s'establís un criteri, acceptat per la majoria dels assistents, desfavorable per als individus del Consell Directiu del Centre que prengueren aquell acord, els quals han formulat per aquell fet, naturalment, la renúncia dels càrrecs perquè foren elegits i -ha produït la dimissió d'alguns d'ells i d'algun altre dels individus de la Comissió Administrativa de l'Edifici Social, després de -fer constar que estan absolutament identificats amb el Consell Directiu del Centre, quina tasca ha merescut fins avui l'aprovació i l'aplaudiment general de tots nosaltres; tenint en compte que avui és d'imperiosa conveniència que els individus dimissionaris segueixin portant la direcció del Centre revestits de tota la força moral necessària: Proposem al Consell General se serveixi acordar:

1. No acceptar la renúncia dels seus càrrecs presentada pels individus del Consell Directiu del Centre.
2. Pregar els companys dimissionaris (...) que segueixin despenyant els càrrecs (...).
3. Pregar els companys de la Junta Administrativa de l'Edifici Social que se serveixin seguir en els seus càrrecs, lo qual es ab-

- solutament necessari per a la consecució del fi que el Centre persegueix.
4. Rendir tribut d'adhesió a tots els companys que prengueren l'acord del dia 22 d'abril darrer i
 5. Atorgar un ample i il·limitat vot de confiança al Consell Directiu del Centre, Juntas de Govern de les Seccions Permanents i Junta Administrativa de l'Edifici Social per a què continui la seva tasca i puguin complir els compromisos contrets en nom del Centre, i prendre tots els acords que per a bé i prosperitat del mateix els dicti el seu bon criteri."

Posada a discussió i votació, punt per punt, "el primer i el segon fóren aprovats sense discussió; el tercer amb nou vots en contra; el quart amb un vot en contra i el quint per unanimitat. Una salva xaradora d'aplaudiments acollí aquest resultat." Tot seguit era coberta la vacant de Ramon Monegal amb l'elecció del soci protector Eugeni Prat i Colomer. "I entre aclamacions entusiàstiques al Centre, a Catalunya i al Consell Directiu" es clogué l'assemblea. Immediatament, després, el Consell Directiu prenia possessió dels seus respectius càrrecs. En definitiva, com assenyala Noguera i Comet, els "tradicionalistes" es sortiren amb la seva, car el Consell Directiu "no volent tornar a agitar els esperits" no pensà més en replantejar aquella qüestió. Aquesta crisi, al cap d'un any, era vista com una "tempesta d'estiu" en la Memòria del Consell Directiu del Curs 1914-1915 i hom hi afirmava com després de "tanta prova d'afecte" -l'ample vot de confiança donat en aquella assemblea i les mostres d'adhesió relatives- "ens trobàrem intensament reconfortats, i un gran delit de noves empreses se'ns apoderà". Rafael Pons, un dels dimissionaris d'aquest moment i autor de les Memòries del Consell Directiu, escribia, també, "jo sols us faré saber la corprenedora emoció de què ens sentírem dolçament invadits els que, com jo, vàrem ésser objecte d'aquella magna renovació de poders i de simpaties, ratificada pel vot unànim de quasi la meitat de socis del Centre, que aquí es congregaren" (195).

Les activitats periòdiques

Al costat de les iniciatives, accions i tasques de cada etapa i que ens permeten de veure la progressió del Centre, les activitats periòdiques ens donen fe d'una continuïtat i ens reflecteixen igualment aquella línia de creixement. D'altra banda, a les activitats que enumeràvem al capítol anterior, ara s'hi afegixen, a partir de l'estiu de 1912, la festa de repartiment de premis de fi de curs i la festa de germanor que oferien els deixebles de les Escoles als seus professors l'endemà mateix. Però, com en d'altres anys, les festes de l'aniversari, les commemoracions de l'onze de setembre o les inauguracions de curs, no tenen un interès o un caire intern, sinó que testimonien el ressò extern i la voluntat dels homes del CADCI de manifestar el seu nacionalisme englobador; d'aquesta manera, segueixen convidant els representants de les diverses branques del catalanisme.

Pel que fa a les festes de l'aniversari aquestes tenien una part esportiva, la qual, a partir de 1912, es desenrotllava al Camp d'esports que el Centre, el setembre de 1910, havia llogat al carrer Muntaner (190); una part de sardanes i una part de parlaments, a part del sabut repartiment de "bonos de pa i arroç" que les precedia. Les de 1910 es feren el 3 i 4 d'abril i el primer dia coincidiren amb la publicació d'una plana a "La Veu de Catalunya" i a "El Poble Català", en la qual hi col.laboraren totes les seccions i a la que ja hem fet referència en d'altres llocs; el més remarcable, però, d'aquestes festes, foren les conferències, pronunciades el dia 3 a la tarda i el 4 a la nit, de Martí Julià, Manuel Folguera, Raimon d'Abadal i Pere Coromines, els quals glossaren les seccions d'Esports i Excursions, Propaganda Autonomista, Socors Mutus i Educació i Instrucció, respectivament (197). El dia 3, a la nit, tindria lloc finalment un "sopar de germanor" en honor del Centre de Dependents de Sabadell (198). La de 1912 (199) es feu el 14 d'abril, hi assistiren delegats de la Cambra de Comerç, una bona representació del Centre de dependents de Sabadell, de l'Agrupació d'Empleats de Mataró, Agrupació Mútua del Comerç i de la Indústria, de la premsa, Folguera i Duran i el més remarcable fou el parlament de Puig i

Esteve (200). El dia anterior, "El Poble Català", publicava un article titulat L'obra del Centre Autonomista de Dependents. Un aniversari, el qual novament assenyalava la importància i el sentit de l'obra del CADCI per l'agermanament dels "ideals de treball i pàtria";- també, en aquesta ocasió hom es reunia a dinar al Mundial Palace -- (201). La celebració del X Aniversari, coincidí amb l'Assemblea de Dependents del comerç i de la indústria de Catalunya, el 12 i 13 d'abril de 1913 i hi farem referència en parlar d'aquesta darrera, i la de 1914 es feu coincidir amb el trasllat al nou local de la Rambla de Santa Mònica, al qual ja ens hem referit a l'apartat anterior.

Assenyalem, també, la presència, les vigílies de Pasqua, de diverses corals que visitaven el centre per a cantar-hi "caramelles" (202).

Pel mes de juny, com sempre, cada any es renovaven les juntes de secció i el Consell Directiu mitjançant les corresponents juntes i consells generals ordinaris. D'aquests consells generals, el del 26 de juny de 1910, acordà formar dues comissions, una encarregada "d'estudiar i redactar les bases per a la creació d'una cooperativa de consum en el Centre", i l'altra de fer "l'estudi del segur per als socis del Centre en el novell Sanatori Català de Típics (203). En aquest sentit, el Consell, a proposta de la Secció de Socors Mutus, acordà d'ingressar com a soci col·lectiu en el "Sanatori Català per a obrers tuberculosos i pre-tuberculosos" (204). Pel que fa a la primera comissió, desconeixem les conclusions del seu treball, però la realitat fou que aquesta no es crearia fins molt més tard, el 1922.- El Consell General del 29 de juny de 1911, per la seva banda, aprovà la creació d'una secció especial, sota la dependència de la de Socors Mutus, per a tenir cura de la direcció i administració d'una assegurança mútua per al cas de mort, voluntària entre tots els socis del centre. Per a l'estudi i proposta del seu reglament hom nomenava una comissió; tanmateix, aquesta secció no es concretaria en els fets fins el 1915 (205). El del 30 de juny de 1912 s'ocupà de l'estat dels treballs d'aquella darrera comissió i de la situació de les gestions de l'edifici social, entre d'altres punts (206). El tema del casal ocuparia també el Consell general ordinari del 29 de juny de 1913 -a part de l'extraordinari celebrat el 15 del mateix mes al

Palau de la Música i al qual ja hem fet referència a l'apartat anterior (207). El consell general extraordinari del 27 de juliol s'ocuparia de l'adquisició de l'edifici surant del Club de Mar, com en un altre apartat ens hem de referir, a part d'aprovar una proposició -- "aclarint el paràgraf III de l'article VI dels Estatuts del Centre -- en el sentit de què passaran a ésser socis protectors aquells actius que tinguin negoci per compte propi encara que continuessin essent dependents d'altra empresa comercial o industrial" (207 bis). A l'apartat anterior, enfi, fèrem referència al conflicte que dividí als socis sobre l'autorització o no dels jocs de cartes al Centre i que es plantejà al Consell general ordinari del 28 de juny de 1914 (208).

A partir de 1911, s'organitzaren, cada curs, uns "Concursos de Fi de Curs" (209), seguits d'una Festa de Repartiment de premis, la qual -- se celebrava en la primera setmana de juliol, i, a partir de 1912, -- l'endemà era continuada amb una Festa de Germanor, organitzada per les Agrupacions Escolars de les Escoles en honor dels professors. En la primera festa de repartiment, celebrada el 5 de juliol de 1911, -- Joan Bas i Soler manifestaria que la finalitat dels premis era la de "procurar l'impuls de la voluntat per medi de l'estímul" i, deia més tard, "hem establert aquest torneig de fi de curs, no en forma d'exàmens, per treure el regust de coses de primer ensenyament o encarcament de centre oficial, sinó de concurs, en les mateixes classes, a la vista de tots els companys, sense l'oficiositat de cap individu -- de la Junta Permanent d'Educació" (210). Bas, en seu mateix discurs remarcaria, tot adreçant-se als representants, presents, de l'Ajuntament i de la Diputació, que el Centre s'hi feia "poble, perquè fer poble és elevar el nostre nivell intel·lectual, fer poble és practicar l'esperit de germanor i d'associació dintre el nostre estament, i fer poble és amarar-nos conjuntament d'amor a la nostra terra en les festes patriòtiques que celebrem, ja que a tots ens guia un amor -- gran i intens vers nostra mare Catalunya." L'acte acabaria, finalment, després d'unes paraules dels representants de les dues corporacions barcelonines i de Fuiq i Esteve, amb l'obsequi d'un vas de cervesa a professors i alumnes premiats (211). La festa de repartiment de premis, doncs, esdevenia una nova ocasió de refermar el nacionalisme i l'actuació cultural del Centre. Així, el mateix Bas i Soler

deia a la festa del 6 de juliol de 1912: "La festa d'avui, companys, no la veieu com una senzilla festa en la que es reparteixen uns llibres: veieu-la més gran la seva finalitat, veieu-la amb el vostre cor de català i amb el vostre entusiasme de dependent de comerç. Com a catalans, devem sentir el goig de què una munió de companys, mercès a nostra vida corporativa, han eixamplat l'horitzó dels seus coneixements, esdevinguts ciutadans més perfectes, i els pobles són més grans a mida que es va enlairant el nivell intel·lectual dels seus ciutadans. (...) el gran secret de la nostra prosperitat, és que en totes les ocasions no ens ha guiat l'interès propi ni personal, sinó que sols hem tingut un guia, un anhel, una aspiració i aquesta ha estat sempre treballar per Catalunya" (212). L'endemà de cada jornada de repartiment de premis, s'esdevenia l'esmentada festa de germanor que responia a la idea formulada a la diada citada del 5 de juliol de 1911 (213). Aquesta diada, que les agrupacions escolars organitzaven, com hem dit, en honor de llurs professors, es composava, segons les dates, d'exercicis gimnàstics, folclore i sardanes (214).

Passat l'estiu (215), venia la commemoració de l'onze de setembre, en la qual ja vàrem remarcar a l'anterior capítol, el paper del Centre que seguia mantenint en aquesta etapa, al sí de la comissió commemorativa d'aquella data, tot continuant exercint-hi la funció de secretari (216). Al marge de les ofrenes de flors a l'estàtua de Rafael Casanova (217), el Centre organitza un acte -vetllada necrològica o míting- d'afirmació nacionalista amb la voluntat integradora de sempre de les diverses tendències polítiques catalanistes i de superació de les seves divisions. Així, a la vetllada necrològica de l'onze de setembre de 1910, en la qual hi participaven els socis del CADCI Amadeu Tous, Joan Bas, Antoni Roca, Josep Bordas i Puig i Esteve, a més de Martí i Julià, el primer explicaria "el propòsit que hi havia hagut de celebrar un gran míting, un gran aplec catalanista en el qual tots els matisos i branques del catalanisme hi tinguessin representació i com havent-se desistit per diversos motius de tal projecte, el Centre de Dependents no volgué deixar passar la diada sense organitzar un acte commemoratiu". Martí i Julià, per la seva banda, es dolria "vivamente de què diades de dolorós record patriòtic -

(...) trobin els catalans i sobre tot a aquells que de la causa de Catalunya n'han fet bandera política, desunits i enemistats" i (...) "censurà fortament els uns i els altres, els de la dreta i els de -- l'esquerra catalanes, que s'hagin desviat (...) del pur catalanisme, per a seguir altres camins" (218). L'any següent, el 10 de setembre de 1911, el Centre aconseguiria aquell propòsit, citat més amunt, -- d'aplegar les diverses tendències del catalanisme en un míting en el qual prendrien la paraula Joaquim Delclós, president de la Secció -- Permanent de Propaganda Autonomista, Joan Cabré de la Lliga Regionalista, Pere Coromines de la UFNR, F. Millet de la Unió Catalanista, -- Francesc Rosell del CADCI i Puig i Esteve enmig d'un públic que omplia la sala d'actes i bona part dels jardins del Centre. Joaquim -- Delclós hi declararia un cop més la necessitat de superar "les petites diferències que ens allunyen els uns dels altres" (219) i Francesc Rosell remarcaria "l'obra d'educació, socialització del nostre poble i que el Centre realitza sense soroll, quietament, convençuts que l'obra positiva, afirmativa, és aquella que consisteix en aco---blar al poble ensenyant-lo, educant-lo, preparant-lo en un mot per a la lluita econòmica i política" (220). La mateixa diada de l'any següent, aplegaria Francesc Codó, de la secció de Propaganda Autonomista del CADCI, Enric Vilà pel nacionalisme republicà, Ferran de Segarra per la Lliga, Martí i Julià per la Unió Catalanista i Puig i Esteve. Martí i Julià posaria en contrast l'actitud dels "polítics" respecte de la dels veritables nacionalistes: "Com es podran queixar aquests homes, quan cridin als pobles per a eleccions suposem, i no els escolti, pensant que no venen amatents als actes purament nacionalistes? Sortosament, els joves delegats, sempre vibrants, tot entusiasme, parlant només de Catalunya, ens han fet oblidar als que no -- han volgut acompanyar-nos (...). Nacionalista --diria Martí i Julià -- més tard-- vol dir home moralment fort, al revés del polític que la -- moral li fa nosa" (221). "La reivindicació nacionalista, diria també, no és pas exclusivament territorial i política, és també social, en el sentit de què vol per a tots els catalans un major benestar, una vida més digna dintre la civilització. Mentre hi hagi en nostra terra dolors humans remeixables, Catalunya no serà redimida" (222). El 1913 no havent arribat a cap acord amb les "tres entitats capdavante

res del catalanisme" no es feu aquest miting (223) si bé el Centre - era present entre les entitats que signaven una comunicació adreçada a les minories de la UFR i de la Lliga Regionalista de l'Ajuntament (224) tot demanant-los la presència d'aquest darrer en la commemoració de la diada (225), i adreçava també una representació a la "vetllada patriòtica" que se celebrava el mateix dia, al vespre, al teatre Apolo (226).

El mes següent, després de l'onze de setembre, venia la festa d'obertura del curs, un dels actes culminants del CADCI. Si els mitings de la diada anterior o les ofrenes de corones al peu de l'estàtua, amb el Cant dels Segadors, les ovacions i els crits de "Visca Catalunya", servien per a expressar l'ideari nacionalista més enllà de disgregacions o de divisions partidàries, els actes d'obertura de curs - a l'igual que les festes de l'aniversari - reprenien el mateix to nacionalista, eren una ocasió de ressò públic de la seva obra i aconseguïen una gran capacitat de convocatòria en aplegar representants de les diverses branques nacionalistes i d'entitats econòmiques i culturals, alhora que la lectura de les Memòries de la Secció testimoniarva el progrés de les Escoles Mercantils Catalanes (227). Així, a l'obertura del curs, feta el 22 d'octubre de 1910, hi prenién part Guifré Coroleu, pels professors; Trinitat Monegal, pels regidors barcelonins; Jaume Virgili, del Centre de Dependents de Sabadell; Joan Perpiñà, de la Cambra de Comerç; Rosend Serra i Pagés, de l'Ateneu Barcelonés; Antoni Sansalvador de la Unió Catalanista, Frederic Rahola del Foment del Treball Nacional; Manuel Rius del Centre Nacionalista Republicà; Raimon d'Abadal de la Lliga Regionalista; i Manuel Folguera i Duran, en representació de la Diputació Provincial, a més a més del president i secretari de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció (228), els quals, com els qui ocuparien successivament la tribuna, cada any en celebrar el començament del curs (229), lloaven "l'obra de perseverància del Centre", com diria Serra i Pagés (230); aquest remarcaria també, en la festa d'octubre de 1910, el seu valor estimulants -com s'havia esdevingut en la mateixa ocasió l'any anterior- enmig d'un clima de baralla i frustració polítiques: "en aquest temps en què el fracàs momentani de l'actuació política catalana, --

tants pessimismes ha produït" (231); valor que també li donaria San-salvador de la Unió Catalanista: "La Unió Catalanista no podia man-car a aquest acte que tanta alegria ens vé a donar enmig dels pessi-mismes en què potsen hem caigut els patriotes. Cada any, en aquest acte sembla que es destrien els núvols del cel de la nostra pàtria i el sol de l'esperança ens conforta. "I Folguera i Duran;"És her-mós aquest acatament que us han vingut a fer les diferents entitats que representen les diverses branques de la nostra vida política ca-talana a vosaltres que precisament representeu el vell catalanisme que no es dividia ni en dretes ni en esquerres, sinó que unia tots els catalans. I si és hermós aquest acatament, més hermós és l'aco-lliment que vosaltres els heu fet: aplaudint amb igual entusiasme a uns i a altres, tenint per a tots el mateix afecte, veient en tots a Catalunya" i, tot seguit, demanava i feia vots "perquè un contrac-te de pau i treba s'estableixi entre les forces catalanistes (...). Si, representeu el vell, l'intangible catalanisme que ha considerat sempre com la base de l'edifici de la Pàtria, la cultura en totes les manifestacions de la vida nacional." (232) Nacionalisme, cultu-ra i comerç sintetitzaven, com sempre, el tema dels discursos, pro-nunciats, en aquestes festes i que prenien el seu valor per la compo-sició social dels seus animadors, fet que traduïa, al cap i a la fi, les aspiracions dels dependents en aquells moments com ja remarcà-rem al capítol anterior: "La Pàtria és la cultura, us han dit, --- -subratllava Rahola del Foment del Treball Nacional a la Festa de 1910-; doncs bé, jo us dic: la pàtria, la pàtria nostra és el co-merç. Però, feu bé en interessar-vos també pel vostre millorament social (...) Jo us demano que seguïu lluitant, però això sí, amb -aquest seny que heu tingut fins ara, per aquesta reforma del tre--ball intensiu, que aconseguireu, jo us ho asseguro. I no sols per -aquesta millora, sinó per les que originen com ara, per exemple, la de la participació en els beneficis, que seria penyora, a l'interes-sar al treball en la producció, d'una major concòrdia i harmonia en-tre els components d'aquella trinitat indestructible de què ens par-la Carnegie: capital, intel·ligència i treball" (233).

"A nosaltres, diria Pere Coromines a la festa de 1911, no ens han -

fet grans els fets de les armes, sinó els comerciants i les juntes de comerç de Barcelona, d'aquí la transcendència nacional de la tasca del Centre" (234). I Roig del Foment del Treball Nacional en la de 1912: "Vosaltres no sols treballeu per vosaltres mateixos i per la vostra indústria, sinó que feu una altíssima obra patriòtica, - una obra positiva d'autonomia, car enfortiu la vitalitat econòmica de Catalunya i li doneu forces per a arribar a obtenir, per la força si és necessari, les seves justes reivindicacions" (235). Pons i Ferreras, secretari del Centre i professor de les Escoles Mercantils remarcaria també, prou bé, aquesta combinació de nacionalisme, cultura i comerç que hem dit feien els animadors del CADCI: "la tasca de la joventut comercial ha d'ésser fonament nacionalista perquè a mida que s'intensifica el sentiment nacionalista s'obren nous horitzons en els afers econòmics de la nostra pàtria i davant d'ells adquireix aquella major responsabilitat, que deu vèncer l'estudi i la modernització dels procediments mercantils. L'ideal per als elements productors catalans ha d'ésser poder posar aviat amb orgull en tots els productes, la marca o divisa: "Fabricat a Catalunya" i que una joventut degudament preparada els sàpiga fer valdre igual arreu i comerciar" (236). Les Memòries i els discursos dels dirigents o dels professors semblaven justificar aquell qualificatiu de Rius, nacionalista republicà a la festa de 1910, quan s'adreçava als dependents amb les paraules: "(...) vosaltres que aneu formant l'èlite de la -- nostra burgesia" (237), enteses com a aspiració; aspiració al des -- classament ben real, com ja vèiem als capítols anteriors, en aquest grup social, però que cada cop més era una il·lusió com ho prova -- rien prou les dificultats amb què toparien els dependents en les se -- ves campanyes reformadores. Més tard haurem de tornar sobre aquestes qüestions. Aquí, en descriure l'activitat periòdica, ens ha interessat de remarcar la continuïtat d'un to i d'un estil en les manifestacions públiques del CADCI i d'una mística que explicava els balanços progressius de les memòries, que es llegien als consells -- generals i de cada secció i a les festes d'obertura de curs, o dels discursos que es pronunciaven als actes de l'onze de setembre, de l'aniversari o del repartiment de premis al final de curs, i que --

permetien de comparar el CADCI amb d'altres entitats de fora de Catalunya, com declarava Eladi Homs a l'obertura de curs, l'octubre de 1911:

"¿Com s'explica que hagi florit aquí tan bellament semblant centre i que no hagi sisquera esclatat en d'altres capitals espanyoles? - Ah! bé prou que ho sabeu tots: una sola paraula ho explica: som catalans, som catalanistes, lluitem per un ideal social patriòtic. - Som un centre que s'honra dient-se autonomista i que creu que fent cultura fa pàtria. No d'altra manera haurien pogut entregar-se a ell en cos i ànima aquells joves benemèrits al.ludits al comença- - ment i no d'altra manera, sense el seu entusiasme, hauria pogut -- créixer com ha crescut i va creixent tan bella obra" (238).

L'acció nacionalista

Certament, sense la mística nacionalista fóra difícil d'explicar-se, com afirmava Eladi Homs, el remarcable floriment d'activitats del CAUCCI i el seu creixement. El nacionalisme, doncs, com ja ho hem pogut veure en els apartats anteriors, seguia essent una constant en la vida del Centre Autonomista de Dependents; que continuava manifestant-se, per una altra banda, a través d'una escrupulosa neutralitat (239) davant de les tendències i discrepàncies partidistes del catalanisme, fidels a aquell nacionalisme integrador, repetidament subratllat. Aquest esforç de globalitat i de superació de tendències era particularment important en uns moments en que l'esquarterament solidari havia provocat aquell sentiment d'"aplanament" després de l'esclat de la Solidaritat. Ja hem vist també com els actes del Centre eren un esperó per a refermar el nacionalisme davant de les discòrdies i baralles dels diversos agrupaments polítics. Francesc Rosell, a la Memòria de la Secció de Propaganda Autonomista del curs 1911-1912, subratllaria les dificultats que implicaven per al Centre aquelles baralles: "Les condicions polítiques del nostre poble, aquestes lluites horribles que ens fan mirar com a estrangers els uns als altres com diria Shakespeare, fa que la nostra actuació de propaganda no la podem realitzar amb aquella intensitat que voldríem i que com l'expressió vulgar indica, fem totes les nostres coses amb peus de plom. Una idea exposada per un company, idea bona, realitzable, no la podem dur a terme. La nostra bondat, bonhomia, podria ésser considerada per uns o altres com manifestació contrària a la llur manera d'actuar, i tots nosaltres, el Centre, quina força és l'indiferentisme a les lluites de la vida pública, l'acoblament dels elements que integren el nostre ideal nacionalista, no podem pas arriscar-nos hi i així d'aquesta manera hem vist morir alguns projectes, idees aprofitables, que s'han esvaït com el somni d'una nit de febre." (240) També a les primeres Memòries del Consell Directiu i de la Secció -- Permanent de Propaganda Autonomista d'aquest període, hom hi exposava queixes sobre la falta d'assistència a molts actes, "especialment les conferències", cosa que feia "que les més de les vegades algunes idees no passessin de projectes" (241). I, alhora, "Acció" de juny -

de 1911, subratllava, a l'espai dedicat a aquella secció de Propaganda que el curs 1910-1911 el saldava "una mica negre" (242). Probablement la constatació que les conferències en aquest primer període -1910-1911-, no fossin prou concorregudes era un fet per als dirigents de la Secció de Propaganda tant més negatiu quan hom havia programat un important cicle d'Educació Civil per a l'any 1910 a cura d'Eugeni d'Ors, Ramon Rucabado, Juli Bassols, Eladi Homs i Alexandre Galí, les conferències dels quals foren reproduïdes íntegrament a la "Revista Anyal" (243) i hom havia donat conferències sobre temes nacionalistes a càrrec del soci Enric Cubas i Oliver (244), Martí i Julià (245) i de Josep Bordas (246). Aquest fenomen, probablement, fóra un reflex més del moment d'atuitment general, marcat per la crisi del catalanisme després de la Setmana Tràgica. Aquesta crisi, certament, entrebancava aquella voluntat englobadora del CADCI. La commemoració del 11 de setembre de 1910, fou la que més se'n ressentí. Ja hem escrit a l'apartat anterior, com el Centre no reeixí a organitzar un míting en què hi participessin les tres branques del catalanisme. Aquest fet impulsà un grup de nacionalistes, bona part dels quals ben segur eren del CADCI, a editar una revista quinzenal de propaganda catalanista "Avant", que durà des del 15 de novembre de 1910 fins el 30 d'abril de 1911, en la què hi col.laboraven persones del Centre com Antoni Roca i Codina i Francesc Rossell o relacionades amb ell com Guifré Coroleu, professor de les Escoles Mercantils Catalanes i que reflectia ben bé la mentalitat dels animadors del CADCI (246 bis). "La idea de publicar "Avant", deien en el darrer número, del 30 d'abril de 1911, vingué del 11 de setembre de 1910, quan la dreta i l'esquerra del catalanisme militant pretextant poc ambient entre els seus, defugí el fer un acte d'importància en comunitat per a commemorar la caiguda de Barcelona davant les tropes de Felip V i la Unió Catalanista, per manca tal volta, de forces, no es cregué en el cas de celebrar-la per sí sola. El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria seguint llur tradició, commemorà aquella data i de l'ambient que es respirà aquella nit patriòtica nasqué la idea de fer una publicació per a renovar l'esperit catalanista a fi de què les

entitats cabdals que avui dirigeixen el moviment dins de la nostra pàtria se sentissin novament fecundades, tinguessin confiança en - les doctrines de redempció catalana i accentuessin llur actuació - catalanitzant. "El mateix editorial subratllava que no era "la si- tuació econòmica la que ens obliga a plegar, doncs, si hé molts que poden i debien ajudar-nos no ho han fet, altres han fet més del que podien i amb aquests esforços i la subvenció que rebíem de la Sec - ció Permanent de Propaganda Autonomista del CADCI, sosteníem aven - tatjósament i decorosament la nostra publicació"(El subratllat és nostre) (247).

Hem dit també, a l'apartat anterior, que pel 11 de setembre de 1911, el Centre reeixí aquell cop a celebrar un míting amb representants de les diverses tendències; no obstant, aquest acord no es produí - sense discussió. Així, Francesc Rossell i Grant i Sala del CADCI po - lemitzarien, a través de les planes de "Renaixement" amb el Delegat del CNR del districte VII, el qual, a la reunió d'entitats per estu - diar la forma de commemorar el 11 de setembre, feta al CADCI, havia manifestat, segons aquells, que "l'acte de commemorar junts dreta i esquerra la memòria del 11 de setembre, no reportaria cap benefici ni a la dreta ni a l'esquerra; tot el més en reportaria al catala-- nisme" (247 bis).

Però, a desgrat d'aquestes dificultats i malgrat sofrir la mort --- d'un dels principals animadors de la Secció de Propaganda en aquells moments, Josep Collell i Serra, a finals de desembre de 1910 (248), el Centre s'esforçava per superar l'ambient del moment i seguir --- aplegant les diverses branques del nacionalisme en els seus actes - públics, com ho hem assenyalat diverses vegades; i, al marge de les conferències i vetllades (248 bis), que organitzava la secció esmen - tada, continuava desenrotllant accions en la mateixa perspectiva na - cional. Així hem de subratllar la prossecució de l'organització del Concurs Lexicogràfic (249) de la qual el Consell Directiu del Cen - tre en prengué cura directament "amb l'objecte d'aplegar el nostre lèxic comercial, reservant-se a aquest fi el padrinatge del tema de "Comerç i comptabilitat" (250). El resultat del veredicte no satis-

feu del tot al jurat qualificador (251), sobre tot el fet que quedés precisament desert el premi del Consell Directiu sobre comerç i comptabilitat (252). Tanmateix, es duqué a terme, "des de llavors - per part de diferents especialistes, la pacient feina d'ordenar i classificar les precioses arques de mots recollides al dit certamen, havent estat la primera enllestida, una de més de 1500 definicions, que es refereix a les indústries tèxtils i les seves derivades" (253). A iniciativa del secretari del Centre, Rafael Pons, el Consell Directiu, el 12 de març de 1913, el delegà "per a la formació d'un cos de col.laboradors encarregat d'ultimar el Vocabulari Català de les Indústries tèxtils i les seves derivades, destinar a l'obra magna del Diccionari Català, que té empresa l'acòstol de -- nostra parla, el M.I.Sr.Dr. don Antoni Maria Alcover, Fbre" (254). Pel que feia a l'acte de repartiment de premis, el 8 de gener de 1911, amb la participació i intervenció d'Alcover, Guifré Coroleu per la Comissió organitzadora i Folguera i Duran pel jurat qualificador, trobava un ressò remarcable i la sala d'actes s'omplia de -- gom a gom com en els grans actes del CADCI (255).

El Centre, però, en aquest primer període de l'etapa 1910-1914, no deixava d'aprofitar qualsevol ocasió per a testimoniar el seu nacionalisme. Així, quan el gener de 1910, el diputat Folguera i Duran adreçava una sèrie de proposicions al president de la Diputació, Prat de la Riba, demanant la cooficialitat de la llengua al si de la corporació esmentada, que es manifestés l'aspiració d'aquesta -- al "restabliment de la unitat administrativa de Catalunya" i que -- es trametés aquest acord a les altres diputacions catalanes, que s'enlairés a les festes, a la façana, la bandera catalana i que la Diputació es fes ressò del "pregon disgust" que havia causat l'actitud del "Ministre d'Espanya a la República Argentina" de fer prohibir l'us de la bandera catalana en aquell territori com poc ---- abans havia fet amb Xile -- tot demanant també de trametre l'acord -- d'hissar la bandera a les altres diputacions del Principat-- (256), el Centre, tot remarcant el "clan d'aprovació" que havien desvetllat aquestes "patriòtiques proposicions", decidia de sumar-s'hi --

tot adreçant-li un comunicat d'adhesió: "La vostra patriòtica proposició, presentada a la Diputació de Barcelona, dignificant, com de dret li pertoca, la personalitat catalana, ha tingut l'immens valor de posar a la llum del dia, que malgrat totes les qüestions circumstancials de la política, hi ha viu encara el magne problema de l'exaltació de la nostra nacionalitat. Fondament agraïts us en donem mercès" (256 bis).

Focs mesos després, un conflicte motivat per l'acord de la majoria lerrouxista de l'Ajuntament de Barcelona, a primers d'agost de 1910, de refusar el jurat que havia nomenat a Lamotte de Grignon director de la banda municipal i de nomenar-ne un altre que fes sortir un -- dels protegits dels lerrouxistes, un tal San José (257), provocà -- una immediata reacció de protesta del CADCI. El 6 d'agost, Puig i Esteve publicava un article titulat Per l'honra de Barcelona a "El Poble Català" rodonament condemnatori:

"La lluida gestió de la majoria lerrouxista a l'Ajuntament, acaba de donar una mostra més de les calamitats que podem esperar d'una unió d'homes sense ideals, orfes d'altruisme, solidaritzats només que per baixes passions i per l'odi imprescriptible a Barcelona. La solució donada abans d'ahir a la qüestió de la provisió de la -- plaça de mestre-director de la Banda Municipal és una prova evidencífissima dels malaurats propòsits que guien a aqueixa gent que en ma la hora s'han apoderat del govern de nostra casa comunal (...)(258). Aquesta decisió no hi ha cap raó bona que l'aboni; és inspirada pel sentiment anticatalà i antibarceloní que ha guiat sempre la política lerrouxista; per això mateix i per les fatals conseqüències que moral i artísticament han d'esdevenir de la desastrosa conducta dels lerrouxistes, els catalans, els barcelonins, ens hi hem d'oposar -- amb tota l'ànima. N'hem de fer qüestió capitalíssima. Si la barra -- bassada de l'Ajuntament prepondera, els professors de la Banda Municipal s'han de negar a ésser dirigits per en San José; si la barra -- bassada no pot ésser cohibida pels professors, les minories catalanistes de l'Ajuntament és hora de què com un sol home deixin d'assis -- tir a les sessions municipals fins que la justícia sigui feta; i si

aquest cas desesperat arriba, els veïns de Barcelona hem de protestar sorollosament; un tancament general de portes i una protesta es trident han de fer recular esporuguits a aquests homes que no es -- mouen més que obligats pel fuet d'un acaparador de voluntats i consciències. Jo mana l'honra de Barcelona!". L'escrit era signat pel CADCI, per Puig i Esteve pel Consell Directiu.

La protesta pública va durar diverses setmanes. Les planes de "El Poble Català" cada dia se'n feia ressò. Així trobem diverses adhe -- sions a l'actitud del Centre (259). El 17 d'agost se celebrava una reunió de delegats de corporacions, especialment d'orfeons i de ca -- re musical, i entre les quals hi figurava el CADCI, a fi de cana -- litzar la protesta i fer-la eficaç (260). La comissió que en sortiria, decidiria, entre d'altres acords, d'elevat un recurs d'alçada contra l'esmentada decisió municipal i el 25 d'agost visitava l'al -- calde i li presentava un escrit de protesta pel procediment de la -- Corporació, amb l'excepció dels regidors que havien actuat a favor de la decisió del jurat que havia nomenat Lamotte per a director de la citada Banda; entre els seus primers signants hi figurava Puig i Esteve (261). El 31 d'agost la Comissió de governació nomenava el "jurat esquiurol", a base de dos regidors lerrouxistes, un antic mú -- sic i tres músics militars de la Banda a fi que fes un veredicta fa -- vorable als interessos de la majoria lerrouxista (262) i a mitjans de setembre era presentat el recurs d'alçada que era signat per di -- verses entitats musicals i de cultura de Barcelona, entre elles el CADCI (263). Finalment, "El Poble Català" del 22 de novembre de --- 1910 informava que el governador civil aprovava "el recurs d'alça -- contra la revisió del fallo del primer jurat". "La circumstància d'haver estat nostrasocietat -- comentava "Acció" de setembre de -- 1910- la primera en protestar i el fet mateix de la protesta ens -- han valgut ja felicitacions de fora casa".

A finals de juliol de 1911, el CADCI es faria present en un miting organitzat per l'Associació Nacionalista Catalana en "honor de la bandera catalana" i per a protestar de la conducta del vice-cònsul espanyol a Guantànamo que pretenia fer arriar la bandera del Bloc Nacionalista Català de dita ciutat, i en agraïment alhora a les -- autoritats cubanes que "ampararen amb tota fermesa el dret dels -- nostres compatriotes d'hissar la seva bandera" (264). "Amb tal mo-

tiu -llegim a "Renaixement"- l'espaiosa sala d'actes de l'Associació es vegué ben concorreguda d'amics i companys en catalanisme. Els representants de la Joventut d'UFNR i de la Joventut Nacionalista - de la LL.R., malgrat haver promés assistir-hi, se'n abstinueren. - Com que no es tractava d'un acte de propaganda electoral, no ens - sorprengué el seu mancament. Ens dolgué; sí. Però amb tot, devem - fer constatar que la festa se celebrà en mig d'un caldejat entusiasme." (265) Vicens A. Ballestar, president de l'entitat, Josep Vilar dell, Ramon Cumané, Fere Pasqual que manifestaria que la "decepció que havia sofert al no trobar en aquesta festa a aquells que esbrancats del catalanisme pur deurien aplegar-se sempre que es tracta de portar a terme actes d'esperit netament patriòtic com el que s'estava celebrant, li havia esborrada la presència del representant del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria -nom acollit amb aplaudiments, segons fa constar el text-, d'aquesta entitat de caràcter purament social i cultural, que està destinada a representar un gran paper en l'assoliment de les nostres aspiracions" (266), Joaquim Delclós que llegí un poema "A la bandera", es crit expressament per a la festa, Luis i Brusí que llegí una prosa, "Cant de joia" d'Albert Bach, Company que afirmaria que "No podem esperar res d'aquells que no es mouen ni quan es tracta de reivindicar la bandera, que és la pàtria. Aquells que no senten únicament Catalunya, no han vingut; prou que els hauríem vist per aquí - si es tractés d'un míting electoral". Manuel Alcàntara i Gusart, que llegí un poema dedicat també a la bandera catalana, Francesc Rossell en nom del CADCI i Francesc Xavier Casas Briz (267). Francesc Rossell, manifestaria que "Ja han passat aquells temps en què tot acte atentatori a lo que indiqués catalanitat algava un clam unànim de protesta; avui els homes han abandonat el matis ideal de la Pàtria, per a llançar-se al buit de la política. Avui que ja no som "cuatro locos", que un dia hem fet tremolar a tota l'Espanya, que altre hem obtingut quasi la totalitat de la representació catalana al Parlament espanyol, amb tot i ésser més, i tenir ja dretes i esquerres, som impotents per a alçar la veu de protesta per una reparació digna a l'insult comés (...). És que l'obra de la joventut, la nostra obra, només ha de consistir en tancar-se en una sala més o -

menys gran, en un teatre si voleu, i celebrar-hi de tant en tant algun acte de protesta? És que la nostra missió ha d'ésser la de veure aquí nosaltres, els convençuts, a fer o a llegir uns quants discursos, per a assegurar-nos demà a l'entorn d'una taula de cafè, a criticar els vells que dirigeixen la política del nostre poble, que ho fan malament, que ens enganyen, que són poc estridents, quan nosaltres precisament amb la nostra passivitat, deixem que l'estridència i la puresa de l'ideal es prostitueixin? És que la joventut dels nostres dies, aquests joves (...) no s'han aturat mai a reflexionar que la llibertat no és una panacea, que és una cosa que costa llàgrimes, sang i fins perdre la misèra llibertat individual que es gosi? (...). La joventut del nostre poble, la qual en el mes d'octubre de 1906, feu vibrar les plomes dels més il·lustres escriptors de Catalunya, amb cants d'entusiasme per la seva cooperació a l'Àpoc de la Protesta, cerqueu-la ara, i si la trobeu sondejeu-la i veureu la misèria que cova en el seu esperit. Fregunteu a aquests joves si Cuba i Filipines obtingueren la llur llibertat amb deu o vint anys de lluita persistent. Digueu-los-hi que si tan covards són, que no tenen el valor de suportar els desenganys que en tota lluita s'hi troba, que s'arraconin, que s'amaguin sota terra, que no siguin tan malvats, que vagin escampant arreu, com ànimes envel·lides, com éssers que se'n van a la posta, la llavor del pessimisme (...). Però, encara que la multitud de joves, visquin allunyats de la lluita, nosaltres, els que no hem abandonat mai la integritat de les nostres aspiracions, procurem desvetllar els indecisos, diem-los-hi que no es cert que el catalanisme estigui malalt, que sols hem passat una llarga temporada de quietud; després de la nerviositat de la Solidaritat, som allà on èrem; (el subratllat és nostre)- i que si amb llibertat no hem aconseguit res, en canvi amb medis per a obtenir-la, amb medis per a crear fortes i vigoroses les futures joventuts, les que ens portaran indubtablement la llibertat, a elles podrem oferir-los-hi aquestes grans manifestacions positives: Literatura, Escoles Catalanes, Orfeons, Palau de la Música Catalana, Estudis Universitaris Catalans, i, per fi, la Universitat Comercial Catalana que instal·larà en un casal propi, que aviat va a bastir, el CADCI que avui m'honoro en representar (...) tinguem fe en l'ideal-

íntegre, no abandonem mai l'estridència, lluitem, despertem, conquereim nous adeptes." (268)

Si hem extractat tan llargament, i l'hem subratllat, aquest discurs de Rossell és perquè és prou explícit i significatiu del moment i dels sentiments de la joventut nacionalista que animava el Centre i del qual Francesc Rossell n'era un important element. Malgrat les dificultats, doncs, el Centre mantenia una línia i una voluntat fidels de presència nacionalista: mitings de l'onze de setembre, festes de l'obertura de curs i de l'aniversari, protesta per l'afer de la banda musical, adhesió al míting en honor de la bandera catalana etc. i el mateix estiu de 1911 es feia present en la campanya contra la R.O. que centralitzava les oposicions a notaries a Madrid - (269) i en la campanya a favor de la Mancomunitat de Catalunya. Tot i ésser la primera qüestió de caire jurídic especialitzat, el CADCI, reaccionava també ben aviat contra aquella nova manifestació centralista i organitzava un míting "contra el centralisme" per al cinc d'agost de 1911 (270) al seu pati, en el qual hi prenién part Puig i Esteve, Sansalvador de la Unió Catalanista, Puig de la Bellacasa de la Lliga Regionalista, Manuel Rius i Rius de la UFNR, i Bordas del CADCI, per a adreçar com a conclusió un telegrama a Canalejas de protesta per la R.O. del 29 de juny de 1911 "centralitzant a Madrid les oposicions a notaries" i de manifestació del desig que fos revocada (271). Tanmateix, el col.laborador de "Renaixement" i soci del CADCI, Casals i Peypoch, remarcava un fet, produït també en el míting fet en honor de la bandera catalana: "En el míting que en el passat dissabte se celebrà al CADCI, ens va causar una fonda decepció la no assistència a aquell d'aquelles joventuts que allí representaven les diferents personalitats de totes les branques del nacionalisme català que hi prengueren part. A aquell acte, salvant alguna excepció, solament hi havia el públic de sempre, els intransigents, els reconsagrats, els que en tots moments i ocasions que es presenten per a treballar per la defensa dels nostres indiscutibles drets, hi aportem nostre desinteressat concurs, nostre esforç individual (...). Tenim de permetre que els nostres enemics, aprofitant les nostres xorques divisions, puguin matar d'una punyalada a la nostra Pàtria volguda?" (272).

Però, la qüestió de les notaries, com la de la Mancomunitat, tornaria a galvanitzar el sentiment nacionalista i de protesta. La campanya fóra un fet i el 18 de novembre de 1911 se celebrava un gran míting a la Sala Imperi, en el qual hi participaven Massot, Sansalvador, Ventosa i Calvell, Rahola, Carner, Suñol i Brocà; el CADCI -- s'hi adheria i Puig i Esteve hi duia la representació oficial (273). A les conclusions, hom demanava la immediata derogació del Reial Decret del 28 de juny darrer "per ésser atemptatori al dret català i al bon exercici de la funció notarial a Catalunya", s'afirmava la necessitat de tornar a l'estat de coses anterior al Reial Decret de Dato, o sigui, a la "vigència completa de la Llei del Notariat de 1862" i proclamava la més ferma voluntat "de Catalunya de què el seu dret sigui respectat i obtingui les condicions necessàries per a la seva renovació i deguda evolució". A la sortida es produïa una manifestació d'un miler dels assistents per a seguir després uns cinc cents Rambla avall, els quals, en passar davant del Palau de Comillas on s'hi hostatjaven els infants reials, donarien lloc a crits, càrregues de la policia i detencions (274). Els dependents del CADCI fóren uns dels protagonistes d'aquests aldarulls. Així -- "El Foble Català" del 21 de novembre de 1911 publicava la nota d'una comissió de joves del CADCI, a la qual, subratlla aquell periòdic, "una parella de policia no els deixava pujar (a la Redacció) i ha calgut la intervenció d'un element de la Redacció". Joan Torrent, Rafael Llinàs, Josep Isern i la resta dels cinquanta signants de l'escrit hi manifestaven: "Com aimants de la nostra pàtria, la llibertat i el dret català, els abaix firmants fem constar la nostra més enèrgica protesta pels atropells de què siguérem víctimes abans d'ahir, a la sortida del grandíós míting del Teatre Sala Imperi per a protestar del Reial Decret del 28 de juny. I amb el crit que ja mai ens cansarem de donar de Visca Catalunya! fórem sabrejats bàrbament algunes vegades per la policia. Protestem enèrgicament de la cafrada comesa pels susdits policies (...)" i acabaven dient: "Abaix el Reial Decret centralitzant les oposicions a Notaries. Visca Catalunya."

El plet de les notaries continuaria l'any següent. Canalejas, de moment, prometia de no convocar oposicions a les notaries vacants si

Bé no derogava el R.D. (275). A primers de febrer de 1913 "El Possible Català" insistia sobre l'afer i el 19 de febrer informava de la decisió de dividir el torn d'oposicions per a "notaries determinades i directes" i que el govern convocaria "oposicions a Madrid pel primer, i per l'altre mig torn, el directe, declara que es faran a les audiències" (276). Novament reprendria amb força la campanya i el 23 de febrer de 1913 se celebrava un míting al Teatre Tivoli, -- amb assistència de milers de persones, amb ovacions contínues als oradors, manifestació a la sortida, cant dels Segadors, xiulada a Cato i detencions. A la presidència se situava aquest cop tota la plana del catalanisme: Coromines, Cambó, Rodés, Martí Julià, Puig i Esteve, Domènech i Montaner, Ventosa i Calvell, Layret, Ignasi Igle - sias, etc. Entre les adhesions de tot Catalunya, hi figurava la --- del CADCI i hi pronunciaven discursos Massot, Pere Coromines, Trias i Giró, Francesc Cambó, Layret, Verdaguer i Callís, i Folguera i Ouran (277). El CADCI adreçava també un telegrama a Romanones d'asso - ciació a la "protesta toda Cataluña contra resolución que actual Gobierno incumpliendo promesas solemnes del anterior quiere dar asunto Notarias. Gobierno debe posponer interés de cuatro señores al de toda una región que ama y defenderá enérgicamente su glorioso Dere - cho propio". A aquest telegrama Romanones respongué amb un altre en el qual "ens diu esnòetement que el govern estudiarà l'assumpte. Fa vint mesos que l'està estudiant!..." (278).

La protesta contra la centralització de les oposicions a notaries - era paral·lela a la tasca pacient de Prat de la Riba, des de la Di - putació, i de Pere Coromines i Cambó, des del Parlament, per asso - lir la Mancomunitat de Catalunya; les vicissituds del projecte de - llei de mancomunitats estimularien, com l'afer anterior, l'abrandament nacionalista i el CADCI, igualment, faria sentir la seva pre - sència. D'aquesta manera, el Consell Directiu, per una banda, i la Junta de govern de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, - per l'altra, acudirien a la informació pública oberta "amb motiu - dels treballs per a la constitució de la Mancomunitat de les quatre províncies catalanes" (279). El 12 d'agost de 1911 eren presentats ambdós informes. Pel que feia al del Consell Directiu hom estimava que la Mancomunitat havia de tenir "per objecte encarregar-se dels

serveis de cultura, beneficència i obres públiques; de la defensa i reconstitució del nostre dret civil" i havia de procurar "l'obtenció de l'autonomia universitària; la descentralització de les oposicions a Escoles, Notaries, i de tots aquells serveis que afectin a la vida general de les regions"; hauria de concertar "amb l'estat - la contribució de sang, pagant-la amb diners o amb un contingent voluntari", concertar també "els impostos per un tant alçat anyal", recabar la facultat de "dictar lleis que regulin el treball segons la manera de ser de nostra nacionalitat, amb la constitució de tribunals mixtes arbitrals" i, amb la seva hisenda, havia de crear "els segurs obrers per a la vellesa i socórrer els sense feina". Segons l'informe, l'assemblea deliberant dels diputats de la Mancomunitat hauria de reunir-se "periòdicament i sempre en diferents indrets de Catalunya, si pot ésser a la mateixa comarca a què afectin els --- acords quan s'hagi de tractar algun assumpte d'indole particular co marcal"; els impostos que establís la Mancomunitat hauria de procurar fossin "sempre progressius i suprimint aquells que són més onerosos per la desproporcionalitat amb què graven els ciutadans i per tot el que afecti al treball, protecció als treballadors, tindrà -- sempre en compte els interessos i la ponderació del capital i del treball, fonts ambdues de la producció de tota mena que s'han de -- procurar fer cada dia més compatibles" (280). Pel que feia a l'informe de la Secció de Propaganda, aquest en les seves conclusions, després de solidaritzar-se amb el del Consell Directiu, manifestava que "la Mancomunitat ha d'atendre també l'extensió dels Estudis Un_u versitaris Catalans, fins a fer-ne la Universitat Catalana; ha de -- prestar tot el seu suport material a les institucions culturals i -- artístiques i als centres d'ensenyament intel.lectual i de cultura física que avui existeixen fills de la iniciativa particular i de -- les seves col.lectivitats, procurant la creació de noves institu -- cions similars arreu de Catalunya; s'haurà de preocupar de la con-- servació del tresor artístic i monuments escampats per nostra terra; haurà d'augmentar i establir noves biblioteques, creant-ne de fixes i d'ambulants, que corresponguin a les necessitats comarcals del -- nostre poble, i deurà vetllar per la integritat de tot el que si -- guin costums, lleis i usatges de Catalunya, conservadores dels ca -

ràcters típics de totes i cada una de les comarques catalanes."(281)

El 23 de desembre de 1911, Pere Rahola donava una conferència al -- CADCI de divulgació del Projecte de Mancomunitats davant d'un auditori que omplia del tot la sala d'actes (282). El 14 de juliol de 1912, els animadors del CADCI es feien presents a la conferència -- que Pere Coromines donava a la Sala Imperi sobre "Les Mancomunitats en el Congrés"; a l'escenari, Puig i Esteve, Isern, i Pere Palà del Centre seien al costat de diverses personalitats polítiques, la majoria de les quals pertanyien a la UFNR (283). El CADCI donaria el seu escalf popular a la campanya, especialment a la gran manifestació popular del 24 d'octubre de 1913. L'endemà havia d'obrir-se les sessions de les Corts i el 24 Frat de la Riba havia convocat, --- d'acord amb els presidents de les altres diputacions catalanes, una assemblea de diputats de les quatre diputacions provincials, de diputats a Corts i de senadors pels districtes de Catalunya per a decidir el capteniment a adoptar davant del govern Romanones. "Frat de la Riba i els seus adictes volgueren que l'Assemblea es reunís envoltada d'una atmosfera de cordial adhesió popular i muntaren al cap i casal de Catalunya una manifestació ciutadana amb una eficàcia comparable a la que demostraren tenir, set anys abans, els organitzadors de la Festa de l'Inmenatge en els dies esperançats de la Solidaritat Catalana"(284). L'assassinat de Canalejas però, i la pujada de Romanones amb les dissensions al si del Partit Liberal, - produïen la dilació del Projecte de Mancomunitats i, al capdavant, feien precari el mateix govern Romanones, com es veuria de seguida, tot desvetllant el nerviosisme en els mitjans polítics catalans; - d'aquí l'operació de Frat de convocar aquella assemblea. Els diaris catalanistes d'altra banda ajudaven a crear ambient amb els seus articles i crides per a la manifestació del 24 d'octubre (285). El -- Centre, convidats per la Joventut Nacionalista del Districte Sisé - es feia present a la comissió organitzadora d'aquella manifestació i s'adreçava, tot seguit, a les entitats similars de Catalunya perquè "fessin pública adhesió al projecte" (286). Però, no solament hi havia expectació per la manifestació entre els dependents del -- CADCI. "El Foble Català" del 23 d'octubre informava que "entre la

joventut ocupada en els despatxos, escriptoris, botigues i magatzems no es parla de res més. Estan neguitosos perquè no saben si llurs principals tancaran o no divendres, a la tarda, els establiments i concediran dues o tres hores als dependents per a què puguin anar a la manifestació" i després recensionava l'assemblea extraordinària, feta el 22 d'octubre, a l'Associació de la Dependència Mercantil la qual convocava també tots els associats per assistir corporativament a la manifestació esmentada i subratllava: "Regna gran entusiasme entre els associats, esperant-se que assistiran a la manifestació en la seva totalitat". El CADCI, per la seva banda, convidava, el mateix dia 23, els seus membres a l'acte. "La Veu de Catalunya" publicava un gràfic en el qual eren indicats els punts de concentració dels diversos grups; al final, se situaven el CADCI i els estudiants (287). Puig i Esteve, els membres del Consell Directiu, de la Secció de Propaganda i un bon nombre de socis amb la bandera del Centre, acudiren a la manifestació "que feu a mans de l'Assemblea el missatge -firmat també pel delegat del Centre- amb què el poble de Catalunya feia avinent als seus representants, que el projecte de Mancomunitats era esperat amb unànim interès per tota la Terra Catalana" (288). "El Foble Català" del 25 d'octubre, remarcava, en descriure la manifestació, que "pel nodrits que eren -- els grups, cridaven especialment l'atenció els formats per les entitats de la Lliga Regionalista, UFNR, Dependents de comerç i Unió Catalanista".

Finalment, en constituir-se la Mancomunitat, el 6 d'abril de 1914, el Consell Directiu del CADCI adregava un escrit al president --- d'aquella:

"Excel.lentíssim Sr.: El Consell Directiu (...) acordà expressar a V.E. la viva satisfacció amb què ha vist el començament de les tasques de la Mancomunitat catalana, aspiració unànim de Catalunya a la fi assolida encara que els regateigs del poder central el reduïsin a la seva mínima expressió l'organisme tan desitjat pels catalans tots. Malgrat les restriccions aportades al seu desenrotllo, aquest Centre que aportà en tots moments la seva veu i el seu esforç per la consecució del que era voler unànim de Catalunya, posa

la seva plena confiança en l'actuació de l'organisme legal representatiu de la unitat espiritual indestructible de Catalunya, esperant del patriotisme de tots els que per la voluntat del nostre poble tenen l'honor d'ésser els seus components, que compliran el seu començament amb aquell seny i esperit liberal, que fou en altre temps gloriosa executòria del poder públic català. Confia també aquest Centre, que la voluntat de Catalunya, que no pot considerar-se satisfeta amb les minses victòries assolides, es posarà, com sempre, resolta i unànim al costat dels seus representants per a obtenir una major extensió de facultats per al nou organisme, fins a lograr que aquest exerceixi amb plenitud de poders aquella sobirania necessària indispensable per a què la seva obra sigui profitosa per a la Pàtria nostra, en tots els ordres de la vida social. Rebeu també, Sr. President de la primera Mancomunitat catalana, la nostra enhorabona entusiasta per la merescuda distinció que l'assemblea de representants de Catalunya us tributà en votació esplèndida, elevant-vos al setial més alt de la mateixa, i pel parlament que ja des d'ell pronunciareu i pel qual, potser per ésser la veu mateixa de la Pàtria nostra, us ha valgut l'honrosa escamesa d'aquells, que per la seva irreductible animositat envers ella o per llur imperdonable ignorància, contrarien constantment les aspiracions lleials i legítimes de Catalunya." (289).

L'afer de les notaries i la campanya per la Mancomunitat, a partir de l'estiu de 1911, vigoritzaven novament el nacionalisme; el CADCI, si més no refermaria la seva tasca en aquest sentit.

Més encara, els joves animadors de la Secció de Propaganda concebiren la necessitat d'una actuació externa, de caire nacionalista i decidida. Amb aquesta finalitat s'organitzà una "vetllada íntima" - el 13 de gener de 1912: "Nosaltres exposàrem la idea d'anar a fer actes de propaganda catalanista, propaganda doctrinal, però se'ns digué que el que teníem que fer era senzillament anar a propagar -- l'obra del Centre. Consti que això era naturalment el que ens havíem proposat. Vingué la discussió i, és clar, ens vàrem entendre. Canvi de nom? Bé Le nom ne fait pas la chose, diuen els francesos, i a nosaltres tampoc no ens feia res. I començàrem tot seguit la pre-

paració de la campanya (...)." (290). Es tractava, segons el butlletí "Acció", "d'anar a predicar arreu de Catalunya els ideals d'emanipació del nostre poble" (291) i de fer -segons diria Francesc Rossell a la reunió- "una intensa campanya social a l'objecte de catalanitzar les masses obreres, fent que les qüestions de treball les basin, a l'ensens que en un fi econòmic, en el "i patriòtic" (291 his). Tanmateix, la projectada campanya sols tingué un fruit, un míting a Mataró; la raó, segons la memòria de la Secció, no havia estat "per manca de voluntat" sinó "per l'apatia o la manca d'interessa dels elements a qui demanàvem el llur apoi" per a celebrar els actes. "Perquè hem de parlar amb claredat. Al proposar nosaltres la celebració d'un acte cultural-patriòtic en qualque important ciutat catalana, ens dirigim tot seguit a una entitat de dependents que no saltres creiem més afina a les nostres idealitats o amb la que el nostre Centre hi està en relació; que la Secció no es troba en tal esplendorós estat econòmic que pugui permetre's el dispendi d'unes dotzenes de pessetes pel pagament de lloguer d'un teatre i els necessaris cartells de propaganda. Havíem anunciat la celebració d'un míting a la ciutat de Terrassa. Elements entusiastes d'aquella ciutat acceptaven amb alegria l'apoi que nosaltres anàvem a donar-los-hi. La idea de creació d'un Centre de Dependents anava a realitzar-se, l'èxit de les gestions assegurava el de l'hermosa idea; fem un míting abans, ens digueren, i nosaltres acceptàrem tot seguit. El dia era assenyalat, l'hora i el local, però... Veus aquí que els bons amics, recelosos potser de si mateixos, equivocadament, imprudentment m'atreveixo a dir, tingueren la mala idea de voler esbrinar quins eren més. I posats a la balança pesaren més els blaus que els vermells o viceversa, i adéusiau míting, Centre futur, il.lusions, etc., etc." (292)

On acompanyà l'èxit, en canvi, fou, com hem dit, a Mataró, a l'Associació Professional de Dependents d'aquesta ciutat. El 8 d'abril de 1912 tenia lloc un "Míting de cultura" organitzat per la Secció de Propaganda del CADCI i aquella associació de Mataró, i fet al Saló de concerts de l'Orfeó Mataroní. Obert l'acte pel president d'aquella entitat de Mataró, A.Cambra, iniciava els parlaments Joan Bas que -

descriu a grans línies l'acció del CADCI i remarcava la importància dels estudis comercials; A. Borràs de Mataró proclamaria la necessitat de l'associació, fustigaria "durament a la classe patronal que fent befa a la fe que diu professar, obliga a treballar els diumenges als seus obrers" i manifestaria que "l'estètica ha de modelar els sentiments dels joves. Proclama la necessitat de què les associacions obreres fassin contínues manifestacions d'art a l'objecte d'encaminar el gust dels obrers"; Adrià Fresas de la Secció de Relació i Treball del Centre, parlaria de la campanya del treball intensiu tot dient "que la bona disposició dels uns s'ha estrellat contra el rutinarisme de molts, no obstant haver lograt la implantació en qualques importants cases barcelonines", proclamaria "la necessitat de lluitar pel compliment del descans dominical, com també per obtenir raonables compensacions per la pèrdua de les festes intersetmanals" i acabaria a "encoratjant els dependents a fer campanya social en benefici de la classe"; C. Duc del Centre afirmaria que "la joventut obrera de Catalunya estem cridats a realitzar grans empreses, i que la joventut de Barcelona no ha volgut emprendre la lluita sense abans comunicar-se amb els seus germans de Pàtria a l'objecte que la campanya no siga l'obra d'uns, sinó la de tots; Francesc Alvarez de Mataró es dolria de la passivitat dels dependents de Mataró i lloaria el Centre; Francesc Rossell del Centre manifestaria que "l'actual crisi econòmica, el malestar social, la immoralitat ciutadana, la subsistència de lleis absurdes, és degut a la manca de direcció del poble, manca que esdevé de la inactuació de la joventut, qual passivitat fustiga durament"; Guifré Coroleu, professor de les Escoles del CADCI, clouria el míting i en faria el resum (293). Rafael Fons, a la Memòria del curs 1911-1912 del Centre subratllava com feia uns anys, la propagació de l'obra del Centre "s'havia produït quasi espontàniament a Sabadell, prenent cos en forma de Centre de Dependents que allí es fundà i amb el qual ens ha unit sempre una germanívola relació d'amistat i d'identificació d'idees. L'Any passat fou a la ciutat de Mataró on tingué lloc un cas semblant, i allí han anat enguany, a l'Associació Professional de Dependents uns quants companys nostres a expli-

car-los-hi i fer conèixer nostra organització i el gran secret que assegura el creixement del Centre, a dir-los que sense la bandera -- d'un perfecte amor patri que uneixi als homes, no és possible cap -- obra política, ni social, ni econòmica. Així és com entenem servir -- millor la santa causa del catalanisme, propagant els seus principis arreu i convencent d'ells amb l'exemple propi." (294). Els representants de l'associació mataronina, finalment, farien presència, a partir de les festes del IX aniversari, al costat dels dependents de Sabadell, a les festes del CADCI.

Malgrat el fracàs inicial de Terrassa, Joan Bas i Soler hi donaria una conferència sobre "Organització de centres de dependents, el 16 de març de 1913, dins d'un cicle de conferències d'estudis comercials organitzat pel "Casino del Comerç" de Terrassa amb la cooperació de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció del Centre (295), i per a la qual, acudí amb un grup de dependents del CADCI i del Centre de Dependents de Sabadell; Joan Bas descriuria àmpliament els objectius i les tasques del Centre i de cada una de les seves seccions en particular, subratllaria el caràcter patriòtic del CADCI, tot manifestant en aquest sentit la necessitat que els centres de dependent en general estiguessin animats per aquest sentiment, perquè "els --- bons negociants d'avui són els més grans patriotes", i citaria al final els centres de dependents de Catalunya: el de Mataró "que va desenrotllant una vida paral.lela a la nostra; si no amb tanta intensitat amb tant d'entusiasme, en funcionen a Manresa, Lleida, a Vila -- franca, que si bé han estat fundats per fins purament socials, com -- altres Centres constituïts a Barcelona han extés tots la seva vida a l'ensenyament comercial. I finalment els vostres conveïns, els nostres benvolguts companys de Sabadell, aquesta entitat amb la que ens uneix tant afecte i bona amistat que sempre ens hem considerats germanes l'una a l'altra, que ha arribat a ajuntar en la seva llista de socis 500 dependents, que té també unes esplèndides Escoles Mercantils que després del període de vacil.lacions preliminars que tota cosa no va porta en sí, tenen avui una marxa ferma, segura, que serveix de -- llaç d'unió entre els elements treballadors o sigui entre els dependents i els principals, entre els que hi ha tals corrents d'harmonia,

que sempre hi veureu els patrons a les festes dels dependents, i una representació de dependents a les festes dels patrons, talment com succeix a la nostra entitat de Barcelona que és comú veure barrejats a la presidència dels nostres actes als representants de les Cambres de Comerç, Industrial, Foment, Lliga de Defensa Industrial, etc., -- etc." i finalment acabaria fent vots perquè sorgís aviat el Centre de Dependents de Terrassa, i en aquest cas, "sols us demano una cosa: que al donar el primer esclat de vida penseu en nosaltres, concs voldríem segellar amb una estreta abraçada l'adveniment d'un nou estol -- disposat a conquerir la pàtria nova" (296). La conferència de Bas i Soler engrescà prou els alumnes del curs com perquè improvisessin -- una reunió per a tractar de la constitució a Terrassa d'un centre de dependents (296 bis) i el fet és que una delegació del Centre de Dependents de Terrassa es faria present a la presa de possessió del -- Centre del seu nou edifici a la Rambla de Santa Mònica l'abril de -- 1914 (297). El 4 de maig de 1912, la Secció de Propaganda organitzava un nou míting, aquest cop a Barcelona, dedicat a la joventut catalana, la vigília de la celebració dels Jocs Florals, del qual "Renaixement" diria que "poques vegades la sala d'actes del Centre s'ha -- vist omplena d'una tan gran gentada, i poques vegades també l'entusiasme ha estat tan immens com ho fou entre els concorrents al patriòtic acte" (298) i "El Poble Català", igualment, subratllaria que els joves atapeïen la sala i l'entusiasme, aplaudiments i "visques a Catalunya" expressats (299). Puig i Esteve obriria l'acte "remarcant -- l'obra peristentment catalanista que realitza el Centre per a aconseguir la propulsió del moviment patriòtic" (300); Rossell manifestaria que els "joves deuen preocupar-se de les qüestions econòmiques, socials i polítiques, formant un obrerisme català, ja que això representarà una gran potència per anar endavant" (301); Ferran Segarra de les Joventuts Nacionalistes de la Lliga Regionalista; Martí Julià que fou acollit amb ovacions i "visques" per tots els assistents d'empus i durant una bona estona, manifestaria "que quan el pessimisme que -- s'encomana per l'estat extern del nostre poble, es feia més extremat, ell venia al Centre Autonomista de Dependents per a retrobar-hi els catalanistes de sempre" (302); "semblava que minvaven els sentiments patriòtics, però l'aplanament era extern, se seguia aimant a Catalunya.

Semblava que fent poc soroll s'aimava a Catalunya però el silenci - ja no pot mantenir-se més, els sentiments patriòtics tornen a arborar-se" (303). Martí i Julià fóra repetidament interromput i ovaciotat com cap altre orador ho havia estat, segons "El Foble Català" i "Renaixement". Guifré Coroleu per la seva banda, elogiaria la conducta constant de Martí i Julià i acabaria: "Seguim, doncs, el camí recte del tot o res, i si avui caiem serà per a tornar-nos a aixecar demà amb més delit" (304).

Puig i Esyve clouria l'acte i, tot seguit, el públic entonava "Els Segadors" i un nombrós grup acompanyaria encara a Martí i Julià, reproduint-se novament els crits de "Visca Catalunya" i el cant dels "Segadors" (305).

El Centre s'adheria també a l'Oficina Central de les Nacionalitats a París i el seu nom figurava entre les inscripcions al Congrés de les Nacionalitats el juny de 1912 (305 bis). Fel setembre de 1912, el CADCI protagonitzaria un incident, a través, aquest cop, de la Secció Especial de Taquigrafia que dirigia Francesc Rossell. Aquesta havia previst de participar al X Congrés Internacional de Taquigrafia a celebrar a Madrid del 26 de setembre al primer d'octubre de 1912, amb una ponència sobre taquigrafia catalana a cura del mateix Francesc Rossell, el resum de la qual adreçà abans en castellà i amb una nota manifestant que fóra exposada en català, fent us de l'article XIX del Reglament del Congrés (306); tanmateix, el 6 de setembre, el secretari general de la Comissió organitzadora dirigia una lletra a la Secció tot manifestant l'exposició no podria fer-se en català, perquè l'única llengua admesa era "l'espanyola", "tenint en compte el precedent dels anteriors congressos dels quals diu en foren totalmente descartados los dialectos" (307). La Junta de la Secció, davant d'aquest escrit, decidia la retirada del Congrés, de manava el "concurs de les acadèmies de taquigrafia de Catalunya que assisteixin a l'esmentat Congrés, per a què formulin una enèrgica protesta per la manera desconsiderada amb què ha estat tractada per la Comissió Organitzadora d'aquella la llengua catalana", notificava a l'esmentada comissió l'acord pres i la protesta de la Secció i -- feia públic l'afer" (308). La premsa barcelonina es feia ressò ampliament de l'afer, especialment "El Foble Català", "El Diluvio" i

"La Vanguardia" (309). Puig i Esteve mateix, com a president del Centre, adreçaria aquella notificació de retirada de la secció de taquigrafia del Congrés i de protesta que fóra feta pública també a la premsa i còpia de la qual, en francès, fóra dirigida a tots els congressistes perquè tinguessin coneixement del fet (310). Francesc Rossell, encara, el 28 de setembre de 1912, donava una conferència sobre "La taquigrafia catalana. La nostra retirada del Congrés Estenogràfic de Madrid" (310 bis). El CADCI rebria també la solidaritat del Centre de Dependents de Sabadell que dirigiria un escrit de protesta a aquella comissió organitzadora i felicitaria el CADCI per la seva actitud (311). Encara "El Foble Català" del 9 d'octubre publicava una lletra oberta d'Alfred Nadal, president honorari de la Societat Internacional de Taquigrafia, el qual afegia noves raons a les exposades per Francesc Rossell i manifestava que la responsabilitat d'aquell afer pertanyia a la "comissioneta" i no al Congrés o als seus membres estrangers, i proposava de fer conèixer Catalunya a través de la premsa estrangera i de l'establiment de "consulats catalans privats" (312). L'incident es prolongaria finalment en una polèmica entre "Acció" i la revista "La Taquigrafia", si bé aviat fóra abandonada pels seus autors (313).

Assenyaem també, per a aquesta etapa, l'intent de forjar un escoltisme català per part de Ribera i Rovira, de vida efímera, però que tingué un dels seus principals nuclis al CADCI. Ribera i Rovira, a través de conferències, va començar a propagar l'any 1912 l'obra dels escoltes. Així, el 6 de juliol de 1912, donava una conferència al Foment Republicà Català de Sants sobre "L'educació de la joventut. Els Bois-Scouts a Catalunya" (314).

Els animadors de la Secció de Propaganda Autonomista se sentiren aviat atrets per aquesta qüestió i demanaren a Ribera i Rovira una conferència sobre el mateix tema, cosa a la qual aquest darrer accedí (315) i el 23 de novembre de 1912 dissertava sobre "Els jove-stels de Catalunya" enmig d'un nombrós públic jove; presentat per Jaume Martínez de la Secció de Propaganda, i presidint el president d'aquesta mateixa, Ribera i Rovira explicaria l'obra de Baden Powel, la història de l'escoltisme, proposaria com a traducció catalana --

del terme "boy scout", el de jove-stel (316), i plantejaria la necessitat del moviment dels jove-stels de Catalunya que desvetllés "l'idealisme català", la "resistència de la raça", l'enfortiment del caràcter, l'habilitat i la iniciativa" (317). Tot seguit, la Secció de Propaganda, "que creu necessària una actuació metòdica i disciplinada en un sentit pur i estrictament patriòtic", encarregava a "un individu de la seva Junta de Govern l'estudi atent i minuciós d'aquest particular amb l'objecte d'instituir aviat dintre del Centre un organisme actiu i eficaç per a la causa nacional" (318). El butlletí "Acció" del mes de gener de 1913 publicava el "decàleg" del jove-stel i feia una crida als joves del Centre (319); el de febrer informava de les reaccions favorables a la crida i dels membres del Consell Administratiu del grup "Catalunya" de jove-stels (320); el de març assabentava d'un segon "estol", "Canigó" (321). "Renaixement", per la seva banda informaria de l'assistència dels jove-stels a l'"Aplec Patriòtic" a l'ermita de la Salut, el 30 de març de 1913 (322), tanmateix perdem aquí el rastre dels jove-stels, si més no els del CADCI; tanmateix restava un testimoni més de la multiplicitat d'iniciatives del Centre (322 bis).

A partir, doncs, de 1912, el CADCI revigoritzava la seva actuació nacionalista; al costat de l'actuació abans assenyalada despleguava iniciatives de tot caire. Així, el 15 de març de 1912 adreçava un escrit a l'Acadèmia Sueca, tot afegint-se a les peticions perquè fos concedit el Premi Nòbel a Guimerà (323). El setembre de 1912 el Consell Directiu del Centre convenia, "per a ajudar, en la mida de les seves forces, a l'obra patriòtica del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans", amb aquest darrer, a "encarregar-se un dia a la Setmana del Gran Teatre Espanyol en el qual actuarà el Sindicat -- aquesta temporada" (324), acord que renovellarien el febrer de 1914 (325). El 16 d'octubre de 1912, el president del CADCI, com a delegat, una bona part del Consell Directiu i un bon nombre de socis assistien a l'Assemblea Nacionalista de Tarragona, organitzada per la Unió Catalanista (326). El 20 de novembre el Centre acordava de cooperar a la subscripció pública pel monument a Jacint Verdaguer, iniciada per la Diputació de Barcelona, i a aquest fi obria una --

l·lista de donatius que encapçalava el Consell Directiu (327). El -
 desembre de 1912, el butlletí "Acció" obria també una altra subscrip-
 ció d'un volum d'escrits de Martí i Julià (328). El 29 de desembre
 del mateix any el Centre s'adheria a l'homenatge a Ignasi Iglesias
 (329). Poc després s'adheria al catedràtic de la Universitat de Sa-
 ragossa, Boneva i Puyol per la defensa de Catalunya i de la seva -
 llengua que havia fet en aquella ciutat, a la qual responia l'intu-
 ressat amb una altra que començava "Sortós el poble on els depen-
 dents de comerç i de l'indústria, tot just quan s'associen, posen
 al davant de la seva organització aquest títol: Centre Autonomista"
 (330). Igualment el Centre faria públic d' immediat la seva accepta-
 ció de les Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans --
 alhora que s'oferia a vendre els fascicles editats per aquest de --
 les "Normes" esmentades, i el 15 de febrer de 1913, Pompeu Fabra do-
 nava al CADCI una conferència explicativa sobre les mateixes (331).
 A mitjans de febrer del mateix, la Secció de Propaganda s'adheria
 a l'homenatge ofert a Rovira i Virgili i al banquet hi assistien --
 Puig i Esteve i Jaume Martínez, representant aquest darrer d'aquella
 Secció (332).

El 18 de març de 1913 la Secció de Propaganda cooperava amb un pre-
 mi de vint-i-cinc pessetes al Concurs d'Història de Catalunya que -
 organitzava l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (333).
 El 3 de juny la mateixa secció obria una subscripció entre els so-
 cis per a contribuir a la col·locació d'una placa amb el nom de Ra-
 fael de Casanova a la Rambla de Sant Boi de Llobregat (334). L'octu-
 bre de 1913, Puig i Esteve assistia a un sopar al "Mundial Palace",
 ofert per la Unió Catalanista als qui exercien representació popu-
 lar i militaven en aquesta darrera (Francesc Macià, diputat a cort
 per les Borges; Josep Cabeceran, diputat provincial per Balaguer;
 Ramon Vidiell de Reus) i als qui l'havien exercit (Antoni Suñol, --
 Folguera i Duran, i Antoni Sansalvador); al costat de la presència
 de Puig hom assenyalava l'adhesió del CADCI (335). La Secció de Pro-
 paganda també cooperava econòmicament a l'edició d'uns fulls de pro-
 paganda que cada diumenge repartien joves catalanistes pels carrers
 de Barcelona, segons ens refereix "Renaixement" (336). També, quan

la mort de Lluís B. Nadal i Ildefons Suñol, "Acció" de setembre de 1913 hi dedicaria el seu espai (337). El 30 de setembre de 1913, la Secció de Propaganda acordava de cooperar a la tasca de la comissió organitzadora del cinqué centenari de la rendició del Comte d'Urgell a Balaguer i s'obria una llista de subscripció per a contribuir a les despeses de la làpida commemorativa d'aquella data (338). El març de 1914, la mateixa secció, en nom del Centre, secretari de la Comissió Permanent d'Entitats, organitzadora de la commemoració de l'onze de setembre, convocava aquestes entitats (Unió Catalanista, CNR i Lliga Regionalista) "per a exposar-los-hi la conveniència de preparar enguany amb més temps i brillantor dit homenatge, per escaure's el segon centenari d'aquells luctuosos fets"; a la reunió hom convenia que la Unió Catalanista, a la qual pertocava aquell any portar la direcció de l'acte, preparés un programa de solennitats i el sotmeti després a consulta de les demés entitats, les quals es reservaven llur llibertat d'acció" (339).

Assenyalem, en fi, la presència de membres del Centre al Miting d'affirmació catalanista de la Unió, de primers d'abril de 1914 i a l'homenatge a Martí Julià el 28 de juny d'aquest mateix any (340).

Al costat d'aquesta actuació assenyalada, hauríem de col·locar la celebració de conferències, els concerts, les audicions de sardanes, les vetllades, com la dedicada a la memòria de Frederic Mistral el 20 de juny de 1914 (341) i d'altres actes interns que arrodonien l'acció nacionalista del Centre, protagonitzada, en bona part, per la Secció de Propaganda Autonomista (342). Pel que fa a les conferències, el Centre continuava essent una tribuna brillant; als noms esmentats en començar aquest apartat, afegim-hi, durant l'any 1910, les conferències de Guifré Coroleu sobre "Impressions d'un viatge a Orient: La Bosnia Herzegovina i la Dalmàcia" (343) i la de l'ex regidor i soci protector del Centre Francesc Puig i Alfonso sobre "En pro de l'hospital d'incurables" (344); durant l'any 1911, les de Serra i Moret sobre "El Dret de la Personalitat" (345), Josep M. Bordas sobre "Petits raonaments filosòfics" (346).

Francesc Lamarca sobre "Diferents formes d'estalvi" (347), de Joan Cabré sobre "Les injustícies del sufragi universal a les darreres -

eleccions" (345), Villegas sobre "Els joves a l'Amèrica" (349), Pau Vila sobre "Què portaran els reis als infants?" (350); durant el 1912, les de R.S. Rocamora sobre "La força civilitzadora del comerç i la potencialitat econòmica de Catalunya" (351), Joaquim Rubió i Lluch sobre "Les cròniques de Catalunya" (352), Guifré Coroleu sobre Menéndez y Pelayo i la cultura de Catalunya" (353), Agna Canals sobre "La ciència orientadora de l'Educació moral" (354); durant el 1913, les de Frederic Climent i Terrer sobre les obres del Dr. Marden (355), Xavier Calderó sobre "El problema de l'habitació popular" (356); i, durant el 1914, la sèrie de conferències donades per Antoni Roca i Codina sobre "Resum històric del Renaixement patriòtic de Catalunya" (357), o la de Joan B. Espadaler sobre "Nacionalisme musical" (357 bis), al costat d'altres ja esmentades i de manifestacions assenyalades també en d'altres apartats.

El nacionalisme dels noms del CADCI, present en tots els seus actes, com hem vist al llarg de les planes d'aquest capítol, era la resposta del Centre a les divisions del catalanisme, Enfront d'aquestes, Francesc Rossell, a la Memòria de la Secció de Propaganda del curs 1911-1912, remarcava que l'actitud del Centre era la de "despullar-se de tots aquells prejudicis de la lluita política que, portats al nostre hostatge, desvirtuarien la nostra actuació i acabarien per ensorrar la nostra obra" (358) i Enric Nadal, amb el mateix motiu i ocasió, el 1914 declarava: "ens hem adherit a actes que hem cregut eren sols catalanistes, havent procurat mantenir-nos en una escrupulosa neutralitat en tots els actes partidistes i hem deliberat pensant sempre que el nostre Centre era de Catalunya" (359). Continuava així el Centre fidel a aquell nacionalisme, superador de fraccionaments, que subrallàvem als capítols anteriors, sols que ara havia de practicar aquella actitud en un ambient molt més difícil, com hem vist, especialment en la primera part de l'etapa de 1910-1914, en què les discòrdies entre els partits catalans havien estat molt més fortes; tanmateix el Centre reeixia a continuar reunint, entorn seu, a les grans diades i en d'altres manifestacions, els portantveus dels diversos agrupaments polítics, els quals coincidien, també, com hem vist, en els elogis al Centre.

Aquesta actitud era tant més remarcable a mesura que el Centre augmentava de socis, augment que, al cap i a la fi, tard o d'hora havia de produir manifestacions o discrepàncies internes o, si més no, generacionals com s'esdevindria anys a venir. Però, de moment, els mots de Folguera i Duran a les Festes de l'Aniversari de 1910, eren prou exactes: "A la vostra entitat -deia Folguera-, hi han associades mil siscentes persones que representen moltes formes de pensament humà, però estan totes inspirades en la devoció a l'ideal patriòtic i en la defensa dels interessos del vostre estament. Si en ella hi comprenem, a més, a les vostres famílies, representa un conjunt cinc vegades major. ¿No és natural, doncs, que hi hagi en ella diversitat de matisos polítics i socials? És impossible que tanta gent pensi d'un modo uniforme en religió i en sociologia, més a tots us lliga l'amor a Catalunya; per això sou tots nacionalistes, de la dreta, de l'esquerra o del mig" (360). Enric Nadal, per exemple, manifestaria a la Memòria de la Secció de Propaganda, del curs 1912 - 1913, com aquesta secció s'havia trobat "sota la direcció d'homes de diferent temperament, d'elements pertanyents als diferents grups que integren l'autonomisme català; mes, oh preuada coincidència!, a les discussions que han afectat en grau mínim o d'una manera transcendental per la vida del nostre Centre, o pel bon nom de Catalunya, tots hem deliberat a l'impuls d'un mateix lema: Som catalans. És per això que sempre havem posat gran cura en acoblar dins de casa nostra a tots els partits que són autonomistes, i això ha fet que havem pogut sentir, per boca dels seus representants, dins d'aquesta sala d'actes, que no ens parlaven de formes de govern, ni de religions, sinó que tots ens alentaven a prosseguir amb el nostre amor per la prosperitat de Catalunya.(...) però sí té un deure la nostra entitat i aquest és recordar-se que es pot ésser dependent i patriota". (361)

No té així cap sentit afirmar que el CADCI fos més o menys "controlat" per la Lliga Regionalista, especialment la seva secció permanent de Propaganda Autonomista fins a 1914 (362), com no pot dir-se tampoc que el CADCI fos una mena de base obrera de la UFNR (363). Ja hem vist la filiació política de Puig i Esteve i com era l'autor d'una ponència, precisament, a l'Assemblea de la UFNR de gener de -

1911 (364); el que sí és cert és que malgrat aquesta filiació, Puig mantindria a tort i a dret aquella neutralitat abans esmentada i un nacionalisme radical, però respectuós envers les diverses personalitats i partits catalanistes, actitud en la qual el seguien d'altres animadors del Centre com ho proven les Memòries o els discursos de Bas i Soler o Fons i Ferreres (365). Més encara, com ja hem subratllat en els capítols anteriors, el pensament dels dependents del Centre s'avenia ben poc amb les tendències possibilistes i moderades de la Lliga Regionalista. Certament, entre els socis del Centre, en aquests anys, n'apareixen alguns que sabem segur que eren també de la Lliga Regionalista (366) o de la UFNR (367), encara que els esmentats, fora de Joan Cabré, caixer de la Secció de Socors Mutus i soci protector (368), no exercien un paper molt actiu al si de l'entitat. Tenim també d'altres testimonis sobre la diversitat de parers entre els dependents del CADCI; així la conferència esmentada de Joan Cabré el desembre de 1911 sobre "Les injustícies del sufragi universal a les darreres eleccions" donaria lloc a "argumentacions força discutides pel nombrosíssim auditori que hi acudí" (369). Fel que fa a la presència de la UFNR entre els socis, és significatiu igualment el comentari de "Renaixement" al Facte de Sant Cervera, concretament l'afirmació que "si nacionalistes hi ha a la UFNR, pot ben dir-se que són, en sa major part, en lo tocant a Barcelona, aquesta simpàtica jovenalla sortida, en sa major part, de la patriòtica fornada del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, però que encara no té vot" (370). Però, la realitat és, com ja vèiem als capítols anteriors, que la influència més pregonada en el Centre era exercida per Martí i Julià i la Unió Catalanista, i, sobre tot, aquesta influència era exercida sobre la Secció de Propaganda Autonomista. Com ja hem assenyalat al començament, un bon nombre de col.laboradors de "Renaixement", setmanari de la Unió, eren socis del Centre com Francesc Rossell, Joaquim Delclós i Dols, Ramon Casals i Peypoch, Jaume Arquer i Clapés, Josep Rodergas i Calmell i Manuel Alcàntara Gusart, director d'aquesta revista el 1913, entre d'altres. Membres de la Unió exercirien al llarg d'aquesta etapa, en un o altre moment, càrrecs de responsabilitat al si de la Secció de Propaganda com Torrent Hostench, Francesc Rossell, J. Delclós i Dols, Antoni Roca i J. Rodergas Calmell (371). Entre aquests

hem remarcat diverses vegades el paper de Francesc Rossell, animador de la Secció de Taquígrafia i un dels principals de la Secció de Propaganda, orador i articulista constant (372). La devoció de Francesc Rossell pel Doctor Martí i Julià era absoluta, fins el punt que els seus companys el motejarien irònicament com el "doctoret" (373). La presència constant dels homes del Centre als actes de la Unió, les ovacions que desvetllava la presència i les paraules de Martí i Julià als mitings i festes del CADCI, proven a bastament que, si tendència pregonia existia al CADCI, aquesta era la de la Unió Catalanista i molt més a la Secció de Propaganda. Claudi Ametlla ja remarca a les seves Membries Polítiques que la dependència mercantil era una de les principals bases de la Unió Catalanista i, al capdaveu, del nacionalisme radical. "Renaixement" mateix se'n feia ressò, al cap d'un any de la seva primera sortida pública: "Nosaltres, dependents de comerç, estudiants, mestres, petits industrials, quan hem acabat el nostre pesat i poc remunerat quefers, com a descans roben hores al dormir, idees al cervell, escurem la nostra pobrera bossa durant un any i ens comprometem solennement a fer el mateix en el que ara anem a començar, amb entusiasme, amb amor, amb alegria. Per què? Perquè tenim un amor únic: Catalunya. Perquè tenim una sola aspiració: Catalunya. Perquè tota la nostra ambició es condensa en què un troç de terra sia rica, lliure, feliç, autònoma: Catalunya!" (374). Aquests mots transcrits de la Redacció de "Renaixement", haurien pogut ésser signats perfectament pels animadors del Centre i especialment pels qui portaven la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, cosa ben natural quan coincidien, en un bon nombre, en un lloc i a l'altre, fet, evidentment, que no es contradia amb la independència del Centre respecte de qualsevol agrupament del catalanisme, incluit la mateixa Unió Catalanista (375).

Però, el nacionalisme del Centre, les simpaties que fruïa Martí Julià i la Unió, aquella presència de membres de la Unió a la Secció de Propaganda com Joaquim Delclós, president d'aquesta durant el curs 1910-1911 i que reivindicava la "puresa del catalanisme" i que el "plet que tant temps ha tenim entaulat amb el centralisme, solament pot aconseguir-se no transigint amb res de tot allò que les lleis no ens hi obligui" (376), el gust pel cant dels segadors o

pel crit d'afirmació nacional, tot plegat, enfi, com vèiem al capítol anterior amb aquella conferència d'Antoni Roca sobre el catalanisme no polític, allunyava molts dependents del CACCI del moderantisme de La Lliga, com el pacte de Sant Gervasi n'allunyaria de la UFNR. D'aquí, com hem dit repetidament, la popularitat de Martí Julià, símbol del catalanisme incorruptible i, més tard, de Macià. De moment, el que hem de remarcar és la consolidació d'una tradició de respecte i neutralitat envers els diversos partits polítics i de "nacionalisme pur", una tradició prou sòlida, malgrat l'aparició de nuclis al si del centre que volien endurir bé la seva posició nacional bé la social o ambdues alhora, una tradició que inspirava aquests mots, l'abril de 1932, al butlletí "Acció":

"(...) El Centre no ha preconitzat mai una política electoral partidista, fraccionària. La nostra concepció col·lectiva de la política havia de resultar forçosament ideologia pura (...). Sempre ho ha fet -l'establir contactes amb d'altres forces polítiques- amb el mateix afecte per totes elles, satisfet de merèixer la consideració de totes elles i de compartir per igual, entre totes elles, els mateixos afanys, reivindicadors patriòtics. I si els partits no, menys les -- persones -- per més que fossin les més caracteritzadament influents -- han exercit mai cap tutela davant nostre. Dintre del camp catalanista no ens hem arrenclerat a cap de les disciplines polítiques establertes, però al costat d'elles, la nostra organització professional -- catalanista pura o purament catalanista -- s'ha definit marcadament -- tothora per a lluitar estratègicament amb elles per tot allò que de comú hi ha en els respectius programes. I aquesta posició nostra fou tan afortunada que les circumstàncies no trigaren a valar-la. En -- l'organització de totes les tasques conjuntes de propaganda, de commemoració, de lluita, el Centre hi ha exercit un paper hegemònic que cap altra força política catalanista no estava en situació d'exercir, no ja tan fraternalment i tant a voluntat de les altres, com el Centre, sinó de cap altra manera possible." (377)

En l'etapa 1910-1914, el Centre testimoniava aquesta voluntat de vigorització del nacionalisme davant l'ambient de desànim que provocaven les picabaralles partidistes i maldava perquè, malgrat les divisions, el sentiment nacional romangués viu i continués l'obra de catalanització de la vida del país. D'aquesta manera fuig i Esteve, a-

firmava a les festes del IX Aniversari, el 1912:

"Hem de procurar, doncs, recatalanitzar tot el nostre i sobre tot - hem de voler que siguin eminentment catalanes les nostres institu-- cions; així serà com podran concórrer al concert i a l'organització mundial, portant una intensa força peculiar i típica i un fort con-- tingut espiritual" (378).

"El Foble Català" podia així, en un editorial, en manifestar que -- "el desvetllament cultural d'avui s'ha de fer renunciant o amino -- rant el catalanisme per no ofendre els no catalanistes", fer excep-- ció del CADCI "que ha sostingut immaculat l'ideal catalanista en el seu obrar abundós que l'ha dut al triomf sòlid i fecund" (379).

Aquest nacionalisme, com ja apuntàvem a la nota 27, desvetllava opo-- sicions i suspicàcies en diversos ambients per considerar que el -- Centre feia política. Tous i Marsans, president de la Secció de Pro-- paganda Autonomista s'hi referia, a través de les planes de "El Po-- ble Català" i "La Veu de Catalunya" del 3 d'abril de 1910: "La pa-- raula política, manifestava, portada a un centre d'obrers podrà sem-- blar arriscada, més devem fer constar ben alt que des de llur funda-- ció, les Juntes d'aquesta secció han tingut prou cura en evitar ma-- nifestacions tendencioses a favor de cap de les tonalitats que com-- posen l'acció política del renaixement català. Amb la paraula "Auto-- nomista" queda sintetitzat tot el nostre pensament i tots els nos-- tres consocis, amb una serenitat per demés encoratjadora han post-- posat, en tots els seus actes socials, les seves particulars opi-- nions de procediment en bé i profit de les tasques socials i neta-- ment catalanistes del Centre. Ens cal recalcar un xic aquesta --- orientació, car es dóna el cas sovint, massa sovint, de què com --- panys d'estament, donen com a raó i tal volta com a única raó, per a fundar noves entitats o per defugir la responsabilitat de no figu-- rar en les nostres fileres, l'excusa de què el nostre Centre fa po-- lítica. Jo nego que això sigui cap raó ben fonamentada. Les tendèn-- cies polítiques modernes i com a únic remei contra els grans estats moderns, descalificats ja pràcticament, són l'autonomia i la descen-- tralització política, administrativa i judicial. I aquesta política catalanista, descentralitzadora poden i deuen defensar-la tots els